

Barış Dünyası

AYLIK SİYASİ FİKİR MECMUASI

**Seçimler
Millî İradeyi
Tam Olarak
Yansıtamamaktadır..**

**Büyük Bir Devrim
Başlangıcı:**

**Orta Sınıfı Güçlendirme
Hareketi..**

OMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR.
Modern konforlu apartman daireleri,
ZENGİN PARA ve
Tahsil bursu ikramiyeleri
VADELİ HER 50 Liraya.VADESİZ
HER 100 Liraya Bir Kur'a Numarası

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

(Basın : 20441 — 10728)

M·A·N

DIESEL
KAMYON — OTOBUS

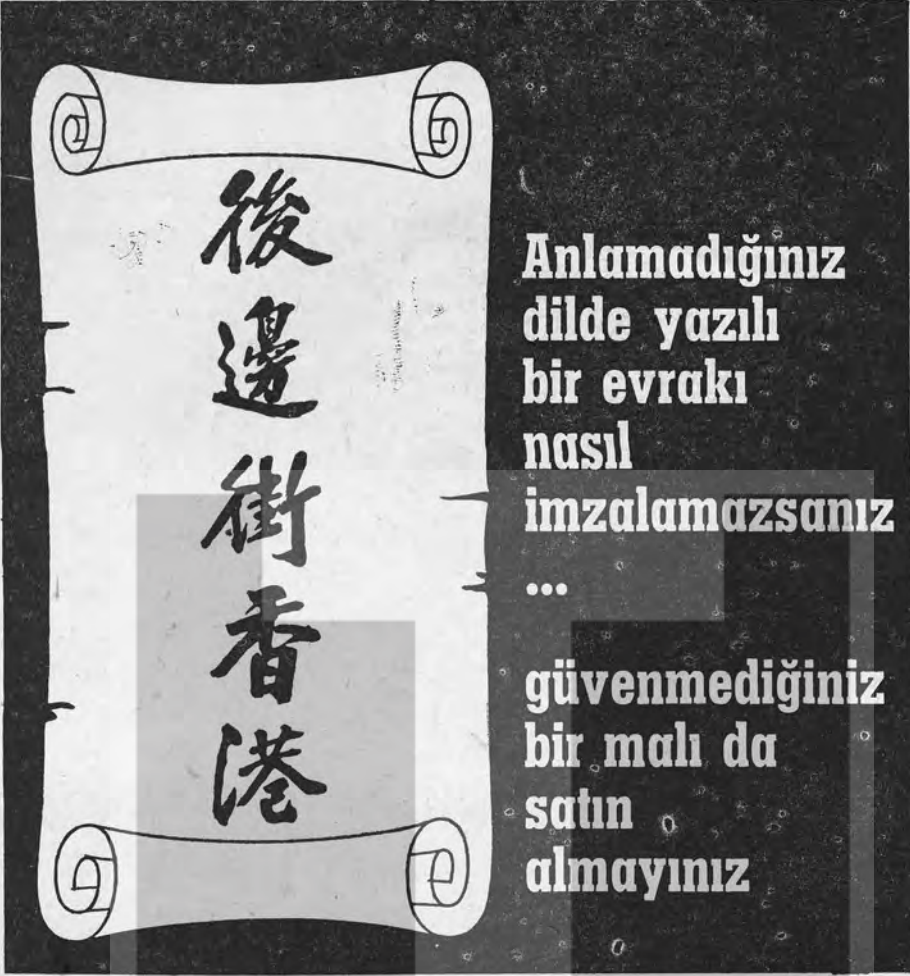
Geugeot

OTOMOBİL — KAMYONET
Türkiye Distribütörü

ERCANLAR Ticaret Ltd Şti.

Büyükdere Cad. 155A
Mecidiyeköy - İstanbul

Tel: 47 98 50
47 98 51

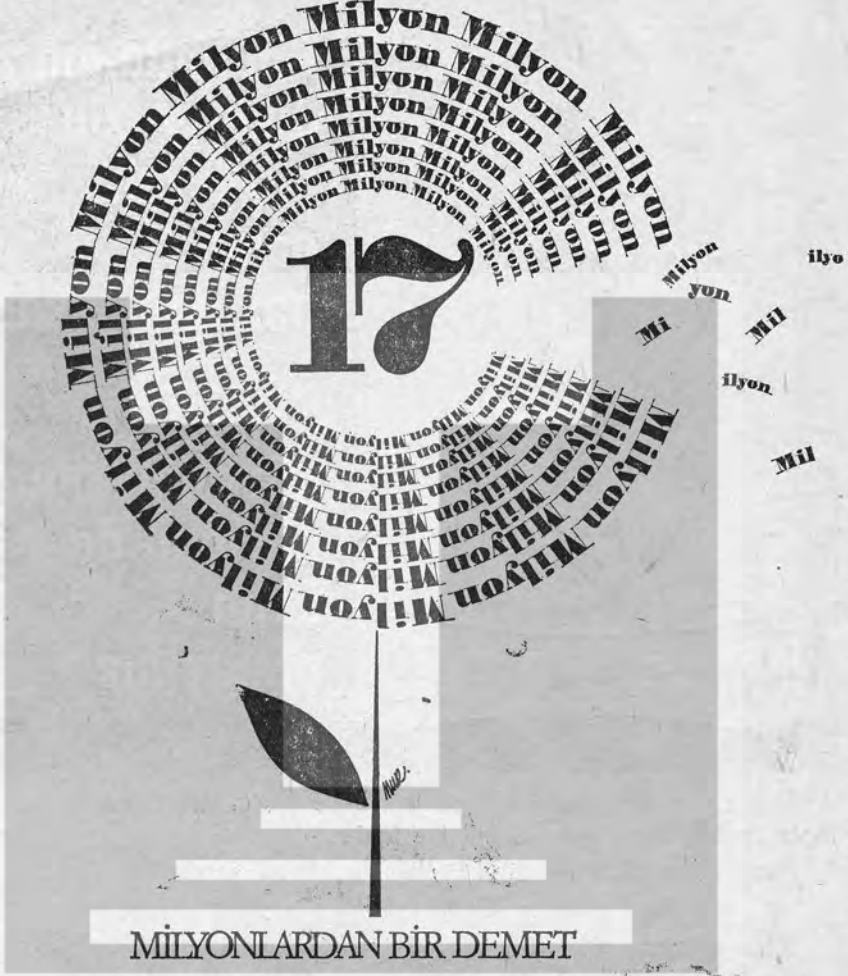

Arçelik memleketimizde mevcut on beşe yakın markanın toplamından fazla satılan tek markadır
Arçelik'e gösterilen bu güven size de güven verecektir.

 ARÇELİK

saadetinizin anahtarıdır

1968 YILINDA

MİLYONLARDAN BİR DEMET

T.C. ZİRAAT BANKASI

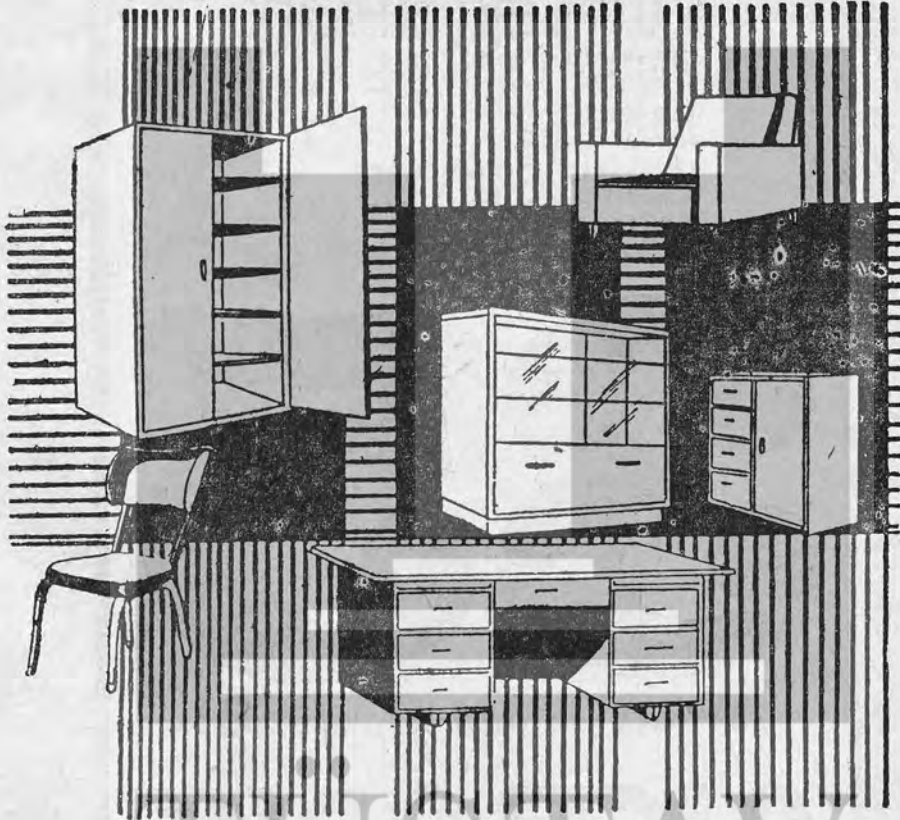

ÇELİK BÜRO MALZEMELERİ

ÇELİK HASTANE EŞYALARI

GAZİNO, ÖTEL ve KAFETERYA
MALZEMELERİ

BÜRO KUR

Adres : İSTİKLAL CADESİ 347/1 Telgraf : BÜRO KUR — İSTANBUL
Telefon : 44 93 37 - 44 89 55

(Barış : 40)

3 — 259

AKBANK

YENİ YILDA
ÇİFTEHAVUZLAR
İKRAMIYE
APARTMANLARI
SİTESİNDEN
KALORİFERLİ TAMAMEN
PARKELİ ŞAHANE
DAİRELER
VERMEĞE DEVAM
EDİYOR

35

APARTMAN DAİRESİ

AKBANK

(Barış : 41)

Barış DÜNYASI

A Y L I K SİYASİ
FİKİR MECMUASI

Sahibi ve Başyazarı

Ahmet Hamdi

B A Ş A R

Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü

Günay ALOK

İdare Müdürü

Lütfi ÇULPAŇ

Dış Münasebetler Şefi

Raif BALCI

Ankara Temsilcisi

Niyazi ACUN

Basın Sitesi, E-8

Çankaya

TEL : 12 48 91

İdare yeri : Cağaloğlu
Himayei Etfal Sokak,
Aydoğmuş Han 18 - 19

Tel. : 22 08 91

47 25 38

Mektup adresi :

P.K. 478 - İstanbul

Abone : Yıllığı 24 TL.

Sayısı : 2 TL.

İlan : Tam sayfa :
600 TL. santimi 15 TL.

Basıldığı tarih :

30 Mart 1968

Basıldığı Yer :
YÖRÜK Matbaası

2 Mayıs 1968

Sayı: 72 — Cilt: 8

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

OLAYLAR - YORUMLAR :

Atatürk Softaları ve Din Softaları	6—262
Seçimler Millî İradeyi yansıtmamak- tadır	8—264
Başbakanın "Huzur, Fikir Hürriyeti ve Aşırı Ceryanlar" Hakkındaki Gö- rüşü	10—266
İktisadî Devlet Teşekkülleri (Erdem) .	12—267

İ D E O L O J İ :

Orta Sınıf Yaratmaya Doğru (Başar) .	14—270
--------------------------------------	--------

MESELELERİMİZ :

Dış Ticaret'te Devletçilik (Akdağ) ...	19—275
--	--------

AÇIK OTURUM :

Dünyanın Kurtuluş Yolu Nerededir?..	26—282
-------------------------------------	--------

İNCELEMELER :

Türkiye'de Kömür (Acun)	34—290
Fakirlik, Hastalık ve Cehaletle Müca- dele (Sarnoff)	42—299
İstanbul Esnaflı	45—301

D İ Ş A L E M — O L A Y L A R :

Fas Kralının Ziyareti — Bulgaristan Başbakanının Ziyareti — Zenci Li- der Martin Lüter Kink — Gelişmiş ve Gelişmemiş Memleketler — Ko- münist İş Kahramanları — Viet- nam Konusu — Kooki'nin Demeci	
--	--

H A T İ R A L A R :

Tek Parti Devri (Başar)	52—308
-------------------------------	--------

Olaylar - Yorumlar

Atatürk Softaları Ve Din Softaları

Sayın Behçet Kemal Çağlar'ın bir mektubu ve sorduğu üç soruya cevabımız

GEÇEN sayımızda «Softalar» başlıklı bir küçük yazımız çıkmıştı. Ankara'da Atatürk Enstitüsünün açılış töreninde şair sayın Behçet Kemal Çağlar'ın «Bir Devlet Başkanı Mekke'yi Medine'yi ziyaret eder; bir Başbakan takke giyerek namaz kılarsa o memlekette Atatürkçülükten nasıl söz edilir?» demesine değinerek, yalnız din konusunda değil, Atatürkçülükte de softalık yapılabileceğini belirtmiştik.

Sayın Behçet Kemal Çağlar, bu yazı üzerine, bize bir mektup yolladı ve bazı sorular yöneltti. Böylelikle lâiklik ve softalık hakkındaki görüşlerimizi bir daha açıklama fırsatı verdiği için kendisine teşekkür ederiz.

Çağlar'ın mektubu şudur :

4/4/1968

Sayın Başar :

«Barış Dünyası'nın Nisan sayısında «Softalık» başlığını taşıyan bir küçük yazı okudum.

Şimdi ben size soruyorum:

«Türkiye Cumhuriyetinin bir Başbakanı namaz kılmak için takke giyerse bu, kıyafet kanununa aykırı düşer mi, düşmez mi?

«Dindarlık başka; dincilik, dini istismar başka şeyler değil midir?

«Bir Türkiye Cumhuriyeti Devlet Baş-

kanının, hacı olması için Devlet tahsisatiyle gittiği bir resmi ziyaretten faydalanmış olması; din esasına da lâiklik görüşüne de tam uyar kanısında mısınız?

«Atatürk ilkelerine ve devrimlerine bağlanmak, sizce de mi softalık oldu?

«Sende mi yavrum Brütüs? Saygıllar-la.»

Behçet Kemal ÇAĞLAR

Birinci Soru :

«Türkiye Cumhuriyetinde bir başkanın namaz için takke giymesi kıyafet kanununa aykırı düşmez mi?»

Cevap verelim :

Türkiye Cumhuriyetinde Başbakan hakkında uygulanacak ayrı bir kanun olmadığına göre, soru şöyle olmalıydı :

«Namaz için camilerde takke giyilmesi kıyafet kanununa aykırı değil midir?» Bu soruya «Aykırı olmaması lâzımdır» şeklinde cevap veriyoruz. Eğer namaz kılanların mutlaka başlarını kapalı tutmalarını din emrediyorsa, bunun aksine kanun konamaz. Dinin böyle bir emri olmadığı anlaşıldığından şimdi birçok kimse başı açık namaz kılar; bazıları da başını ters çevrilmiş kasket ya da takke ve bere ile örter. Bununla beraber başı açık namazın makbul sayılmıyacağı hakkında özellikle bazı bölge halkında sarsılması güç bir inanç vardır. Netekim böyle bir inanç su içmekte de vardır. Başı açık adam su içerken eliyle olsun başını kapar. Dinde bunu zorlayan bir hüküm olmasına lüzum yok: Herhangi bir âyet veya hadisten ilham alarak bu inanca saplananlar suyu ayakta ve başı açık içemezler. Ne namazda takke giyenleri, ne de su içerken başını örtenleri cezalandıracak bir kanun düşünülemez. Bu böyle olunca her müslüman vatandaş gibi Başbakanın da namaz kılmakta ve namaz kılarken başını açık tutmakta ya da takke giymekte tamamen serbest olması gerekir.

Sayın Çağlar bize şunu sorabilir :

«Din emrediyor diye, namaz kılarken takke giyilebilir ve bunu önleyici kanun konamazsa, o zaman dinin emrine uymayan hiç bir kanun çıkarılamaması, kanunların Şeriatı uygun düşmesi lâzım gelmez mi?»

İşte bizce Atatürk softalarımızla din softalarımız arasında kendiliğinden kurulmuş olan fikir birliği bu temel görüşe dayanıyor. Her iki softa da bu soruya: «Evet!» cevabını veriyor. Atatürkçülere göre, «namaz kılarken dinin emrettiği kıyafete bürünmeyi yasaklayacak hiçbir kanun konamaz» diyen adam gericedir, şeriatçıdır. Çünkü bu adam yalnız kıyafet devrimine değil, aynı zamanda bütün devrimlere karşıdır. Medeni kanunun birçok hükümleri dine aykırıdır; Büyük Millet Meclisinin ve Hükümetin fetva almadan karar vermeleri de dine aykırıdır. Namazda takke giyme ile başlayan irtica, yarın bütün bunları ister ve zorla sımaya çalışır.

Din softaları da ters taraftan aynı düşünceyi paylaşırlar:

«Hele bakın Atatürkçülere!.. Din emrettiği halde takke giydirmiyorlar. Onların bütün devrimleri, yaptıkları dine aykırıdır. Ya dinden ya da onlardan yana olacaksınız» diye halkı Atatürk'e ve devrimlerine karşı ayaklanmaya teşvik ederler.

BİZDE Atatürkçü ve dinci bütün softaların benimsediği bu görüş, ne Atatürk'çülerin Atatürk'ü ne de dincilerin İslâmlığı kavramamış ve onları felsefelerine tamamen aykırı tanımış olmalarından doğmaktadır. Çünkü Atatürkçülüğün temel felsefesi yüzde yüz doğmatizma karşı olmaktadır. Toplum hayatı doğmalarla, konmuş peşin hükümlerle değil, zamanın şartlarına ve ihtiyaçlarına göre aklın, ilmin ve meşveretin icaplarına göre idare edilir. İslâmlık da aynı şeyi söyler. İslâmlığın doğuşta en ileri dünya dini olması ve birkaç sene içinde dünyanın dört bucağına yayılması bundandır. Sonraları din, kendi temel felsefesini yıkarak doğmatik olmuş; istibdadın ve gericiliğin vasıtası haline girmiştir. İslâmlıkta din emretmişse başı açık namaz kılınmaz; ama emretmiş dahi olsa muamelâta, yani toplumun idaresinde ve fertlerin hür iradelerine bağlı hareket ve tavırlarında zamanın ihtiyaçlarına uygun o-

lan ne ise o yapılır. Doğmatik olmamak yalnız muamelâta değil, ibadette bile vardır. Beş vakit namaz bugünkü hayata uymuyorsa namaz kılmıyanlar müslümanlıktan çıkmazlar. Böyle düşünülünce İslâmlığın büyük ahlâkî prensipleri ve hedefleri yanı sıra, her sahada doğmatizme karşı gelmiş büyük ve en mükemmel bir din olduğunu anlamak ve kavramak güç olmaz. Atatürk'ün hiçbir devrimi İslâmlığa aykırı değildir. Bunu aykırı hale koyanlar, namazda takke giymeği, cenaze törenlerinde elini açıp dua etmeyi, Allahın adını ağzına almayı Atatürkçülüğe ve lâikliğe aykırı gösterip dine bağlı Türk halkını devrimlerden ve Atatürk'ten soğutmaya çalışan Atatürkçü softalarımızdır.

En içten duygularla Atatürk'e bağlılığını yakın olarak bildiğimiz değerli şairimiz Behçet Kemal Çağlar'ı bu softalar arasında görmek istemiyoruz.

İkinci Soru :

«Dindarlık başka; dincilik, dini istismar başka şeyler değil midir?»

BU soruya biz de hemen «evet, başka şeyler» deriz. Bu ayırımın politikada, şahsî hayatımızda mutlaka yapılmasına, bunun için hem dinin ve hem de Atatürk devrimlerinin ruh ve felsefesinden yararlanarak hatta yeni kanunlar konarak uygulanmasına mutlak bir lüzum olduğuna da inanıyoruz.

İslâmın doğuşunda, alenen ibadet yoktur. İbadet de kabahat de gizli olmalıdır. Peygamberimiz uzun zaman ibadet için Cami yapılması fikrine karşı geldi. Peygamberimiz, ilâhi sezgişleri arasında, bir yandan caminin kilise gibi cemiyete tahakküm edecek din sınıfının müessesesi olduğundan, öte yandan da dincilere ve din istismarcılarına vasıta haline geleceğinden endişe duyuyordu. İslâm olan, her yerde ibadet edebilir; gerçekten Allah'a kulluğu isbat için bu, gizli yapılmalıdır. Oysa ki, sonraları herkesin gözü önünde ibadet yaparak, dinci gözükerek halkı ezmek, soyamak ve menfaatlerini din perdesi altında gizlemek isteyenler bu yoldan yararlandılar. Camilere gidip beş vakit namaz kılanların, birkaç kere Hacca gidenlerin hepsi müslüman oldukları, Allah'a inandıkları

için mi yaparlar bu işi? Konuyu derinliğine deşmeye sütunlarımız müsait değil. Sonuç olarak şunu söyleyeyim ki, eğer bugün halkı iliklerine kadar soyanlar, politika yapanlar ibadeti çıkarlarına vasıta kılmaya girişiyorlarsa bunu önliyecek, ya da davranışlarını etkisiz hale koyacak kanunlar konmalıdır.

Üçüncü Soru :

«Bir Türkiye Cumhuriyeti Devlet Başkanının hacı olmak için devlet tahsisatle gittiği bir resmî ziyaretten faydalanması lâikliğe aykırı değil midir?»

S AYIN Devlet Başkanımız Sunay, Suudi Arabistan'a yaptığı seyahat sırasında Mekke ve Medine'yi de ziyaret etmiştir. Bu ziyaret, hacı olmak için yapılmamıştır. Çünkü dinin kurallarına göre, hacı olmak için önce bu maksatla niyet edilmesi ve kendi parasıyla hacca gidilmesi; sonra da haccın zamanında ve usullerine göre yapılması lâzımdır. Sayın Sunay Suudi Arabistan'a Haç niyetiyle gitmemiştir. Dost bir memlekete resmî bir ziyaret yapmıştır, ve bu sırada Mukaddes yerler de gezilip görülmüştür. Devlet Başkanımız, bu resmî seyahati sırasındaki programda Mekke ve Medine ziyaretlerini kabul etmemeli miydi? Sayın Sunay hacı olmuş değildir.

İçli ve değerli şairimize verdiğimiz bu cevabın kendisini tatmin etmiş olacağını, Atatürk Enstitüsünün açılışı dolayısıyla heyecana kapılarak söyledikleri sözlerin yakışksız düştüğünü anhyacağını umarız.

«O»

Seçimler Millî İradeyi Yansıtamamaktadır

2 HAZİRANDA Yurdun her tarafında mahallî seçimler (İl Genel Meclisleri, Belediye Meclisleri Seçimleri) ve aynı günde kısmî senatör seçimleriyle Milletvekili ara seçimleri yapılacaktır.

Şüphesiz bu seçimlerde iktidar değişikliği yoktur. Mahallî seçimlerden alınacak

sonuçlarla halkın iktidara karşı tutumu ve eğilimi de anlayamaz. Çünkü bu seçimler daha çok mahallî şartlara ve adayların şahıslarına bağlıdır. Fakat Senatör ve Milletvekilleri seçilmesi bu eğilimi tesbite yarayabilir. Bu bakımdan alınacak sonuçların özel bir önemi vardır. Ancak seçimlerin asıl taşıdığı önem, yarımın iktidarına kendisini rakipsiz aday sanan ve gösteren CHP'nin alacağı sonuçlardadır. Bu, önümüzdeki yıl yapılacak genel seçimlerde bu partinin başarı derecesi için şimdiden kamu oyunu yargıya götürebilir. Bu suretle 1969 seçimlerinde ana muhalefet partisi durumunu muhafaza edip edemeyeceği de anlaşılmuş olacaktır.

Henüz bir iktidar değişikliğinin sözü konusu olmayacağı 1969 seçimlerinde CHP Ana Muhalefet Partisi olamazsa yerine kim geçer? Bu konuda politika çevreleri şimdiden tahminler yürütmeye başlamıştır. CHP'nin en kuvvetli ihtimalle yerini alacağı düşünölen parti, ondan kopan yani CHP kadrosu içinde hayat bulan Güven Partisidir. 2 Haziran seçimleri, bu parti için bir kuvvet denemesine fırsat vermiş olacaktır. Ortanın Solunda kendine yeni bir yer ayırdıktan sonra CHP, eğer bu seçimlerde kayıba uğrarsa, bundan eksilecek oyların daha sol uğta olan TİP'e akması akla uymaz. Eğer sonuç böyle olursa o zaman, CHP'nin Ortanın Solu politikasına sol eğilimli seçmenlerin güvenmediği mânası çıkar. Daha çok ihtimal bu oyların Güven Partisine kaymasıdır. Durum böyle olursa, sözü edilen partinin 1969 genel seçimlerinde ana muhalefet partisi yerini alması ümidi kuvvetlenmiş olur. TİP'in henüz ve belki de hayli uzun seneler böyle bir şansı olabileceğini ummuyoruz.

F AKAT seçim sonuçları ne olursa olteler ve seçim sisteminin millî iradeler ve seçim sisteminin Millî iradeyi gereği gibi yansıtamamakta olmasıdır.

Bu sistem, biri beslendiği temel fikir, ikincisi de uygulama bakımından sakattır.

Temel fikir, partilere dayanır. Türkiye'de vatandaşın parti adaylarından başkalarını seçme hakkı fiilen yoktur. Oysa ki, bizde partiler milleti temsil etmemektedir. Seçimlerde oy kullanan vatandaşlardan belki onda biri partilidir. Onda

dokuzu tarafsızdır. Ama bu tarafsızlar müşterek oy puslaları içinde bir partiyi seçmek durumundadırlar. Bu listelerde hiçbir değişiklik yapamazlar. Aday listelerini hazırlayanlar da partilerin teşkilâtıdır. Bir ön seçim vardır ve böylelikle adaylar tesbit edilmiştir. Sistemin en sakat tarafı budur ve Türk seçmenin iradesi, partilerden birini seçmek şeklinde tecelli ettiğinden gerçekte seçimler millî iradeyi temsil etmemektedir.

Seçimlerin yapılma şekline gelince, bu konuda vatandaşın en tabii hakkı ve en kutsal ödevi olan seçimlere katılmasını çok defa önliyecek niteliktedir; üstelik bu şekil devlete hayli ağır külfetler yükliyerek seçimleri bir bâr haline koymuş bulunmaktadır.

Formalite haddinden fazla karışıktır. Mahallelerde seçmen listeleri hazırlanır; eskiden muhtarların tertiplediği bu listeleri şimdi Seçim Kurulları yapmaktadır.

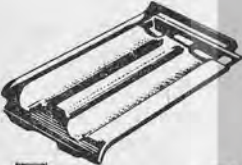
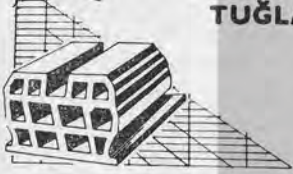
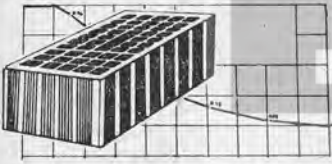
Listeler asılır. Yanlışıklar varsa itiraz edilecektir. Eskiden muhtarlar bu işlere bakarlardı. Şimdi Seçim Kurullarına bağ vurulacaktır. İtirazını tevsik edecek belgeler toplanması, dilekçe verilmesi, ya da müracaatların zabıtlara geçerek tevsik edilmesi gibi sayısız formaliteler vardır. Sonra Türk vatandaşı olarak seçmen olma hakkınız olduğu halde, hangi Sandıkta adınız yazılıysa orada oy verebilirsiniz. Seçim günü işiniz veya mazeretiniz dolayısıyla bulunamazsanız başka bir yerde oyunuzu kullanamazsınız. Bu yüzden belki yüzbinlerce vatandaş kutsal vazifeyi yapamamaktadır. Almanya'da iki üçyüz bin işçimiz de seçim hakkından mahrumdurlar.

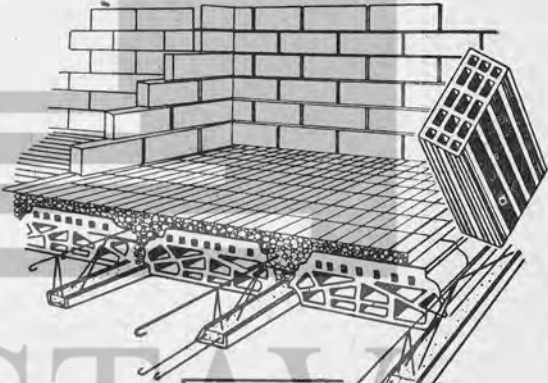
Bu kadar karışık usulleri koyup uygulamaya ne lüzum var? Vatandaş olduğunu ve seçmen olma hakkını kazandığına dair usulüne uygun bir belge taşıyan herkes bulunduğu ve dilediği yerde oyunu vermemeli mi? «Veremez» diyorlar; çünkü böy-

EKMEKÇIOĞLU

TUĞLA KİREMİT VE ASMOLEN FABRİKALARI

SATIŞ ŞUBELERİ:

İSTANBUL Meclisi Mebusan Cad. Arhan Salıpazarı - İstanbul
☎ : 49 58 02 - 44 81 29

KADIKÖY MühürdarFuat Bey Sokak Talas İş Hanı kat 1
Kadıköy - İstanbul ☎ : 36 13 42 - 36 48 98

UMUM MÜDÜRLÜK

Meclisi Mebusan Cad. Arhan
Salıpazarı - İstanbul
☎ : 49 79 56 49 74 14

le olursa sahte belgeler elde ederek bir insan birkaç yerden oy verirmiş Halka asla güvenmiyen, onu daima hiyle ve huda peşinde kabul eden Kapıkulu zihniyetini aramızdan silip atmadıkça, bu Allahın belâsı bürokrasiden kurtulamıyacağız demektir. Vatandaş bu hiyleyi yapmaz; yapan olursa ağır ceza görür. Devletin, vehim yüzünden vatandaşı oy hakkından yoksun bırakmak yetkisine malik olmaması lâzımgelir.

Yüksek Seçim Kurulunun Radyolarda 2 Haziran seçimleri dolayısıyla yayınlanan emirlerini dinliyenler, hiç şüphesiz, bizim gibi derin hayret ve üzüntü içinde kalmışlardır. Seçmenin listede adı yoksa yapacağı en iyi şey, seçimlere katılmamaktır. Yoksa başı dertten kurtulmaz.

Neye geniş teşkilâtlı, o ölçüde masraflı bir Yüksek Seçim Kurulu, binlerce kişinin boşuna çalıştığı bürolar kurulur da, sistemin uygulanması bukadar karışık, külfetli hale konur diye sorabilirsiniz. Galiba buna verilebilecek en kestirme cevap, bu işler böyle olmazsa, bukadar adam çalıştırılmaz, iş bulamazdan ibaret kalacaktır.

Başbakan'ın « Huzur, Fikir Hürriyeti ve aşırı ceryanlar ,, hakkındaki görüşü

S AYIN Başbakan Demirel, 23 Mart günü Ankara'da düzenlediği 9 uncu basın toplantısında huzur, fikir hürriyeti ve aşırı ceryanlar konusunu ele almış, ve cesaretle bir konuşma yaparak önemli bir çelişmeye değinmiştir. Başbakan diyor ki :

«Medeni Türk toplumu içinde büyük vatandaş kitlelerinin muhtaç olduğu huzur ve sükunu alışageldikleri, haksız isnat ve kışkırtmalarla bozmak isteyenlerin demokratik rejimin nimetlerini istismar ederek bu rejimi soysuzlaştırma yolundaki gayretlerini esfle karşıladığımızı ifade etmeliyim.

İçinde bulunduğumuz dünyada ideolojik ceryanların kutuplaşması bir gerçektir. Çeşitli memleketlerde de âdeta bir moda gibi yayılan bazı ideolojik hareketlerin bizde yadrganacak derecede aşırı ölçülere çıkarılması yeni Anayasa'muzun geniş demokrasi ve insan hakları anlayışı içinde her türlü fikir, yazı ve toplantı hürriyetlerinin taşkınlık hududuna kadar götürülebilmesi imkânlarına dayanmaktadır. Aslında fikir ve ifade hürriyetinin ve tenkid serbestisinin insanlık için zengin bir terakki kaynağı teşkil eden genişliği, her türlü ideolojinin bizzat bu hürriyet ve serbestiyi tehlikeye düşürücü aşırılığına kadar gitmemek lâzım gelir.

Diğer taraftan birbirine zıt düşünce sahiplerinin, fikir mücadelelerini şiddete çevirmeleri, inançları arasındaki farkları bir nevi çatışmaya götürmeleri memleketin muhtaç olduğu huzur ve sükunu tehdit edebilecek bir istikamet alamayacaktır. Bu gibi hallerin suç olarak emniyet kuvvetleri ve adalet cihazı önünde lâyük olduğu kanuni muameleyi görmesi tabiidir.

Burada iki yanlış anlayışa işaret etmek mecburiyetini hissediyorum.

Bunlardan biri değişik ideolojilerin ifadesini ve birbirine zıt fikirlerin çarpışmasını boş bırakmayı demokrasi icabı sayarak, bu husustaki kanun disiplininin gevşetmeye taraftar olan aşırı müsamahalı görüştür. Diğeri ise, aşırı ideolojilerin mücadelesini önleme mevzuunda demokratik Anayasamızın hürriyet düzeni ile bağdaşmayacak ve mâkul fikir farklarının serbestçe ifadesini büsbütün imkânsız kılacak bir baskı ve şiddet rejimine gidilmesidir. Müsamahanın bizi götüreceği anarşi içinde temel hak ve temel hürriyetlere dayanan bir Anayasa rejiminde ideolojik ceryanların ifratlarını önleyici tedbir ve müeyyidelerin de elbette bir ölçüsü olmak lâzım gelir. Bu ölçü kanunlarımızda ifadesini bulmuştur. Kanunlarımız, teokratik devlet fikrine yönelmiş ceryanları ve sınıf diktatörlüğüne götürececek açık veya maskeli ideolojileri yasaklamaktadır. Kanunlardaki bu yasakları tatbik ve suçluları teşziye etmek bağımsız mahkemelere düşen bir görevdir.»

Demirel, rejimi soysuzlaştırma gayretlerini esfle karşılarken bir olanağa da i-

şaret koymaktadır: Bazı ideolojik hareketlerin bizde yadırganacak derecede aşırı ölçülere çıkarılması, Anayasamızın geniş demokrasi anlayışından destek bulmaktadır. Bu aşırılığın devamı, Anayasa rejimini tehlikeye sokar; ve kurulmasına çalışılan huzuru bozar. Bu durum karşısında sayın Başbakan konuyu şöyle ortaya atmaktadır: Değişik ideolojilerin ifadesini ve birbirine zıt fikirlerin boş bırakılması demokrasi icabı ise, bunları önlemek de Anayasamız'ın hürriyet düzeniyle nasıl bağdaşabilir? Yâni sorun demokratik rejimin kabul veya reddidir. Demokrasi yolunda isek bunlara katlanacağız. Hürriyetler, aşırı ölçülere çıkarılmış ideolojik savaşı da etkisiz hale sokmaya yarar.

SAYIN Başbakan'ın demokrasi ve hürriyet anlayışını saygı ve takdir duygularıyla karşılamamak imkânı yoktur. Hürriyetleri, hürriyeti korumak bahanesiyle dahi ortadan kaldırmak, toplumlar için felâket olmaktadır. Çünkü hür-

riyet, özellikle fikir hürriyeti toplumda ilerlemeye yönelmiş hareketlerin en başta gelen yürütücü gücüdür. Fikir yaşanan huzursuzluğun çocuğudur. Toplumun huzursuzlukları ifade edilmeli ki, daha iyi bir düzene kavuşma imkânı doğsun.

Bu böyle olmakla beraber, henüz hürriyet düzeyine tam olarak oturmamış memleketlerde, fikir ve hareket hürriyetlerinin birbirinden kesin çizgilerle ayrılması, ve Anayasa başta olduğu halde kanunlarda bu ayrıma uygun hükümlerin konmuş olması lâzımdır. Fikir ve düşünce hürriyetinin korunmasına karşılık, hareket hürriyetlerinin sınırlandırılması gerekir. Oysaki bizim bugünkü durumumuz bunun tam tersini gösteriyor. Ceza Kanunundaki 141 ve 142 nci maddelere göre sol fikirlerin beyanı ve savunulması şiddetle yasak edildiği halde, halkı ayaklandıracak sokak gösterilerine kadar her türlü fiil ve hareketler cezasız bırakılmıştır. Bu memlekette fikirden hiç korkmamak,

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A. Ş.

KURULUŞ : 1946

Sermayesi : 40.000.000 T.L.

Her nev'i dahili ve harici Banka muamelâtında

SÜR'AT, KOLAYLIK VE EMNİYET
YURT İÇİNDE 91 ŞUBE

TASARRUF Mevduatında her çekilişte,
1 MİLYON LİRALIK İkramiyeler...

Harbiye'de ve Nişantaşı'nda tam konforlu Apartman daireleri

TÜSTAV
GARANTİ BANKASI
Paranızın, İşinizin, İstikbâlinizin Garantisidir.

fakat kütle hareketlerinden son derece geçinmek lâzımdır. 6/7 Eylül hâdiselerinde Beyoğlu'ndaki bütün dükkânları, her türlü lüks eşyayı tahrip eden kütle hareketinin doğuş nedenleri arasında, Marks'ın, Lenin'in fikirlerinin en ufak bir etkisi olmamıştır. Fikir etkisi altına henüz girmemiş, sosyal taazzuvarını tamamlayamamış, ne toplum ve ne de sınıf şuuru tam olarak teşekkül etmemiş milletlerde, kütleli harekete getiren başka etkenler vardır; ve bunları disiplin altına sokmak ve etgenlik derecelerini azaltmak için ele alınması gereken tedbirler vardır.

G ELENEKSEL sosyal bünyelerini, temelden başlayarak üst katlara doğru tarihi tekâmül aşmalarını birbir atlayarak değiştirememiş geri memleketlerde, Anayasalarla hareket hürriyetlerinin korunması, kütleli kurulu nizama karşı ayaklanmaya teşvik eden bir faktör olur. Sola olduğundan fazla sağa doğru akımlar güç kazanır. Daha tehlikesi birbirine can düşmanı olarak bu iki akım, kurulu düzeni yıkmak için birleşebilir. Mutlak hürriyet tarafılığı ettiğimiz süre birgün sosyalistlerle şeriatçıların aynı bayrak altında toplanmaları, aynı şeyleri söyleyip istemeleri imkânsız değildir.

Sayın Başbakan, yaptığı son basın toplantısında Anayasadan kuvvet alan aşırı hareketler karşısında Hükümetin kanun çerçevesi içinde tarafsız kalacağını söylerken, durumun tehlikesini de belirtmekten geri kalmamıştır. Komünistler ve şeriatçılarla mücadele için, bu ortam içinde, birtakım karşı hareketlere girişmek, hareketleri birbirleriyle tasfiyeye çalışmak yersiz ve yararsızdır. Konunun kolay çözümlü nitelikte olmadığı herkesçe bilinmektedir. Kanunlarla fikir hürriyetlerini kayıtsız şartsız korumaya karşılık, hareket hürriyetini kısmak, söylendiği kadar çözümlü basit bir dâva değildir. Anayasa Hukukçularımızla birlikte Sosyoloğlarımıza ve düşünürlerimize düşen vazife, bu kompleks dâvayı politikacının ele almasından ve kendi aklına göre bir çözüme bağlamasından önce, realitelerimizi ve dünya realitesini ilim ve tarih ışığı altında gözönüne alarak, hem hürriyetleri ve hem de huzur ve nizama korumanın yollarını araştırmaktır.

İktisadî Devlet teşekkülleri Semineri Müna-sebetiyle

G EÇEN Mart ayı içinde, Ankara'da, Ekonomik ve Sosyal Etütler Konferans Heyeti tarafından İktisadî Devlet Teşekkülleriyle ilgili bir seminer tertiplenmişti.

Bu seminere katılan konuşmacıların gazetelere intikal eden beyanları herhangi bir yenilik getirmiş veya bilinmeyen karanlık bir tarafı aydınlığa çıkarmış değildir. Bununla beraber bütün bu konuşmalar bir rapor halinde hükümete sunulacakmış. İktisadî Devlet Teşekkülleri, kuruluşundan, yâni nerede ise otuz beş senelik geçmişinden beri hakkında bir o kadar rapor yazılmış, organizasyonlar, reorganizasyonlar yapılmış, kanunlar tâdil edilmiş, yeni ahkâmlar getirilmiş, fakat neticede eski tas eski hamam olmaktan uzaklaştırılamamıştır. Bu teşekküllerin muhtelif kademelerinde bir ömür çürütenler bilirler ki, her sene yeni hamleler yapılır, hükümet değişir, vekil değişir, yeneden toplantılar, faaliyetler programlar, intikal kadroları, normalizasyon, standardizasyon, icabında yabancı uzmanlar getirtilir, biraz zaman geçtikten sonra her şey eski haline döner ve bütün bu canlılıklar bir sabun köpüğü gibi tekrar söner. Yeni bir kabine veya Bakan iş başına gelince yine hummalı faaliyetler başlar, ümitler kamçılanır. O da evvelkiler gibi bir müddet sonra tabii mecrasına avdet eyler. Bu zavallı Teşekküllerin basiretli bir tüccar gibi çalışmalarını için nice yüksek kararlar alınmıştır. Bu uğurda çıkarılan müteaddit kanunlara rağmen hiç bir vakit arzu edilen çalışma imkânlarını elde edememişlerdir.

Seminere katılan bazı devletleştirme-ci ve sosyalist tanınan konuşmacılar da, bu fırsatı kaçırmayarak, kendi açılarından, İktisadî Devlet Teşekküllerinin çok iyi çalıştıklarını beyan ile Avrupadan ve şuradan buradan örnekler verme gayretini göstermekten geri kalmamışlar; esas ya-

raya bir iki kişi dokunabilmiştir ki o da zaten çoktan bilinen bir teşhistir. Bu teşekküllerin en verimli devresi, eleman sıkıntısı olmasına ve bu gibi işlerdeki bütün acemiliklere ve malî sıkıntı ve kıfâ-yetsizliklere rağmen ancak aziz Atatürk'ün zamanına rastlar. Aziz Önderin aramızdan ayrılmasıyla, her şeyde olduğu gibi İktisadî Devlet Teşekküllerinin durumu da gittikçe bozulmağa yüz tutmuş ve politika mikrobunun aşılması ile bu varlıklar birer politik avanta haline sokulmuştur. Bütün bir varlığı kemiren, normal ve basiretli bir tüccar gibi çalışmasını engelleyen, bünyeye aşlanmış olan bu adı geçen mikroptur. Bunun da yirmi beş senedir teşhis edilmiş bulunmasına rağmen, Kanseri gibi, şifa verici bir ilâci bugüne kadar bulunamamıştır. 1946 dan itibaren, soysuzlaştırılan demokrasi ile beraber, daha müzmin hâl alan hastalık bugün had safhasına varmış olup teşekküllerin kuruluşlarındaki zamana nazaran daha da çok teknik eleman sıkıntısı içinde bulunması sonucuna erişilmiştir. Bu teşekküllerin senelerdenberi dış memleketlerde, şurada, burada yetiştirdikleri ve milyonlarca liraya mal olan yüzlerce teknik elemanlardan bir çoğunun aslı esaslı olmayan siyasi ihbarlar ve şahsî kaprisler yüzünden en ufak bir tetkike tâbi tutulmadan ve gözünün yaşına bakılmadan uzaklaştırıldıkları tamamen bir gerçektir. Dalma huzursuzluk içinde çalışan, bugünden yarına emin olamayan bu teknik elemanların piyasaya atılmaları sebebinin yalnız bol para cazibesine kapıldıklarına atfetmek fazla insafsızlık olur. Bu doğru olmuş olsa idi, ailevi, şu veya bu sebepten piyasaya atılmayan bir çok elemena müşavirlik kızaklarında aylak aylak gün geçirtilmez ve Başbakanlık Yüksek Mürakabe Heyeti gibi passif yerler müsteğar, umum müdür ve sair eskilerle doldurulmazdı. Neticce itibarile, neresinden bakılsa politika mikrobi bünyeyi ahtapot gibi sarmış bir durumdadır.

İktisadî Devlet Teşekküllerine ne şekil verilirse verilsin, bunların birer devlet malı olmaları hasebile, hükümetin ekonomik politikasının tatbikatı bakımından bir makama bağlanmaları zarureti vardır. Hâl böyle olunca da, mevcut arızalar ber-

taraf edilemeyecek ve bunun için de ne Batı memleketlerindeki devlet teşekküllerinin işleyiş tarzları, ne Holding, ne de muhtariyet bu müesseselerin iyi işletilmesine ve sevki idaresine yararlı olamayacaktır. Hele umum müdürlerin bağlı buldukları Bakanların sekreterleri gibi çalıştırıldıkları, değil küçük bir memur, bir odacıyı dahi Bakanın müsaadesi olmadan tayin edemedikleri bugünkü durumda bu teşekküllerden daha verimli bir çalışma beklemek faydasızdır. Bakanların da bu bulunmaz arpalıklardan istifadeden vaz geçemeyeceklerine göre geriye kalan yegâne çıkar yol :

Tarihi vazifesini dolduran bu teşekküllerin artık halka intikal ettirilmesidir. Bu teşekküller ancak bu suretle memleket ekonomisine yararlı bir duruma gelebilirler. Devlet de bunlardan elde edeceği paraları özel kişilerin yapamayacağı işlere yatırır ve dondurulmuş sermaye de harekete geçirilmiş olur.

Tarık İsmet ERDEM

«O»

Vatandaş seçimden soğutmak mı istiyoruz?

Seçmen listeleri askıya çıktı. Yüksek Seçim Kurulu'nun hergün radyoda tekrarlanan bildirisi var. Buna göre listede adınız yoksa gidip yazdırıyorsunuz. Meselâ, bulunduğunuz mahallede üç ay oturduğunuz da dair muhtardan ilmühaber almazsanız, eski bulunduğunuz mahalle muhtarından bir vesika alacaksınız; sonra Seçim Kurulu'na başvurup listede olup olmadığınızı yazılı tevsikini istiyebilirsiniz. Aldığınız bu vesikaları bir dilekçeye bağlayarak Seçim Kurulu'na vereceksiniz. Muamelenin peşinde koşmaya vaktiniz ve takatınız varsa, sonunda adınızı listeye yazdıracaksınız.

Neden bu kadar külfet, neden bu kadar muamele?

Vatandaşın en tabii hakkı ve vazifesi olan seçimden soğutmak mı istiyoruz yoksa?

Büyük Bir Bünye İnkılâbı

Orta Sınıf Güçleniyor

Ahmet Hamdi BAŞAR

BİZ, Türkiye gibi yeni kalkınmaya başlayan geri kalmış memleketlerde, tarımın ve geleneksel küçük sanayinin ihmâl edilerek, büyük ölçüde sanayileşmeye girişmenin çeşitli bakımlardan tehlikeli olduğu inanıyoruz. Bu görüşümüzü geçen sayımızda çıkan İdeoloji yazımızda özetledik. Orta sınıfları olmadığı ve alt yapıları kurulmamış olduğu için, sanayileşmelerini hızlandırmaları ölçüsünde bu memleketlerin ekonomik güçsüzlükleri artar; sosyal dâva, eşitsizlik, gelirler arasındaki denge bozukluğu gün geçtikçe şiddetlenir, ve ihracatları durur veya geriler; kendi yiyeceklerini bile topraklarından çıkaramıyan, dış memleketlerden gıda maddeleri ithâl eden acıklı durumları sürer gider. Böyle bir ortamda ise varılacak sonuç, komünizm olabilir. Bu memleketler vakıya büyük fabrikalar açarlar; önceleri dışardan getirttikleri mamûl maddelerden çoğunu artık kendileri yaparlar, hattâ yaptıkları endüstri mallarından bir kısmını ihraç da ederler. Fakat buhrandan ve komünizm çukuruna düş-

mekten kurtulamazlar. Bu memleketler «Sanayileştik; artık tarım memleketi olmaktan çıktık, köylü değil şehirliyiz» gibi övünmeler içindedirler. Ne bugünü ne de yarını göremiyen bir aydın azınlığı, batılaşmanın sanayileşme ve bunun da fabrika açma anlamına geldiği hakkındaki çok yanlış bilgi ve batıl inanışların etkisi altında kalmıştır. Bu bakımdan hakikati görmeleri ve doğru yola yönelmeleri hayli güçtür.

‘Geri memleketlerin büyük fabrika kurmaları, sanayileşmeyi millî hedef olarak almaları kapıldıkları en büyük fobidir. Bu hastalığın neden olduğunu da geçen yazımızda anlattık: Fabrika kurmak kolay, göz kamaştırıcı, hemen randıman verici, öğünülecek bir şeydir. İş başında olanlara mucize yaratma duygusunu aşılır, ve onların mucize yaratma gücüne sahip oldukları inancını halka yayar. Eğer bu memleketler, karma ekonomi rejimiyle sanayileşmeye girişmişlerse, ozaman, devletin bilerek bilmiyerek hazırladığı fırsatlardan zekâları ve teşebbüs güçleri sayesinde

de yararlanan çok azınlıkta birtakım insanlar da bu mucize yaratmaya katılırlar; Karma ekonomi -tarihte görülen ve sonra geçici oldukları ve bir zaman ölçüsünde değer taşıdıkları anlaşılın rejimlerin hepsinde olduğu gibi- ebedî, temelli bir rejim olarak baş tacı edilir. Oysa ki bu memleketler, on milyonluk, yüz milyonluk yatırımları gerektiren büyük sanayie yönelmiş, kalkınma plânlarını ve politikalarını bu yöne göre düzenlemiş ve geleneksel tarımla küçük sanayii kendi oluruna bırakmışlarsa, kısa zaman sonra asla yenemeyecekleri ekonomik ve aynı zamanda sosyal bir buhrana düşmekten hiçbir suretle kurtulamazlar. Böyle endüstrileşme nekadar büyük ve hızlı olursa, buhran çukuruna yuvarlanmanın süresi de okadar az olur. Hiçbir kuvvet bu sonucu önleyemez.

B U gerçekleri her zaman her yerde ve her vesile ile tekrarlamaktan fayda vardır. Türkiye, Cumhuriyetten buyana 45 yıl gibi çok uzun sayılabilecek müstesna fırsatlar önüne serilmiş bir tarihî dönemi, boşuna harcamış mutsuz bir memleketdir. Yapılanları inkâr etmiyoruz. Demiryollarından başlayarak önce kapitacıtı ya da gecekondı dediğimiz sanayileşme, sonra devlet eliyle büyük endüstri tesisleri kurma ve nihayet özerci devletci karma bir ekonomi düzeni içinde bocalama devirlerini yaşadığımız için, şimdi memlekette ağırlığı duyulan bir sanayileşme olmuştur. Tekstil, şeker ve çimento gibi ana ihtiyaç maddelerinde artık dışarıya mühtaç değiliz. Ecnebi sermayesiyle işbirliği kurularak demirde, petrolde, lâstikte ve başka kollarda

dev müesseseler vücade getirilmiştir. Fakat bütün bu sanayi, ithalât ikamesi, içpazarı sömürme esasına dayanmaktadır. Maliyet dünya maliyetinden çok yüksektir. Tarım ürünleriyle endüstri ürünleri arasında birincinin aleyhine işliyen müthiş bir fiyat makası vardır. Sonra endüstrileşme geleneksel küçük endüstrinin çöküşünü ve dağılmasını hızlandırmıştır.

Bu, kalkınmamızda üretim faktörleri ve üretici sınıflar arasında kurulu dengeyi birdenbire altüst eden ve çözümü güç birçok sosyal ve ekonomik problemler doğuran bir sanayileşme olmuştur.

Keşke büyük dev fabrikalar açacak yerde, küçük işletmeleri kalkındırma yoluyla, sanayileşmeye girişseydik!.. Şimdiye kadar büyüklerin karşısında küçükler en ufak bir yardım ve destekten mahrum kaldıkları için ezilmiş, erimştir.

İngiltere'nin sanayileşmesi, daha çok geleneksel sanayiciler sayesinde oldu. Bizde ise makinenin, tezgâhın ne olduğunu bilmemiş, hayatında eli bir çekice değmemiş insanlar tarafından fabrikalar kuruldu; küçük sanayici de onların ezici rekabetleri karşısında kendi kaderiyle başbaşa, erimeye mahkûm bırakıldı.

T ÜRKİYE'DE esnaf, küçük sanat sahibi, Cumhuriyet'ten buyana devletten en ufak bir yardım görmemiştir. Türkiye Halk Bankasının yayınladığı bir kitaptan şu cümleleri aktarıyoruz :

«Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu takip eden yıllarda, yurdun sosyal yapısında önemli bir rol oynayan ve çoğunluğu küçük sanatkâr, küçük sanayici ve esnafın teşkil ettiği müstahsil orta tabaka, faiz

hadlerinin yüksekliği ve bunun tabii bir sonucu olarak kredi yetersizliği yüzünden, iktisaden ağır bir yük altındaydı. Bu zümre krediyi ayda % 10 gibi yüksek bir faizle tefecilerden temin ediyordu. Oysa ki, doğustan ölüme kadar zaruri ve hayati ihtiyaçlarımızın sağlanmasında önemli bir yer alan küçük sanat erbabını kalkındırmak, istikrarlı bir iktisadi düzenin kurulması ve demokratik bir sistemde dengeli bir gelişme için ilk ve zaruri şarttır.»

Evet; çekirdekten yetişmiş, geneleği ve tarihî kökü olan bir orta sınıf eliyle kalkınma! Türkiye'nin gideceği yol bu idi. Tamamen aksini seçtik. Yeni sınıflar yaratarak, bunlar yada devlet eliyle sanayileşmeye giriştik, ve elimizde nüvesi hazır bulunan orta sınıfı her türlü destekten yoksun bıraktık, ve kendi haline terk ederek çöktürttik.

Halk Bankasının raporuna göre bu durum, Cumhuriyet hayatımızda 15 yıl böyle sürüp gitti. Küçük sanatkâra ve esnafa kredi vermek şeklinde ilk alâka, 1938 de başlayabildi. O da, küçük esnaf ve sanatkârların işbirliği sağlanarak, 1 Milyon 220 bin lira sermayeli bir banka kurmak suretiyle oldu.

12 sene daha geçiyor. 1950 senesinde bir kanun çıkmış ve Bankanın sermayesi 10 milyon liraya yükseltilmiştir. Fakat para yok ortada.. Zaten para olsa kanun çıkmasına lüzum yoktu. Bu kanun, belediyelerle Özel İdareler bütçelerinden % 2 ayırıp Banka sermayesine iştirâklerini zorlamak için çıkarılmış. Kuraklıktan cayır cayır yanan tarlaya iki kova su dökmek gibi ama, yine birşey.. Bankanın sermayesi yükselmeye devam etmiş ve 1956 da nominal olarak 150 milyona çıkarılmış, ve 1958 de de bankanın plâsmanı 110 milyo-

nu bulmuş. Şüphesiz bu 110 milyonun hepsi esnafa verilmiş değildir; içinde ticarî muameleler de vardır.

Birinci Beş yıllık kalkınma plânında küçük sanat teşebbüslerinin kalkınması için bazı hedefler tesbit edilmiş; Milletlerarası Kalkınma teşkilâtıyla (AİD) Cumhuriyet Merkez Bankasından finansman da sağlanmış. Banka bu tarihten sonra gelişmeye başlıyor. Fakat asıl, adına inkılâp diyebileceğimiz gelişme şimdi gözüküyor: Sermayenin 1 milyara çıkarılması.. Kredi yoluyla esnafın, küçük sanayicinin kalkındırılması ve himayesi..

E VET; bugün Türkiye'de büyük bünye inkılâbına doğru mutluluk duyacağımız ileri bir hamle başlamıştır: Bir orta sınıf yaratma hareketi; geleneksel üretim alanlarında çalışanların ocaklarını sönmekten kurtarmayı ve onları kalkındırmayı hedef edinmiş bir ileri hareket..

Geç kalmış olmamıza acınıyoruz, ama, nihayet doğru yolu bulduğumuz için seviniyor ve iftihar duyuyoruz. Şimdi Yurdun birçok yerlerinde adı sanı bilinmiyen, çökmeye yüz tutmuş olan küçük sanayi ürünlerinin piyasalarımızda görüldüğü, fuarlarda teşhir edilerek satıldığı, hattâ dış memleketlere ihraç edildiği bir yeni devre girdiğimizi okuyucularımıza müjdelemek isteriz. Onların da bizim gibi mutluluk duyacaklarına, içlerinin ferahlığa kavuşacağına eminiz.

Türkiye Halk Bankası, yalnız küçük sanat erbabına, esnafa kredi açmakla kalmıyor; onların para bulma dışında muhtaç oldukları diğer sahalarda büyük hizmetlerde de bu-

lunuyor. Bu hizmetlerden biri eğitim, ikincisi pazarlamadır. Çeşitli kollar-da meslekî kurslar açılmakta; belirli kısa süre içinde sanat adamları eği-tim görmektedir. Ayrıca teknik bil-ği veren kitaplar da hazırlanmakta-dır. Banka, kanatları altına giren küçük sanayiın hayret edilecek dere-cede ve seviyede gelişmeler göster-mesine başlıca âmil olmaktadır. Kur-durduğu kooperatifler ya da doğru-dan doğruya kendi aracılığı ile mamûller satılmakta, iyi müşteri bul-maktadır. Geçen sene İzmir Fuarın-da yüzlerce Siirt battaniyeleri satıl-mıştır. Bugün Gaziantep'te mükem-mel kasalar, Denizli'de elektrik kab-losu yapılmaktadır. Çeşitli yerlerde demir-çelik ve döküm sanayii, made-nî eşya, makine, tarım âletleri ve hattâ elektrik motorları yapan bir-çok küçük atelye vardır. Bunların mamûlleri piyasalarımızda, hattâ dış memleket piyasalarında her zaman müşteri bulmaktadır.

Bizim ölçülerimize göre, Türki-ye'de sanayileşmeye bu yoldan başla-mamız lâzımdır. Dâvayı çok iyi kav-radığını memnurlukla gördüğümüz Hükümet Başkanı sayın Demirel'den bu anlayışı tarım alanında da gös-termesini bekleriz. Bugün tarımda -hele toprak reformu lâflarının orta-ya atılmasından sonra- yatırım dur-muştur. Zaten bu sahaya yatırım eğilimi yoktu. Fakat kalkınmaya gi-riştikten sonra tarım memleketinde böyle bir eğilimin doğmaması endişe doğurmalı ve hepimizi acı acı düşün-dürmeliydi. Ziraat Bankasının kredi hacmini genişletmesi, yatırımların arttığını göstermez. Köylü sıkıntıda olduğu, tohumluk ve yiyecek bulama-dığı için Bankaya borçlanmaktadır.

Halk Bankasında küçük esnaf ve sa-nat adamları için uygulanan sistemi, daha geniş ölçüde, tarım sahasında uygulamaya geçmek yeni bir inkilâp olacaktır.

ANCAK hemen şunu belirtelim ki, Halk Bankası henüz işin ba-sında sayılabilir. Kredi yardımı ya-nyında kalkındıracağı ve koruyacağı orta sınıfla doğrudan doğruya or-taklıklar kurması, daha büyük işlet-melere doğru gelişmeyi sağlaması lâ-zımdır. Kurduğu ortaklıklardan, ya-vaş yavaş sıyrılarak, çektiği serma-yesini yenilerine ayırmak, kisası alt basamaktan üst basamağa doğru, bir sanayileşme hareketine önyak olmak gibi başarılması gereken da-ha birçok vazifeleri vardır. Ziraat Bankası da kendi sahasında aynı yo-lu tutmalıdır. Banka toprak sahiplerine yeterli yatırım kredisi verme-mektedir. 10 bin 20 bin dönüm ara-zisi olanların dahi bugünkü usuller altında Bankadan alabileceği kredi 20-30 bin lirayı geçmemektedir. Oysa ki, onların milyonlara ihtiyacı var-dır. Şu halde yapılacak iş, Bankanın bu gibilerle ortaklıklar kurarak kre-di vermek yerine sermaye yatırıma geçmesidir. Biz karma ekonomiyi devletın kendi bankaları veya kuru-luşları vasıtasile özel kişilerle ortak-lıklar kurması ve yatırımlara giriş-mesi mânasına alıyoruz. Bu ekonomi her kalkınmaya girişmiş memleke-tin zaruri olarak başvurduğu bir sis-temdir. Komünist Çin de karma eko-nomi ile işe başladı; biz de öyle yapı-yoruz. Ancak aramızda şu fark var: Komünist Çin devletçiliğe gitmek için bunu yapıyor; biz ise özelsizliğe gitmek için yapmalıyız.

Türkiye'de halka dayanan, köylüsü, şehirlisi, küçük ve büyük sanayicisi ve bütün sosyal zümre ve sınıflarıyla dengeli bir kalkınmanın yolu henüz bulunmuş değildir. Acı olan böyle bir yolun araştırıcısı olmayışımızdır. 1930 lardan beri «Sanayileşme Batılaşmaktır; ne kadar çok fabrika açarsak okadar kalkınırız; gerisi ne olursa olsun» diyip bugünlere kadar geldik. İkinci Beş yıllık kalkınma plânında, tarımı ve küçük sanayii olurlarına bırakan ya da

önem dereceleri düşük kategoriler durumuna sokan görüş de bu yüzdendir. Halk Bankası eliyle girişilmiş ve henüz başlangıçta kalmış denemelerden ve bu denemeyi özellikle bugünkü iktidarın Başının desteklemiş olmasından dolayı gözlerimizin önünde bir ümit ışığı parlamaya başlamıştır. Tarımda ve küçük sanayide çok daha geniş bir reforma, inkilâba ihtiyacımız olduğu inancına kavuşursak yolunu da bulacağımıza şüphe etmiyoruz.

Emniyetli
Süratli Ucuz ve
Konforlu
Boğaziçi Ekspresi'nin
Ankara - İstanbul gidiş - dönüş bilet ücreti

56 LİRADIR

Trende
7.5 liraya
Komanya
yemeği
yenebilir

T.C DEVLET DEMİR YOLLARI

(Basım : 14323)

Dış Ticaret'te Devletçilik

Dış ticaretin devlet tekeline alınmasını savunan solcularımız bu iş alanında 2 milyarın üstünde olduğunu hesapladıkları kârları devlete aktarmak hedefinden hareket ediyorlar. Dış ticaret devlet tekeline alırsa bu kârların çoğundan eser kalmıyacağı şüphesizdir. Ama devlet kapitalizmi bakımından değil, özellikle ihracatımızı şimdiki seviyenin çok üstüne çıkarmamız için dış ticarete devletçilik lâzımdır. Hemen söyliyelim ki bizim bu terimden anladığımız mânaya göre, devletin doğrudan doğruya ticaret yapmasını değil, bu sahayı koruyucu ve yapıcı müdahalelerle kontrolü altına almasını istiyoruz.

Yazan : Feridun AKDAĞ

DEVLETÇİLİK deyimi çok defa ve çok yerde bir işin, bir işletmenin devlet tekeline alınması anlamına gelir. Biz burada devletçilikten hiç de böyle bir mânâ düşünmüyoruz. Bizim görüşümüze göre devletçilik, ekonomide herhangi bir branşın devlet tarafından belirli bir hedefe göre düzenlenmesi ve yönetilmesidir. Düzenlenme devlet plânı, hükümet politikası demektir. Yönelme devlet eliyle de olur, özel sektör ya da her ikisinin karmasıyla de olur. Bunun az önemi vardır; Devletin bütün sermayesini kendi koyup bir işletme kurup işletmesi devletçilik olmayabilir. Bütün sermaye özel kişiler elinde olan bir iş sahasında bu devletçilik olabilir. Asıl önemli olan devletin müdahaledeki hedefidir. Doğu illerinde fabrika kurmak isteyenlere yardım elini uzatması, vergi muafiyi tanıması iktisadi devletçiliktir; fakat tekstil fabrikalar kurması devlet kapitalizmidir.

Bu başlangıcı şunun için yaptık :

Dış ticaretin devletleştirilmesi tezini

savunan solcularımız gerekçelerini bu sahada özel sektörün çok kârlar sağladığını göz önüne alarak, bunların yerine bu kârlar devlete geçerse daha çok yatırım yapabiliriz gibi yalnız merkantilist bir teze dayanmaktadırlar. Dâva bu açıdan ele alınca, onlara kolaylıkla: «Devlet bu işe el koyarsa kâr ortada kalmaz ki» denebilmekte, ve bu da çeşitli örneklerle isbat olunabilmektedir. Ama, devlet kapitalizmi bakımından değil, özellikle ihracatımızı şimdiki seviyenin çok üstüne çıkarabilmemiz için dış ticarete devletçilik lâzımdır. Hemen söyliyelim ki, bizim bu terimden anladığımız mânaya göre, devletin doğrudan doğruya ticaret yapmasını değil, bu sahayı koruyucu ve yapıcı müdahalelerle kontrol altına almasını istiyoruz.

BİZDE dış ticaret liberalizmin «Bırakınız yapınlar, bırakınız geçinsinler» başıboşluğuna bırakılamaz. Fakat aynı zamanda hükümetin birtakım yasaklar koyarak başıboşluğu düzenlemesi

ve işi yatağına oturtması da mümkün değildir. Bütün bu yasaklardan yararlananlar çıkar ve elde edilen sonuç başıboşluktan daha da zararlı olur. Zaten hükümet bu konuya yaptığı müdahale dövizsizlikten ve döviz gelirlerinin kaçırılmasını önleme zorunluğundan doğmaktadır. İstedğimiz kadar dövizimiz olsa, dış ticaretin tamamen serbest bırakılmasını istemeyecek kimse çıkmaz. Oysa ki, böyle bir durum da olsa, dış ticaretimizi, özellikle ihracatımızı devlet müdahale ve kontrolü altına koymaya, yani bizim iktisadi devletçilik doktrinimiz terminolojizme göre, devleştirmeye mecburuz.

Son 15 yılın acıklı blâncosu :

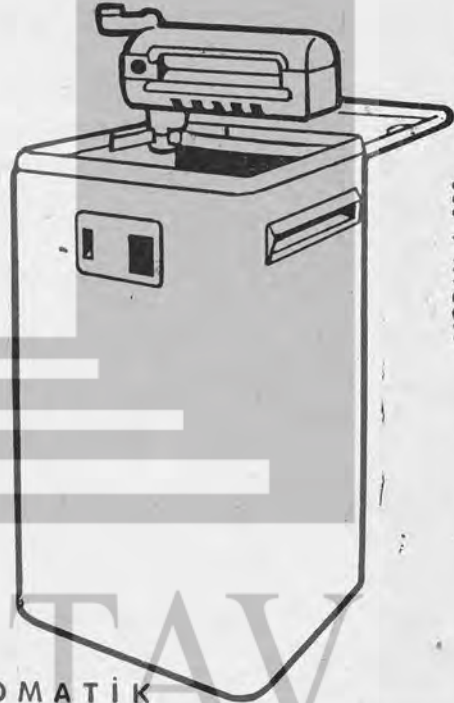
İ STATİSTİK yılına göre, 1952-1966 arası son 15 yıl içinde ithalât ve ihracatımız değer bakımından şu rakamları vermiştir :

Yıllar	(Milyon Türk Lirası)		İthalât Fazlası
	İthalat	Ihracat	
1952	1556	1016	540
1953	1491	1108	382
1954	1339	938	401
1955	1393	877	516
1956	1140	854	286
1957	1112	967	145
1958	882	692	190
1959	1316	991	325
1960	2214	1721	493
1961	4585	3121	1464
1962	5600	3431	2169
1963	6216	3313	2903
1964	4878	3697	1181
1965	5193	4174	1019
1966	6522	4415	2107

Bu yıllarda değişik olan para değerlerine Milletlerarası istatistiklerde birim olarak kabul edilen dolara tahvili halinde it-

otomatik HOOVER

- Büyük bir çamaşır makinesidir.
- 3,5 kilo çamaşırı 4 dakikada yıkar
- Çok iş görür az yer tutar
- Kazanı paslanmaz çeliktendir
- Sıkıcısı otomatiktir

Mod. 343 G. OTOMATİK

Halaskârgazi Caddesi No. 133 Pangaltı İstanbul Telefon: 47 44 30
Tünel karşıtı Hoover Mağazası İstanbul. Telefon: 44 90 46

halâtımızdaki devamlı artışa karşılık, ihracatımızın nüfus başına düşen payının düştüğü görülür. Zaten konunun bu yönü sözünü ettiğimiz istatistik yılığında ihraç mallarımızın 15 senedenberi aşağı yukarı sabit kalmış olmasıyla de anlaşılır. 1952 de 2 milyon 437 bin ton mal ihraç etmişiz; 15 sene sonra 1966 da ihraç ettiğimiz malların tonu 2 milyon 564 binden ibaret kalmıştır.

Neler ihraç ediyoruz :

T ÜRKİYE'NİN birinci sırada ihraç malı pamuk olmuştur. Bunu hemen arkasından tütün izler. Üçüncülüğü fındık alır. Bu üç ihraç malımız ihracatımızın % 60 ını kapsar. Bunların arkasından büyük farklarla ham bakır, kuru üzüm, zeytinyağı, küsbeler ve krom gelir. Yılda 50 milyon liranın üstünde ihraç yaptığımız diğer mallar da kuru incir, şeker, kıl ve deriden ibarettir.

Başlıca ihraç mallarımızın 1955 ve 1966 yıllarındaki değerleri, devlet istatistiğine göre, şöyledir :

(Milyon Türk Lirası)

	1965	1966
Pamuk	901	1157
Tütün	812	968
Fındık	505	557
Küsbeler	224	178
Ham bakır	154	223
Kuru üzüm	199	194
Zeytinyağı	104	20
Krom	85	93
Kuru incir	60	63
Şeker	74	62

1966 yılında yaklaşık olarak 59 milyon lira kıl ve yün, 48 milyonluk narenciye, 44 milyon lirahk Borasit, 54 milyonluk mazot, 33 milyonluk kuru deri, 33 milyonluk çavdar, 32 milyonluk Antep fıstığı, 37 milyonluk afyon, 25 milyonluk kepek ihraç edilmiştir.

Eskiden beri ihraç ettiğimiz birçok mallarımızda gittikçe piyasa kaybına uğradığımız da anlaşılmaktadır. Yün, tiftik, palamut hülâsası, miyan kökü, halı ve secade, kuş yemi, kenevir tohumu bu arada sayılabilir. Yaş meyve ve sebzeler, her çe-

şit konserveler, balık, pamuklu başta olmak üzere sanayi eşyası ihracatında büyük hamlelere ihtiyaç vardır. Şimdiye kadar edinilmiş tecrübeler şunu kesin olarak isbat etmiştir ki, bu alanlarda devletin, yazımızın başında sözünü ettiğimiz, yapıcı ve koruyucu müdahalesine ihtiyaç vardır; ve ihracatımızı geleneksel maddelerin dışına çıkarmak ve pamuk, tütün ve fındık gibi başlıca üç malımızla rekabet edecek başka ihraç maddeleri bulmak imkânı ancak bu sayede sağlanabilecektir.

İhracatta Devletçilik neden zorunludur?

T ÜRKİYE'DE neden dış ticarete, özellikle ihracatta devletçilik lâzımdır? İthalâta ait devletçilik zorunluğundan şimdilik söz etmeyeceğiz. Daha önemli gördüğümüz için önce ihracatta devletçilik üzerinde duracağız.

Şunu hemen belirtelim ki, ihracatta devletçilik doktrini kapitalist ekonomi dönemini aşmış memleketler için yürürlükte ve yerinde olamaz. Bu ekonominin tarihsel basamaklarını birer birer atlayarak zirvesine gelmiş batı kapitalist memleketlerle bizim aramızda büyük farklar vardır. Oralarda üç asırlık ticaret kapitalizmi, sonra bir asırlık sanayi kapitalizmi ve nihayet son asra damgasını vuran finans kapitalizm devreleri yaşanmıştır. Sanayile birlikte kolonilerde kurulan büyük tarımsal işletmeler - plantation usulü, ya da başka usullerle - büyük miktarlarda standart mallar üretilmiş ve markalar ticarete hâkim olmuştur. Zincirleme büyük ve küçük tröstler, büyük borsalar teşekkül etmiştir. Batıdaki sanayi devriminin başlangıç devrelerinde, Türkiye bir ham madde ihracatçısı olarak aldığı yeri kısa süre sonra kaybetmiştir. Ondokuzuncu asrın sonlarına doğru Türkiye'nin ham madde ve gıda maddeleri ihracatçısı olarak dünya pazarlarında bir önemi kalmamıştı. Çünkü yeni dünya memleketlerinde kapitalist sistemin tam uygulanması sonunda yatırımlar yapılmış; en ileri tarım uygulanmış ve büyük işletmeler kurularak, eski dünya memleketlerinin ve Türkiye'nin iklim ve toprak özelliklerine bağlı ürünler bile çok bol ve çok daha ucuz istihsal edilmeye başlan-

mıştı. Türkiye en düşük fiyatlarla en düşük kaliteli mallar ihracatçısı olmakta bir süre devam etmişse, bu, ancak köylüsünün ve halkının fizyolojik sefaletleri bahasına; gırtlağına kadar borçlanmış bir adamın borç ödemek için boğazından kesip lokmasını satması gibi bir zorunluktan doğmuştur. Türkiye, köylüsü ve halkı et yemediği için hayvan ihracatçısı, pamuk ve yün kullanamadığı için bu maddeler satıcısı olmuştur. Neyi satmışsak bunları yiyemediğimizden, kullanamadığımızdandır. Dünyanın en iyi üzümünü, incirini, fındığını, tütününü yetiştiren bu memleketin halkı bütün bu nefis şeylerin en az tüketicisiydi.

Eğer Türkiye on sekizinci asrın sonlarına doğru, Batı memleketler gibi kapitalist ekonomi düzenine girebilmiş olsaydı, endüstri inkılabı olduğu ve topraklarını bırakarak köylünün fabrikalara koştuğu bu devrelerde Avrupaya ham madde ve gıda maddeleri satan, kapitalist düzende işletmeler ve ticaret mekanizması kurmuş ileri bir memleket olurdu.

BİZDE ziraat, bütün yönleriyle gerilemiş, çökmüş ve ileri bir hizada hızla illiklik çukuruna düşmüştür. Bu durum yeni Türkiye devletinin kurulmasından sonra büyük ölçüde değişmiş sayılmaz. Değişen bir şey varsa o da, tarımla uğraşan büyük çoğunluğun eskisinden daha fakir, daha bitkin hale gelmiş olmasıdır. Liberal ekonominin hâkim olduğu ve bu yüzden battığımız devirlerde hiç olmazsa köylü kabuğuna çekilme, aile ekonomisi içine sığınma imkânına sahipti. Piyasa ile tamamen denecek kadar bağlantı kurmadan yaşayabilirdi. Zaten yirminci yüzyılın başlarında Türk köylüsü hayatını böyle korumuştur.

Fakat Cumhuriyetten sonra, Türkiye'de çok büyük değişme oldu. Şömendöferler, yollar yapılmaya, fabrikalar kurulmaya başladı. Bunları yapmak ve aynı zamanda gittikçe masrafları artıran devleti yaşatmak için para ile ödenmesi zorunlu sözde modern vergiler kondu. Öbür yandan gümrükler sanayi mallarına kapatıldı, ya da çok ağır gümrükler dolayısıyla ziraat malları arasında fiyat dengesi allak bullak oldu; ve sanayi lehine işleyen dehşetli bir fiyat makası, Türk köylü-

sünü, piyasa ile olan zorunlu ilişkilerinde, büsbütün güçsüz ve iliklerine kadar sömürülmüş duruma soktu.

Yeni Türk devletinin kuruluşundan sonra, Batının bir iki asır evvel başladığı ve tamamladığı kapitalist düzene uygun bir tarım inkılabına girişmek şöyle dursun, biraz önce özetlediğimiz olayların yaşanması dolayısıyla başlamış total çöküş devam edip gitmiştir. Gerçi, kapitalist ekonomiye az çok uygun bir üretim ve ticaret düzeni kurulabilmiş olan pamuk, başlıca ihrac maddesi olabilmıştır. Ve yine meselâ fındıkta, üzümde devlet eliyle kooperatifleşme ve fiyat kontrolü, tütünde destek mübayaa sistemi gibi usullerle ihracat bi-

1968

İkramiye Plânı

1 MİLYON

3	KİŞİYE	100.000	ER LİRA
3	KİŞİYE	50.000	ER LİRA
22	KİŞİYE	5.000	ER LİRA

ve 2110 KİŞİYE MUHTELİF
PARA İKRAMİYELERİ

KEŞİDE TARİHLERİ

BİRİNCİ KEŞİDE	15 - 5 - 1968
İKİNCİ	» 9 - 9 - 1968
ÜÇÜNCÜ	» 30 - 12 - 1968

İSTANBUL BANKASI

(Barış : 42)

razcık desteklenebilmektedir. Fakat gerek bunlarda yapılanlar ve gerek bunların dışında kalıp belki de yarın birinci ihrac malmız olabilecek nitelikte olan birçok ürünlerimiz, kapitalist ekonominin gerek üretim ve gerek ticaret bakımından tamamen dışındadır. İsrail yılda yaklaşık olarak (100) milyon dolarlık narenciye, meyve ve sebze ihrac edebilirken bizim nefis portakallarımız, Ankara armudumuz, Amasya elmamız, Bursa şeftalimizden dış memleketlere ne satabiliyoruz? İşte 1966 dış ticaret istatistiği önümüzde: Hiç elma, armut, çilek, vişne gibi yaş meyve satmamışız. Şeftali ihracı da yalnız 57 bin lira. Konserve sebze ve meyve satışımız gü-lünç: 1965 de 1 milyon 160 bin; 1966 da 1

milyon 645 bin lira. Dünyanın en makbul üzümünü yetiştiriyoruz; yalnız 6 milyon liralık ihracatımız var. İçinde (nedense 1966 da yükselmiş) 26 milyonluk limon satışı dahil olduğu halde bütün narenciye ihracatımız yılda (50) milyon lirayı geçmiyor. Bütün Akdeniz bizden balık istiyor. Yılda 19 milyondan fazla astığımız olma-mış.

Bırakalım başka birçok maddeleri; Türkiye Allah vergisi güneşinin, ikliminin, denizinin müstesna özelliklerine bağlı şu biraz önce saydığımız maddeleri kapitalist ekonomi düzenine uygun istihsal yapan, satan bir bünyeye ulaşırsa, yalnız bu yüz-den ihracatını beş on sene içinde iki misli-ne çıkartabilir.

**müzik
ruhun
gıdasıdır**

YENİ
CEREYANLI
GRUNDIG
SALON RADYOSU

Üstün vasıfları ile yuvanızın
neş'e kaynağı olacaktır...

TIP 145 WT CEREYANLI SALON RADYOSU
Döner komitatör
Dahili anten tertibatı
Dört dalga bandı
Oval operatör.

CİHAN Kom. Ort. Sultanhamam Katircioğlu han kat 5 İst. Tel: 27 36 51

Yeni Türk devletini kurmamızdan sonra mutsuzluğumuz, tarım inkılabını yapmamış; halkımızın büyük çoğunluğunu kapsayan bu sahada tersine kendiliğinden yaşayan düzeni de bozarak çökertmiş olamamızdır. Ne yatırım yaptık ve ne yapıyoruz tarım için? Olan şu: Toprakları dağıtma korkusu salarak, ve burada birbir sıralanması çok uzun sürecek nedenler yaratarak tarıma kendiliğinden akması mümkün yatırımlar da önlenmiştir.

Biz, yalnız ihracatımızı çoğaltmak için değil, gerçek kalkınmanın yolunu tutabilmemiz için dahi artık bu yanlış ve tehlikeli davranışımızı değiştirmeye mecburuz.

İlk İş : İhracatı büyük ellerde toplamak :

Başlığımıza bakarak, ihracat tekel-leri kurulmasını teklif edeceğimiz sanılmasın. Ticaret ve rekabet serbestliğinin sonsuz tarafıdır. Ancak, bu serbestliğin «Bırakınız yapsınlar» demek olmadığını da söylemekteyiz.

İhracatı büyük ellerde toplama, üretim alanından önce ticaret alanında kuvvetli bir örgütlenme meydana getirerek işe başlamanın yoludur. Tarım üreticilerinin mallarını satın alacak, toplayacak, dünya piyasalarından istediği şekillere ve kalıplara koyacak, bunların dışarda propogandalarını yapacak ve bunlara müşteri bulacak, teknik, ticarî ve mali gücü kuvvetli, devlet kontrolü altında çalışan büyük işletmeler kurulmasını istiyoruz. Devlet, ihracatın desteklenmesi için ne vazifeler görecekse ve ne yardım yapacaksa onların bu işletmeler elinde toplanması lâzımdır.

Meselâ ihracatta vergi iadesi? Meselâ ihracattan doğacak zararların Hazinece karşılanması. Meselâ bazı masrafların (sergi ve propoganda gibi) devletçe ödemesi.

Sanayi malları ihracatında hiç işlemediği anlaşılan (çünkü 1966 da ancak 17 milyon lirahık pamuklu mensucat ihraç edebilmişiz) vergi iadesi, ne yersiz ve ne külfetli bir usul. Eğer devletin dış ticaret ve döviz politikası ile memleketin istihlal durumu şukadar milyon lirahık da mensu-

Bu tezatlardan korkmalıyız..

Toplumları umulmadık zamanlarda alt-üst eden, ihtilâllere, harplere sürükliyen içindeki tezatların azalmaması, gittikçe keskinleşmesidir. Milyonlar kazanan ve harcıyanın yanında büyük çoğunluğun aç yaşadığı bir toplum bu haliyle ayakta kalmaz. Modern şehirlerinde muhteşem lüks apartmanlarla tenekte kulübeler sırt sırta vermiş ve bu ikinciler çoğunlukta ise, o toplum barut fıçısı üzerinde oturuyor demektir. Kolları, göğüsleri, bacakları sere serpe açıklarla gözünün ucu, ancak görünen çarşafli kadınların aynı zamanda yaşadığı bir memlekette milli birlikten, hattâ bir tek milletin varlığından söz edilemez.

Şüphesiz bu tezatlar olacaktır. Bu tezatların olmasından değil, zaman geçtikçe azalmayıp tersine çoğalmasından korkmalıdır. Endişe duyarak söyleyelim ki, Türkiye böyle bir memleket olmaktadır.

cat satmayı zorunlu kılıyorsa bu iş yapılır ve ziyanını devlet öder. Devletin zamanına göre değişen dış ticaret politikası olur. Bizim hiç mal satmadığımız, fakat ticaret münasebetlerini geliştirerek başka yönlerden çok kazanç sağlayabileceğimiz memleketler olabilir. Meselâ bir iki ay evvel Kuveyt'de bir sergi açtık ve sanayi Bakanı bile o sergide bulunarak mallarımızın nasıl satıldığını gördü ve bunun üzerine uçakla Kuveyt'e mal bile yolladık.

Bugün devletin böyle bir politikasının gerektirdiği vazifeleri yapacak hiçbir organ mevcut değildir. Eğer dış ticareti memleket ekonomisine ve devlet politikasına göre düzenine koyacak örgütler olursa, ozaman Türkiye şimdi bir lirahık mal dahi satmadığı birçok memlekete milyonlarca lirahık ihracat yapabilir. Küveyt'e mal satabiliyoruz da niye Bahreyn'e, Afrika memleketlerine, Endenezya'ya, Arnavutluğa hiç ihracat yapamıyoruz?

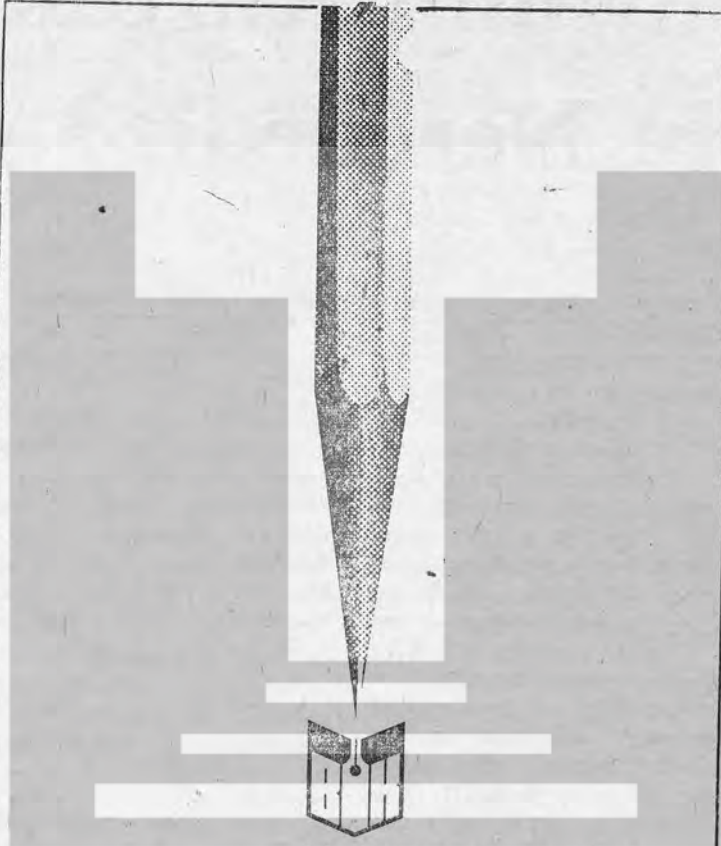
Pazar arama ve bulma, ürünlerimizi

tanıtma, bu konuda karşılıksız masraflara ve fedakârlıklara katlanma, belirli malları alıp satmak ve kâr etmekten başka hedefi olmıyan ticaret şirketlerinin ve adamlarının yapacağı işler değildir. Ben Türk armudunu hiç müşteri olmayan bir piyasaya tanıtır ve satmaya başlarsam, benim bunu sağlamak için tek başıma milyonlar harcamış, fakat parsayı başkalarına toplamış olabilirim. Ama eğer kapitalist ekonomi düzenine girmiş olsaydık, üreticisi ve tüccarı bu düzene göre hazırlanmış ve serbest rekabet içinde dahi tekel sayılabilecek durumlar sağlanmış olurdu. İşte bizim ih-

racatın büyük ellerde toplanması adını verdiğimiz sistemin özelliği, kapitalist ekonomi örgütlerini devlet yardımı ve kontrolü altında meydana getirecek, bu yolla tarımı da kapitalist ekonomiye doğru itecek bir nitelikte olmasıdır.

Maddelere göre kurulmuş bu örgütler, birer tekel olmayacak; fakat fiili tekellerin doğmasını önlediği gibi, ihracatçıları dolaylı yardımlarda bulunmak suretiyle destekleyecektir.

Bu örgütlerin nasıl kurulmasını, nasıl çalışmasını düşündüğümüzü bir başka yazımızda açıklayacağız.

iyi plânlanan ve yürütülen bir reklâm ve tanıtma faaliyeti bir müessese için masraf kapısı olmaktan çıkar; karşılığını kat kat getirir.

BASIN İLÂN KURUMU

Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no. 1, kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 27 66 01. İstanbul

49. Oturum

Dünyanın Kurtuluş Yolu Nerededir?

Oturuma katılanlar : Biz — Sosyalist Profesör — Filozof — Sosyolog — Tarihçi —
İdareci — İktisatçı Yazar — İktisatçı — İlimci Profesör — Plâncı.

BİZ — Bu oturma-
nın konusu geçen top-
lantımızda kararlaştırıl-
mıştı. İnsanlar birbirle-
rini yiyip bitiriyorlar.
Bu gidişle dinlerin bah-
sini ettiği kıyametin kop-
acağı, Dünyamızın yok
olacağı korkusu içinde
konuştuk. Sonunda sayın Sosyalist Pro-
fesör, insanları ve dünyayı ancak sosya-
lizmin kurtaracağını söylemek suretiyle
önümüze bir ümit ışığı sermeye çalıştı.
Bunun üzerine bu Oturumumuzu bu konu-
ya ayırmayı uygun bulduk.

İlk sözü Sosyalist Profesör arkadaşı-
mıza veriyoruz.

SOSYALİST PROFESÖR — Söze baş-
lamadan önce şunu belirtmek isterim: Ben
Kıyametin kopacağı, insanların yok ola-
cağı korkusuna kapılarak (Acaba bu na-
sıl önlenir ve önenebilir?) diye bir araş-
tırma çabasına girecek değilim. Çünkü bu
bir entellektüel kuruntu ya da fantazidir.

Kıyamet kopacaksa kopsun. Bunu düşün-
mek, olmasın diye çaba harcamak psiko-
lojik bunalım belirtisi, ya da metafizik bir
tahayyüldür. Konuyu bu bağından kopar-
arak ele almalyız. Ben öyle yapacağım.
Şüphesiz bunu yaparken, insanlığın kur-
tuluş yolunu göstereceğim. Bu yol sosya-
lizmdir.

BİZ — Sosyalist profesörün hakkı
var. Konuyu gösterdiği realist çerçeve i-
çinde ele almayı, metafizik tarafını bir
yana bırakmayı biz de uygun bulmakta-
yız.

SOSYALİST PROFESÖR — İnsanlar,
sınıflar ve milletler arasında bütün tarih
boyunca, her devirde ve her yerde aralık-
sız sürüp gitmiş olan savaşlara artık son
vermek lazımdır. Savaşız bir dünya ya-
ratılırsa, insanlık kurtulacaktır. Bilmem
bu noktada birleşiyor muyuz?

BİZ — Sualli cevaplı konuşma sizi de
bizi de yorar. Sormayı bırakın da lütfen
siz ne düşünüyorsanız, onları açıklayın.

SOSYALİST PROFESÖR — Ben, savassız bir dünya yaratılırsa insanlığın kurtulacağına inanıyorum. Ve bundan dolayı da bütün mesele, acaba savassız bir dünya yaratılabilir mi? sorusuna cevap vermekle çözümlü diyorum. Bu soruya hemen cevap

vermeliyim: Yaratılabilir, hattâ yaratılacaktır. Sosyalizm bundan dolayı insanlığın önünde kurtarıcı bir ışık olarak parlamaktadır. Çünkü sosyalizm, insanlar, sınıflar ve milletler arasındaki dinmeyen harplerin nedenlerini ortadan kaldıracaktır. Sosyalizmden başka hiçbir rejim bu işi yapamaz.

Bütün tarih boyunca harplerin, çeşitli tezatların tek nedeni sınıf kavgasıdır. Harpler, ihtilaller, gerilemeler, ilerlemeler, buhran ve sükûn devirleri, kısası tarihin yarattığı her türlü olaylar bu kavga yüzünden olur.

İşte sosyalizm, sınıfı ortadan kaldıracaktır. Sebep kalmayınca neticeler de doğmaz. Lenine göre sınıf, Allahın arzusu, ya da fertlerin yaratılışı sonucu değildir. Bunun böyle olduğunu sömürücü sınıfların, yâni kapitalistlerin ideolojileri söyler. Tamamen uydurma ve gerçek dışı bir iddiadır. Sınıf Allahın emri, ya da insan karakterinin bir neticesi olsaydı, ilk insan topluluğu ile beraber ortaya çıkardı. İnsanın Tabiata bağı olan karakteri ilk yaratıldığı günde kendini göstermiştir. İkel toplumlarda sınıf yoktu. Bu çok uzun süre böyle devam etti. Ne vakit sınıf doğdu? Ne vakit ki toprağa, üretim vasıtalarına bir kısım insanlar el koyup bunları kendilerine ayırdılar, ozaman sınıf da doğdu. Yani sınıf mülkiyetin çocuğudur. Şu halde mülkiyeti kaldırırsanız sınıf da ortada nkalır. Harpsiz dünya yaratılır.

Sosyalizmin hedefi budur. Bundan dolayı da sosyalizm, kurtarıcı, nur saçan tek yoldur.

BİZ — Söz sayın Filozofundur.

FİLOZOF — Sayın meslektaşım, sosyalizm sözü olunca, din adamları gibi mistik bir vecd içinde konuşuyor. Yine din adamları gibi dayandığı kiptan başka hiçbir yerde hakikatin olamayacağına inanmıştır. Meselâ sınıfta Tabiatta olmadığı, ya da kendi deyimleriyle Allahın arzusu olmadığı tezini «Lenin böyle dedi» diye isbat edilmiş sayıyor.

Acaba Lenin'in dediği doğru mu?

İkel toplumlarda sınıfın ve mülkiyetin olmaması, bu kurulların Tabiatta olmadığını mı gösterir? Böyle bir mantığa bilim adamı arkadaşımızın iltifat etmesi şaşılacak şey.. Hele bizim ona uyarak «böyledir» deyip sosyalist olacağımızı sanmasına büsbütün şaşmamak kabil değil.

İnsanlarda birçok şeyler doğuştan sonra meydana gelir. Meselâ akıl, meselâ cinsiyet duygusu.. Şimdi doğuştan bunlar yok diye akla, şura ve cinsiyet duygusuna Allahın arzusu değil midir diyeceğiz?

İkel toplumlarda sınıf da olmaz, mülkiyet de. Toplum ne vakit çoğalır ve geçim yolları daralırsa ozaman bunlar çıkar. Tabii aralarında kavga da bu yüzden çıkar. Hayvanları görmez misiniz? Hayvanlarda yiyecek az ve mahdut ise birbirleriyle ölesiyeye kavga ederler. Sınıfın ve mülkiyetin yalnız zararlı olduğunu söylemek yetmez. Bu müesseselerin faydalı olan taraflarını da göstermeli; zarar ve kâr haneleri bir arada karşılaştırılmalı. Sonra bir şeyin zararlı olmasının isbat edilmesi de yetmez; mutlaka kalkabilir bir şey olduğu da isbat edilmeli.

Acaba sosyalizm olunca sınıf ve mülkiyet kalkabilecek mi? Meselâ ben isim olarak kalksa bile zararlı taraflarıyla her iki müessesenin yaşayacağını iddia ediyorum. Hem de faydalı ve kârlı olan tarafları tamamen yok edildiği halde..

Bilmem arkadaşımız, mistik olmaktan kurtulup gerçekçi olabilecekler mi?

BİZ — Sosyalist Profesör arkadaşım

mızdan tenkitlere arkadaşlar konuştuktan sonra cevap vermesini rica ederiz. Söz sırası Sosyoloğundur.

SOSYOLOG — Benim söyleyeceklerimden bir kısmını sayın Filozof söyledi. Sanırım mesele şurada: Sosyalistler sınıfı ve özel mülkiyeti kaldırmakla savaşırsanız bir dünya yaratılacağı, insanların ebedi saadete ulaşacaklarını söylerler. Tabii sosyalist derken komünistleri kast ediyorum. Mülkiye ve sınıfı kaldırmayan, bunların sömürme ve baskı aracı olmasını önlemeyi isteyen sosyalistler ayrı bir kategoridir. Zaten komünistler bunlara sosyalist de demezler; ve onlardan ayrı olduklarını anlatmak için kendilerine «ilmi sosyalist» adını takarlar. Geri kalanlar ya ütöplast ya da burjuva araçları, satılmış, dâvaya ihanet etmiş insanlardır.

Bu küçük açıklamayı yapmaya mecburdum. Kullandığımız terimler herkesin her yana çekebileceği şeylerdir. Lâiklik, demokrasi, sosyalizm filân hep böyledir. En koyu müttassıp adam bile kendi anlamına göre, «Ben lâikim, ben Atatürkçüyüm» diyebilir.

Şimdi sosyalistlik moda oldu. Herkes «sosyalistim» diye öğünebiliyor. Fakat meşhur Alman iktisatçıyatıcısı Zombart'a göre sosyalizmin iki yüzden aşkın cinsi var. Sosyalizm 200 yapraklı bir yelpaze, ama, yaprakları birbirinden çok farklı; baştakiyle sondaki arasında dağlar kadar fark var. Demek biri sosyalistim deyince, hangisinden diye sormahsınız. Arkadaşımız profesörün sosyalistliği, kendisi söylemiyor ama, en sonunda olanı... Mülkiyeti ve sınıfı kökünden kaldıran cinsi.. İnancına saygı besleriz. Ama bu inancın neye, hangi bilimsel gerçeklere dayandığını sordüğümüz zaman bize: «Lenin» ya da «Marks» böyle dedi dememeli. İlim ilimdir, metodu bellidir. Görülecek, tarif edilecek, izah olunacak ve nihayet mukayese edilerek gerçek bulunacaktır.

SOSYALİST PROFESÖR — Burjuva ilminden mi bahs ediyorsunuz?

SOSYOLOG — Size böyle konuşmayı hiç yakıştıramıyorum. Fanatik Marksistler ilmi ikiye ayırırlar; ve burjuva ilmi diye adlandırdıkları klâsik iktisat ve sosyoloji ilimlerini yerin dibine batırırlar.

SOSYALİST PROFESÖR — Hakları yok mu?

BİZ — Çok rica ederiz; konuyu taşmayınız. Marksistlerin ilmi ikiye ayırmalarında haklı taraf da var, haksız oldukları taraf da. Şimdi bunu tartışmaya başlarsak, asıl konumuzu bir yana atarız.

İDARECİ — Ama çok önemli sayın Yönetici... Geçen toplantıda da böyle yaptınız. Bırakınız bunu konuşalım. Eğer vaktimiz kalmazsa gerisini gelecek Oturumda tamamlarız. Ben öteden beri bunu çok merak ederdim; ve bende de ilme karşı bir şüphe uyanmıştı. Çünkü ilmin hâkim sınıfın çıkarlarına hizmet ettiği ve nabza göre şerbet verdiği muhakkak.

BİZ — Senelerden beri bu Oturumları ancak sım sıkı bağlandığımız metod sayesinde yürüttük. Bir konu konuşulurken onu bırakıp, ortaya atılan yenisini tartışmaya müsaade edemeyiz. İsterseniz bu konuyu ayrı bir Oturumda görüşürüz.

TARİHÇİ — Tamamen haklısınız. Asıl konuşan arkadaşların buna dikkat etmeleri lâzım.

SOSYOLOG — Marksist anlamda sınıf, bilimsel açıdan doğru, ya da gerçekleri yansıtan sosyal bir realite değildir. Bençe kurulan temel yanlış ve sakat. İlk ve Orta Çağlarda sınıf vardı, şimdi de bu Çağları yaşayan bazı toplumlarda sınıf ayrımı görülmektedir. Fakat modern Çağda girmiş, fertleri modern politik haklara kavuşmuş ve ilerlemiş toplumlarda Marksistlerin sınıf dedikleri şey, ekonomik adaletsizlik ve eşitsizliktir. Fertler arasında gelir dağılımı çok farklı olur. Birinin bin almasına karşılık birçok binler ancak bir alır. İnsan emeğinin çok az ve-

rimli olduğu bundan evvelki Çağlarla, ma-
kinenin bu verimi yüzlerce defa çoğalttığı
şimdiki çağ bu bakımdan birbirinden ta-
mamen ayrıdır. Gelir dağılımı hepsinde
farklıdır, adaletsizdir. Fakat İlk ve Orta
Çağda olduğu gibi şimdi esirler halinde
özgürlükten yoksun, sömürülen, hür insan-
lardan tamamen farklı bir sınıf yoktur.

Ben Marks'ın sınıf teorisine daha
başka açılardan da karşıyım. Meselâ :..

BİZ — Size de usulümüzü hatırlatma-
mız gerekiyor, sayın Sosyolog.. Konuyu
dağıtmadan konuşmanızı tamamlamanızı
rica ediyoruz.

SOSYOLOG — Konunun dışına çıktığı-
nı sanmıyordum. Bununla beraber uya-
rımıza teşekkür ederim. Sınıf terimini
Marks'ın anladığı mânâda ele almak, Ta-
rihi Madetçiliğe dayanan sistemi destek-
lemek olur. Bugün fertleri hür, ilerlemiş
toplumlarda sınıf yoktur; ama ekonomik
eşitsizlik ve adaletsizlik vardır. Komünizm
olunca, bu eşitsizliğin ve adaletsizliğin or-
tadan kalkacağını, haydi Marksist terimi
kullanalım, sınıfsız bir toplum yaratılaca-
ğını söylemek, bir propaganda, ya da bir
ütüpya olabilir. Gerçekte bir sınıf tasfiye
edilmesine karşı başka sınıflar meydana
çıkıyor.

Sayın Sosyalist Profesör, sınıfın mül-
kiyetten doğduğunu söylüyor. Komünizm-
de mülkiyet kalkmıyor; sade kamulaştırı-
lıyor; yani devletleştiriliyor. Şu halde dev-
letin idaresini eline alanlar pek âlâ yeni
bir sınıf teşkil ederler. Nitekim Sovyet
Rusya'da şimdi böyle yeni bir sınıf var-
dır. En lüks hayatı bunlar sürüyor. Bir
fabrika müdürü, bir mühendis, bir parti
şefi, milli gelirden usta bir işçiye düşen
payın 30 mislini alabilmektedir.

İDARECİ — Ama, bütün işçiler, ya
da çalışmak isteyenler iş bulabilmekte, aç
kalmamaktadırlar.

SOSYOLOG — İlk ve Orta Çağlarda
bütün esirler de çalıştırılır ve aç bırakıl-
mazdı.

İKTİSATÇI YA-
ZAR — Rusya'da söy-
lediğiniz ölçülerde tic-
ret farkı varsa elbet
bunun bir sebebi ola-
cak. Fakat bu fark ne
kadar büyük olursa
olsun, devletçi olma-
yan özselci rejimlerde

aracıların, müteşebbislerin, sermaye ve
toprak sahiplerinin aldıklarıyla kıyaslan-
mayacak kadar az olacaktır. Bizde özel
sektörde bir müteşebbisin, bir aracının bir
iki senede beş on milyon lira kazanması
yolu açıktır. Bu kazancı yatırıma ayıra-
rak daha birçok milyonlar kazanabilmek
mümkündür. Yani çok farklı gelir dağılı-
mından haksız ve adaletsiz pay alanlar
yeni yatırımlar yaparlar. Rusya'da mü-
hendis, şu ve bu, işçilerden çok
yüksek seviyede ücret alıyorsa bu fazla
ile yatırım yaparak fabrika açamaz ki...
Mülkiyete tahakküm eden devlet oldukça,
sınıf yoktur. Özel kişiler oldukça «sınıf»
vardır. Bu işin kesin ayırımı böyledir.

İKTİSATÇI — Re-
jimlerin teori ve dok-
trin halinde kaldık-
ları zamanla hayata
karıştıktan sonraki i-
deolojileri ve tatbi-
katı arasında başka-
lıklar doğar. Komü-
nizm de böyle olmuş-
tur. Onlara göre de-
ğer yaratan tek kay-
nak çalışmadır. An-
cak her çalışan insanın yarattığı değer bir
değildir. Bir fabrika işçisiyle bir mühendi-
sin yarattığı değerler arasında yüz misli
fark olabilir. Teori halinde kaldıkları za-
man sosyalistler bu değer farkının tama-
mı veya çok büyük kısmı toplumun olma-
lı derlerdi. Herkesin çalışması ölçüsünde
milli gelirden pay alması sosyalizmin ula-
şacağı ilk merhale; herkesin ihtiyacına
göre pay alması da ikinci ve son merha-
le idi. Bu ikinci etab komünizimdi.

Fakat bu doktrin hayatta geçmedi.
Nedeni açık. Çünkü çalışmalarıyla fazla
değer yaratabilecek kabiliyette insanların

ya da fazla çalışarak fazla değer yaratacak her insanın bu yola yönelmekte kişisel çıkarı olması gerekmektedir. Yani kâr müessesesinin araya girmesi lâzımdır. Toplumun ortak çıkarı, idealizm filân gibi teşvik edici faktörlerin, komünizm hayata gözünü açınca yetersizliği, hattâ çok defa yersizliği anlaşılmalıdır. Hepiniz hatırlarsınız: Ruslar önce fabrikalarda çok iyi randıman veren işçilerden kahramanlar yarattılar; onlara şeref verdiler; sökmedi bu iş.. Şereften ziyade para vermek lâzımdı. İşte şimdi Ruslar bunu anladılar.

Bakınız, bir Rus Sovyet Profesör ne diyor? Sözü ettiğim Profesör meşhur Liberman'dır. Kharkov Devlet Üniversitesinde İktisat hocasıdır. Kârın çalışanları tahrik edici en büyük unsur olduğunu, Sovyet ekonomisini ancak çalışanlara yaratacakları fazla değerden pay vererek, yani onları kâra ortak yaparak ayakta durabileceğini açıkça söyleyebilmektedir. Liberman, Sovyet ekonomisinde yeni bir çığır açmıştır. Onun tavsiyeleri 1965 ten beri uygulanmaktadır. Şimdi Sovyet Rusya'da gerek endüstride, gerek ticaretle bir çeşit liberalizme doğru şiddetli bir akım başlamıştır. Zaten daha evvel, hudutlu olmakla beraber, özel mülkiyet hakkı da tanınmıştı. Öte yandan tarım sektöründe kolektifleşme fiyasko verdiğinden bu hak daha geniş olarak kullanılmaktadır.

İKTİSATÇI YAZAR — Şehirlerde yenilen etlerin % 60 ı özel üreticiler tarafından sağlanmaktadır.

İKTİSATÇI — Yalnız et değil, sebze, meyve de bu durumdadır. Yalnız devlet çiftçiliklerinde makineli istihsal konusu olan hububat başarılı olmaktadır.

Kârın hareket getirici, üretimi ve çalışmayı kamçılایıcı başlıca faktör olmasının kabulü, sosyalizm doktrininde önemli bir değişiklik, bir devrimdir. Çünkü bunun arkasından merkezî plânlama ve sevk ve diareden uzaklaşma gelmiştir. 1965 e kadar işletmelerin istihsal programları, yatırımları ve her iş merkezî plânlamaca tesbit olunur ve merkezce kontrol edilirdi. Şimdi bu usul geniş ölçüde zayıflamıştır.

Kârın tahrik edici bir faktör olması, zarurî olarak, kişi tasarruflarının yatırımlara yönelmesi demektir. Sovyet Rusya'da hisse senetleri ve tahvil borsalarının açılacağı, özel mülkiyetin bu yolla doğacağı günler uzak değildir. Sayın İktisatçı Yazarın sınıf ayırımında kullandığı kesin ölçü de kalmıyacak demek. Belki günün birinde bir müteşebbis, bir yüksek mühendis, müşterisini bulacağını hesapladığı bir yeni endüstriyi, hisse senetlerini halka satacağı bir anonim şirketiyle kurabilecek.

TARİHÇİ — Bundan 25-30 yıl kadar önce, o zaman şahsen tanımadığım Biz arkadaşımın bir kitabını okumuştum. Şimdi adını değil ama, kafamda hayli iz bıraktığı için ne yazdığını hatırlıyorum. Sayın arkadaşımız dünya medeniyetinin içine düştüğü tehlikeden sosyalizm sayesinde kurtulamayacağını, çünkü sosyalizmin bir sentez değil, ancak bir antitez olduğunu, asıl sentezin kapitalizmle sosyalizmin birleşmesinden doğacağını, dünyanın böyle bir yolda yürüdüğünü iddia etmişti. Bana bu iddia tarihin akışı içinde doğrulanıyor gibi geliyor. Rusya'daki komünist ihtilâl, daha önce Marks'ın ve Lenin'in hayat dışı kurdukları ideolojiye dayanarak yapıldı. Bu ihtilâlin, Marks'ın dediğinin aksine, Almanya'da, İngiltere'de, yani ileri kapitalist memleketlerde değil,

Rusya gibi geri bir tarım memleketinde olması da yine arkadaşımın şimdi oraya attığı bir fikre göre, normal bir olaydır. Rusya'da kapitalist gelişme olmamış; yani ihtilâle karşı mukavemet doğmamıştı. Devlet elinde kapitalist gelişme komünist ihtilâlinde sonra oldu. Şuhalde şimdi yeni bir senteze uygun ortam hazırlanmıştır. Öte yandan ileri kapitalist memleketlerde sınıflar arası gelir dağılımındaki eşitsizlik ve adaletsizlik de törpülenmekte, azalmaktadır. Şuhalde kapitalizmle sosyalizmin karışımından yeni bir dünya doğabileceklerdir.

Ancak bu sentez, bu birleşim kolay olmayacaktır. Ortaya rejimleri arkaya i-

ten başka faktörler karışmaktadır. Bir Çin meselesi vardır. Son zamanlarda komünist blokta parçalanmalar da olmaktadır. İlk parçalanma Yugoslavya'da oldu. Şimdi Romanya, Çekoslovakya, Polonya'da başladı. Rusya'nın kendisi de bağlandığı rejimde bir yumuşamaya yöneldiğine göre, bugün bir tek komünist cephe kalmamıştır. Yarın ne olacağını bilmiyoruz. Ancak tarih potasında çok şeyler kaynamaktadır. Biz henüz bunların farkında değiliz, ve eski bağlandığımız değer yargıları ya da amprik kanallardan edindiğimiz inançların etkisi altındayız. Dileğim o dur ki, Türk aydın kuşağı, sağcısı, solcusu, ortanın solcusu hepsi birden kör döğüşü içinde, hepsi ayrı yollara sapmış olmaktan kurtulsun, ve Türkiye'nin ekonomik kalkınmasında sosyal adalet ve haklarda eşitlik sağlayıcı yollar arayıp bulmakta birleşsin.

İLİMCİ PROFESÖR — Marksist teoriye göre, her toplumu hâkim bir sınıf idare eder. Devlet ve mülkiyet örgülleri onun elindedir. Herşey onun çıkarlarına göre ayarlanmaktadır. Hâkim sınıf, istihsal vasıtalarının şekline bağlıdır; ve her tarih

döneminde biri ezen, öteki de ezilen iki sınıf vardır. Esaret devrinde efendi ve köle, feodalitede senyor ve serf, burjuva toplumunda da kapitalist ve işçi. Her devirde bu iki sınıf daima tezat ve çarpışma halindedir.

Fakat hiçbir toplum yalnızca bu iki sınıftan ibaret kalmaz. Toprak sahibi köylüler, memurlar ve askerler, serbest esnaf ve tüccar gibi ara sınıflar da vardır. Teknik ve kültür ilerledikçe kapitalist seviyede önemli bir entellektüel zümre de teşekkül eder. Mühendisler, teknisyenler, doktorlar, avukatlar, yazarlar, bilginler, mütehassıslar gibi. Bu zümre bağımsız bir sınıf değildir; kimi kapitalist, kimi proleterya cephesinde yer almış; ya da her ikisi arasında ilgisiz ve bağımsız yaşamayı tercih etmiştir. Sınıflar arasında menfaat

gelişmeleri ve çatışmalar hâkim sınıfa zor ve güç kullanarak susturulabilirse, kurtuluş yolu ihtilâlden ibaret kalır. Bu ihtilâli daha ileri, daha aydın bir sınıf yapar. Burjuva ihtilâli gibi. Vaktiyle burjuva sosyal tekâmülün mihrakıydı; Feodaliteyi tasfiye etti. Şimdi burjuva eğer feodal gibi zor ve güç kullanarak hâkim sınıf olarak kalmak isterse, ihtilâli proleter yapacaktır.

Marks bunu böyle söyler.

Fakat eğer demokrasi varsa, hâkim sınıf zor kullanamıyorsa, devlet de onun tekelinde değilse neden ihtilâl olsun? İşte Batı demokrasilerinde tutulan yol budur. İşçiler toplu sözleşme ve grev sistemiyle bütün haklarını alabilmektedirler. Sonra tasarruflarını yatırıma yöneltmek, yani ortaklaşa patron yerine, kapitalist yerine geçmek imkânına sahiptirler. Bu memleketlerin çoğunda Marks'ın tehlike olarak işaretlediği monopolist kapitalizm, işçilerin kontrolü altına girmiş, ya da girmek üzeredir. Demek istiyorum ki, demin Sayın Tarihçinin sözünü ettiği kapitalizmle sosyalizmin birleşiminden doğacak yeni dünya düzeni hazırlıkları yapılmaktadır. Öte yandan kapitalist Amerika ile komünist Rusya arasında da politik, ekonomik, hattâ kültürel alanlarda yavaş yavaş yaklaşma ve anlaşma olmaktadır.

Bütün bu iyimser tabloyu karartan taraflar da yok değil. Bunlardan biri geri kalmış memleketlerin durumu; ikincisi de ileri ve geri memleketlerde sosyal huzur ve güvenlik tam sağlanamamış olması.

Bunlara nasıl çare bulunur? Bence asıl mesele buradadır.

PLÂNCI — İleri kapitalist memleketlerde sosyal huzur ve güvenlik sağlanmıştır. Asıl mesele geri memleketlerde bunun nasıl sağlanacağıdır. Sonra bu memleketlerde kalkınma hızları azdır. Birçok Asya memleketleri, bu arada Hindistan, Vietnam ve

diğerlerinde açlık ve sefalet hâkimdir. Eğer dünyada huzur kurulsun, insanlık ve medeniyet kurtulsun deniyorsa, Amerika ile Rusya ve bütün diğer kapitalist ve sosyalist ileri memleketler elele vererek geri kalmış memleketlere kalkınmaları ve sosyal huzur ve güvenliği sağlamaları için çok büyük ölçüde yardım etmelidirler.

IDARECİ — Daha ne yapsınlar?

PLÂNCI — Yaptıkları azdır. Silâhsız-

lanmaya karar verseler yeter. Bütçelerinden buna ayırdıklarının yarısını geri kalmış memleketlere verebiliyorlar mı? Bütün dâva kendiliğinden çözüdür.

BİZ — «Bu gidişle dünyada Kıyamet kopacak» vehmi içinde bir evvelki oturmumuzda başhyan konuşmalar, bugün yepyeni bir istikamette genişliyerek çok istifadeli oldu. Hepinize yazı kurulumuz ve okuyucularımız adına teşekkür eder; Oturumu kapatırız.

HAYATI ZİNDAN EDEN BAŞ AĞRILARINA KARŞI

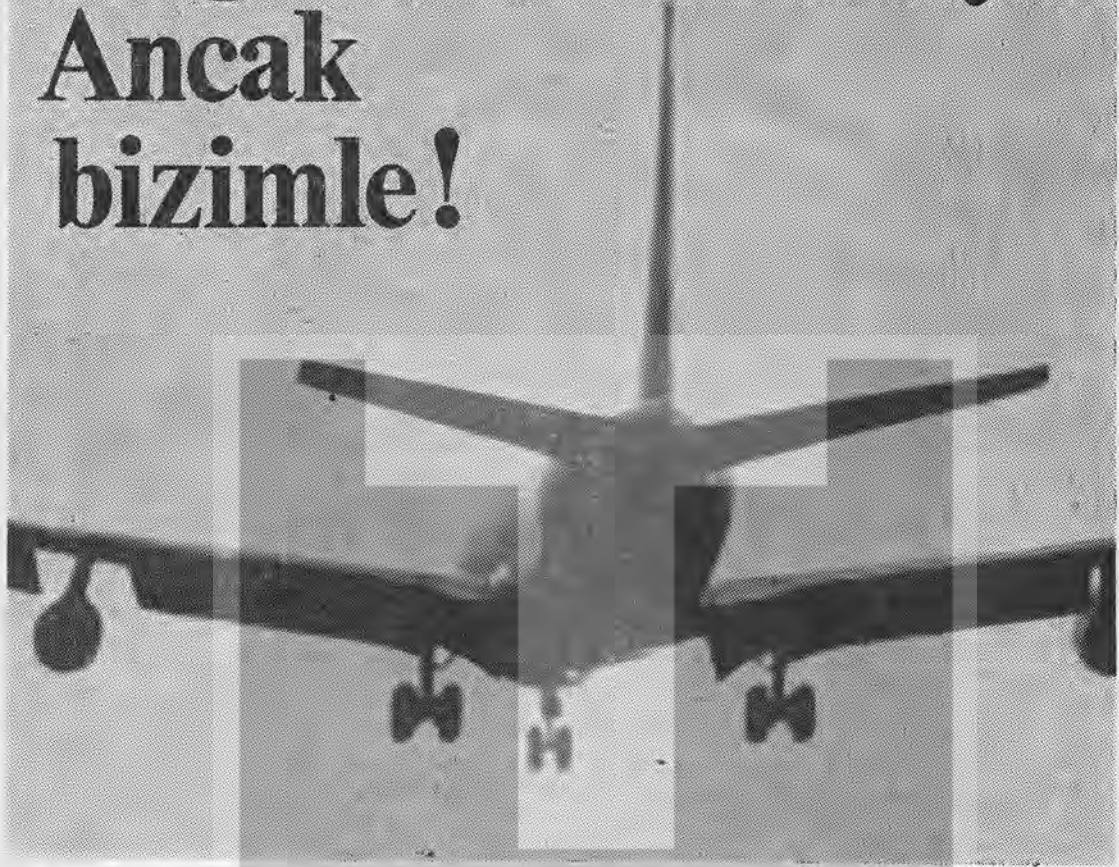

BAŞARI İLE KULLANILIR

OPON, baş, diş, adale, sınır, lumbago, romatizma ağrularına karşı başarı ile kullanılır.
OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancularında faydalıdır.
OPON, günde 6 tablete kadar alınabilir.

İstediginiz gün. Doğruca Amerika'ya. Ancak bizimle!

Sizi, haftanın hangi günü isterseniz o gün, doğruca Birleşik Amerika'ya ancak biz götürürebiliriz. Hakikatte, her hafta 10 seferimiz var. Amerika'daki ilk uğramız da New York. Dahası var: Eğer Kaliforniya'ya gitmekte iseniz, hiçbir fazlalık ödemedi New York'ta kalabilirsiniz. Sonra sizi oradan doğruca Kaliforniya'ya götürürüz. Başka yerleri de mi soruyorsunuz? Baltimore ve Washington

D.C. için de haftada üçer seferimiz var.* Tafsilat için PanAm seyahat acentenize yahut bize müracaat ediniz. Sonra da Amerika'yı keşfetmek üzere bizimle uçunuz. Seferlerden çoğunda "Havada Eğlence" programımızdan istifade edebilirsiniz.*

Bizimle uçarken mevcudun en iyisi ile uçmakta olduğunuzdan emin olacaksınız.

Bu da güzel bir histir.

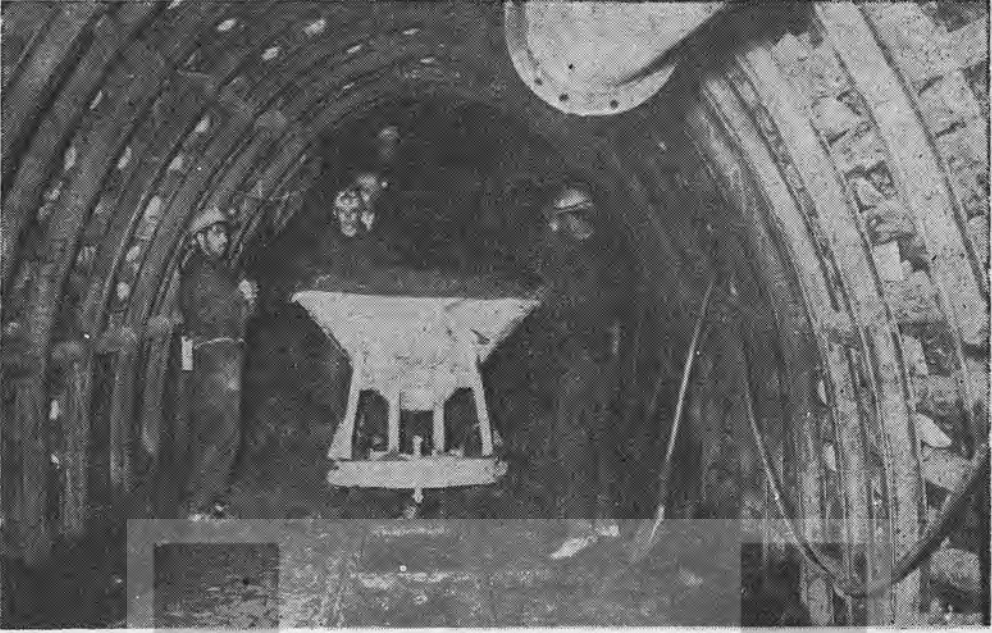
İstanbul: Hilton Methali, Tel: 47 45 30
Ankara: 53 Atatürk Bulvarı, Tel: 12 11 20
İzmir: İzmir Palas Oteli, Tel: 33 4 72
Adana: Ağba Oteli, Tel: 15 01

PanAm gidışe azamet verir.

Dünyanın
en tecrübeli havayolu

* Afzuya bağlı, münzam ücret 2.50 dolar.

Türkiye'de Kömür

Geçen sayımızda «Karaelmas» başlığı altındaki yazımızda kömürün tarihçesi ve dünya ekonomisi üzerindeki önemli etkisi üzerinde durmuştuk. Bu yazının devamı ve sonu olan ikinci kısımda da Türkiye'de kömür ve işletmeciliği konusunu ele almaktayız.

Yazan : Niyazi ACUN

BUHAR kuvveti savaş ve ticaret gemilerinde yelkenlerin ve forsaların yerini alınca, taşkömürünün ekonomik değeri çok artmıştı. O günlerde, Osmanlı Ordusunun Batı tekniğiyle yeniden tanzim ve cihazlandırılması, fabrikasyon sanayiinde ilk adımların atılmasına âmil olduğu gibi, donanmamızın yelkenden buhara geçişi de büyük çapta, taşkömürü arama ve üretimine sebep olmuştur.

19. Yüzyılın ilk yarısında, İkinci Mah-

mut devrinde, donanma ile birlikte, Tophane, Darphane, Tersane v.b. tesislerin ihtiyacı olan kömür, büyük masraflara katlanılarak ithal edilmek suretiyle temin olunduğundan, para tasarrufuna çare arayan «Tersane Ümerası», memleketimizde de maden kömürünün mevcut olabileceği ihtimalini düşünmüş ve araştırmalara geçilmek üzere yurdun her tarafına tamimler yapılmıştır.

Bilhassa, Bahriye İdaresi, terhis edilen

askerlere kömür nünuneleri vererek memleketlerinde «bu gibi siyah taşlardan buldukları takdirde İnsan-ı Şahaneye (Padişah hediyesine) mazhar olacaklarını» bildirmişti.

O devirde, terhis edilen bahriyelilerden biri olup, memleketi bulunan Ereğli Livası'nın (karadeniz) Kestaneci köyüne dönen gemici Hacı İsmail, 1822 de bulduğu «kara taşları» İstanbul'a getirmiş ve İkinci Mahmut tarafından beş kese İnsan-ı Şahane ile taltif edilmişse de, nedense kömür istihracına teşebbüs edilememiştir.

Yedi yıl sonra, terhisini müteakip aynı köye dönen bahriyeli Uzun Mehmet, Köse-ağzı mevkiinde, 8. Ekim 1829 da maden kömürünü bulmuş ve bu keşif ciddi bir şekilde ele alınmış; bugünkü kömür işletmeciliğimizin temelini atmıştır.

1848 de Abdülmecit tarafından çıkarılan fermanla, Ereğli Havzası kömürleri EEvkaf-ı Cehle-i mülükane (Vakıflar İdaresi mülkleri) meyanına ithal edilmiş ve ocakları işletecek olan mültezimlerden alınacak mukataa (bir nevi devlet hakkı, kesim) bedelleri de din ve hayır işlerine vakf ve tahsis olunmuştur.

Bu arada (1878-1879), muhtelif yabancı uzmanlar arasında Fransız Meunier, Havzanın jeolojik teşekkülâtı ve yeraltı servetleri üzerinde ilk esash tetkikleri yapmıştır.

Kurtuluş Savaşından önceki devrede birçok el değiştiren havzada, kömür üretimi en ilkel usullerle yapılmış ve ulusal çıkarlarımız hemen hemen hiç kale alınmamıştır.

C UMHURİYET'TEN önce Havzada işletme faaliyetinde bulunan idareleri şöyle sıralayabiliriz :

1 — HAZİNE-İ HASSA İDARESİ (1849 - 1854).

Ereğli - Zonguldak Kömür Havzasında bilfiil maden üretimi yapılmaya başlandığı tarih, 1848 yılıdır.

Üretim başlayınca, Havza, Donanma-i Hümayun ihtiyacını karşılamak ve «Hazine-i Hassa» tarafından idare olunmak üzere, 30 bin kuruş mukataa bedeli karşılığında, Galata sarraflarının kömür kumpanyasına iltizama verilmiştir. İnsan ve hayvan

T. Kömür İşletmeleri Genel Müdürü
Behzat FIRUZ

sırtında kömür taşınan bu devrede üretim yılda 40-50 bin tonu geçmemiştir.

2 — MUVAKKAT İNGİLİZ İDARESİ (1854 - 1855).

Kırım Savaşının çıkması üzerine, mütefik donanmasının ihtiyacını karşılamak maksadıyla İdare, kontrolü Hazine-i Hassa da kalmak kaydıyla İngilizlere geçmiştir.

Batı usullerinin benimsemesine çalışılan bu devrede, dekovil hatları, yeni demir yolları döşenmiş ve muntazam maden direkleriyle tahkim edilen ilk ocaklar açılmıştır.

3 — EMANET İDARE (1855 - 1865) :

Kırım Savaşından sonra, Havzanın idaresi, anlaşma gereğince tekrar Hazine-i Hassa'ya devredilmiş ve emanet idare kurulmuşsa da idare bir süre sonra yine İngiliz Kömür Kumpanyasına geçmiştir.

Bu devredeki İngiliz kumpanyası hiç bir başarı sağlayamamış, hattâ üretim daha da düşerek yılda en fazla 35 bin ton kadar olmuştur.

4 — BAHİRİYE İDARESİ 1865-1908) :

1864 de Padişahın iradesiyle Havzanın idaresi, zamannın Kaptan-ı Deryasına verilmiş ve kurulan Maden Nazırlığına, Ereğli

Livası Kaymakamı ve Maden-i Hümayun Nazır olarak Dilâver Paşa tâyin olunmuştur.

Bu devrede, harita çizilmek suretiyle Havzanın sınırları tesbit olunmuş; yeniden tren ve dekovil hatları döşenmiş; ocaklar numaralanmış; kok fırını, briket fabrikası, ateş tuğlası ve çimento fabrikaları gibi sınaî tesisler kurulmuştur.

İşçilik, iş saatleri ve iş mükellefiyetlerinin de nizam altına alındığı bu devrede; malî bir takım sıkıntılara rağmen, kömür üretimi muntazam bir surette artmış ve 1907 de 735 bin tona yükselmiştir.

1877 Rus Savaşı (93 harbi) dolayısıyla çekilen malî sıkıntının neticesi olarak, Bahriye İdaresinin kömür bedellerini ödeyemeyecek hale gelmesi ve bu arada kömür satışlarının sıkı bir rejime tâbi tutulması, üretimin düşmesine ve madencilerin iflâs etmesine sebebiyet vermiştir.

1883 de çıkarılan «İrade-i Seniye» ile satışlar muayyen bir rejime tâbi tutulmuş ve bilhassa, özel sektörün harekete geçmesini teminen Havza ekonomik hayatında aynı irade'î seniye önemli rol oynamıştır. Şöyleki: Amprik incelemelerden sıyrılarak jeolojik, coğrafi ve ekonomik incelemelere girilmesi; liman, havai hat, sathı mâil vargeli, lavvar, ve sairinin kurulması hep bu devreye rastlar.

Bütün bu teknik yeniliklere paralel olarak üretim yükselmiş ise de; kazanç hırsı ile hareket eden şirketler Havzayı tam mânasiyle sömürmüş, nizamnameye rağmen işçi sefil olmuştur.

Politik durumlara göre sermayelerin yön değiştirmesi sebebiyle, kömür ekonomimizin işletme tarihi de yabancı şirketlerin tarihi ile karışmıştır.

Türk işçisi ve ulusal servetimiz yabancı şirketler tarafından istismar edilerek sömürülmüştür.

5 — MEŞRUTİYET DEVRİ :

43 Yıllık Bahriye İdaresinden sonra, kömür işletmeciliği; 1908 Meşrutiyet İnkilâbını müteakip nafia işinden sayılarak, Nafia Nezaretine verilmiştir. Ancak, beş ay sonra Ziraat ve Ticaret Nezaretine devredilerek 1909 da Havza'î Fahmiye Müdüriyeti (Kömür Havzası Müdürlüğü) kurulmuştur.

6 — BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI (1914 - 1920) :

Başına bir Alman Albayı getirilerek kurulan «Harp Kömür Merkezi» ile Ereğli Havzası, Almanların rahatça hareket edebildikleri nüfuz muntakaları haline gelmiş ve birçok şirketlerin aksiyonları Alman sermayedarlarının eline geçmiştir. Bu arada, Rus Donanmasının bombaları altında üretim 1917 de 158.500 tona düşmüştür.

Harp sonunda Fransızlar tarafından, kendi sermayelerinin emniyeti ve selâmeti bahane edilerek, işgal altına alınan ve idare merkezi İstanbul'da bulunan «İtilâf Devletleri Kömür Komisyonu»na verilmiş Havzanın kömür üretimi, mütareke sonunda ağır ağır yükselip 1920 de 569.400 tona çıkmıştır.

Bu devre içinde Havza en kara günlerini yaşamış; taraf taraf siyasi emeller tebellür etmiş, Fransız işgali Ereğli'ye kadar genişlemiş ise de ,Havzayı Millî Kuvvetlerin kahramanca mukavemeti kurtarmıştır.

MİLLÎ Hükümet, mütareke devrinin feci şartları altında Havza'ya el koymuş ve kömür çıkarma konuları üzerinde önemle durmuştur.

İşçi, ordunun bütün ihtiyacına rağmen askerlikten tecil edilmiş; maden kömürünün satış ve sevkinde ait kayıtlar kaldırılmıştır.

1921 de Büyük Millet Meclisince çıkarılan kanun, işçilik ve ekonomik kalkınmamızın ön plânları tesbit edilirken:

- Kömür üretiminin rasyonelleştirilmesi,
- Teknik eleman yetiştirilmesi,
- Kömür nakli ve ormanlarımızın korunması,
- Kömür tâli maddeleri sanayii,
- Kömür ihracı,

gibi, kömür Havzasının ekonomik, sosyal ve teknik problemleri, ulusal ekonomi programımızda bir bütün olarak ele alınmıştır.

Bu cümleden olarak, 1924 de Zonguldak'ta Yüksek Maden ve Sanayii Mühendis Mektebi kurulmuş ve Maden Tetkik Arama Enstitüsü tarafından Avrupa ve Amerika'ya talebeler gönderilmiştir.

T.K.İ. Genel Müdür Yardımcısı
Ahmet Demir YÜCE

KÖMÜR DÂVASINDA CUMHURİYET İDARESİNİN ZAFERİ

Batı uygarlığına ulaşmak isteyen Cumhuriyet idaresi, millî servetlerimizin yabancılar tarafından sömürülmesine son vermek ve toprakaltı ve topraküstü millî servetlerimizi değerlendirmek üzere ulusal ekonomî dâvasına sarılmıştır.

Devletin işletmeci olarak Havzaya gelişi, genel ve ekonomik hayattaki gelişmeler neticesi maden kömürüne olan ihtiyacın artmasıyla olmuştur.

1937 yılına kadar Devlet, Havza İktisat Müdürlüğü ile ocakları kontrol etmiş ve Havzanın bir kısım ocaklarına sahip olan İş Bankasını üretimi arttırmakla görevlendirmiştir. Ancak, diğer birkısım ocakların sahibi bulunan Fransız sermayeli Ereğli Şirketinin —bahsolunan bütün imkânlarla rağmen— sömürgecilik politikasıyla hareket ederek temsil ettiği sermaye yanında millî menfaatlerimize yer vermemesi ve memleketimiz sermaye piyasasında büyük kapital bulmanın güçlüğü, dolayısıyla Devlet Havza'ya doğrudan doğruya işletmeci olarak girme zorunda kalmıştır.

Bu mahzurlar ve millî menfaatler gözönüne alınarak çıkarılan, 3146 sayılı kanunla, Fransız sermayedarlarla yapılan ve

1936 da neticelenen satış mukavelesi ile bütün imtiyazlar geri alınarak Şirketin bircümle menkul ve gayrimenkulleri 3.500.000 TL. karşılığında Devlete intikal etmiş ve böylece Ereğli-Zonguldak Taşkömürü Havzası'nın bir kısım ocak ve tesisleri Etibank'a verilmiştir.

Devletin işletmeciliği ile işlere «yıkıcı istihsal» politikası yerine «Millî Servetlerin Kıymetlendirilmesi» düşüncesi hâkim olduğundan, istihsal artışına rağmen, ocaklarda ihzarat işlerine geniş yer verildiğinden; randıman düşmüş ve maliyet bir miktar artmıştır.

Buna rağmen Türk mühendis, usta ve işçisi millî sermaye uğrunda feragat ve fedakârlıkla çalışarak kömür işletmeciliğimizi hükümetin azamî müzaheretî sayesinde Avrupalı bir işletmecilik hüviyetine getirmiştir.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI DEVRİ

İkinci Dünya Savaşının yarattığı olağanüstü şartlar karşısında, hergün biraz daha artan, memleket ihtiyacı ile mütenasip bir şekilde maden kömürü üretiminin hızlandırılması maksadıyla; teknik ve sosyal meselelerin bütünüyle halli için, Havzadaki işletmelerin birleştirilmesi ve mülkiyet hakkının bir elde toplanması cihetine gidilmiş; 15/10/1940 tarih ve 3867 sayılı kanunla ocaklar sahiplerinden satın

Genel Müdür Yardımcısı
Atilla AYBAY

alınarak; idare ve mülkiyet, bütünüyle bir İktisadi Devlet Teşekkülü olan Ereğli Kömürleri İşletmeleri Müessesesine verilmiştir.

Buna ihtiyaç vardı. Çünkü, demiryollarımızın kilometreleri uzuyor, lokomotifler ve vapurlarımız çoğalıyor, şeker, çimento; Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları, Kırıkkale gibi daha birçok resmî ve özel sektör tekstil sanayi v.b. fabrikaların sayısı artmış ve kömüre çok ihtiyaç hasıl olmuştur.

Daha Rasyonel ve daha rantabl kömür işletmeciliği için (Türkiye kömür İşletmeleri Kurumu) kuruluyor.

KÖMÜR konusunda, dünyanın içinde bulunduğu ekonomik, sınıflar şartları muvacehesinde uluslararası alanda önemli bir yer verilmiş olması, ulusal ekonomimiz için aynı ehemmiyetle bu konu üzerine eğilmek zaruretini doğurduğundan; Ereğli Havzası ile birlikte Garp Linyitleri ve Kömür Satış ve Tevzi Müesseselerini de bünyesinde toplayarak «TÜRKİYE KÖMÜR İŞLETMELERİ KURUMU», hükümetin ekonomik örgütlerimizi ihtisaslaştırma ve temerküz ettirme prensibine uyularak kurulmuştur. O itibarla, asıl hedefi dolayısıyla bir Maden Finansman Bankası olması lâzım gelen fakat bazı zaruretlere yüzünden kuruluş gayesini yerine getirmeyen Etibank; mahiyet, faaliyet ve idare tarzları itibariyle birbirlerinden çok farklı teknik, idarî ve mali sistemlere ihtiyaç gösteren değişik sınıflar ve ekonomik konuları kendi bünyesinde toplayamadığı için, sorumlu müessese olarak «Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu» kurularak kömür üretim ve satış sorunu uhdesine verilmiştir.

Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürü Yüksek Mühendis Behzat Firuz ne diyor?

Memleketimizin taşkömürü ve linyit üretimi ve tüketimi işlerini gören, Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürü Yüksek Mühendis Behzat Firuz'a, Kurumun çalışmaları hakkında soru sormadan önce bir kaç satırla onun kısa bir

biyografisini vermeyi doğru buldum.

23.Ekim.1916 yılında İstanbul'da doğan, anne ve babası Eğin'li olan Behzat Firuz ilk, orta ve lise öğrenimlerini İstanbul'da yaptıktan, 1935 Teknik Üniversitesinde okuduktan sonra, 1936 yılında M.T.A. Enstitüsü hesabına Almanya'ya Freiberg Maden Akademisine, Maden Mühendisliği tahsil etmek üzere gönderilmiştir. Bu Üniversite'de beş sönestr okuduktan sonra 2. Cihan Savaşı sebebiyle yurda dönmüştür. Geri kalan öğrenimini Amerika'da Fittsburgh, Pennsylvania Üniversitesinde tamamlayarak 1941 de B.S. ve M.S. derecelerini almış ve 1942-1943 de bir yıl W. Virginia Koppers ocaklarında çalışmış ve 1943 yılında yurda dönerek Zonguldak E.K.İ. de işe başlamıştır.

Sırasıyla muhtelif yıllarda Güntepe-Dilâver ocak mühendisi, Dilâver Bölüm mühendisi, Kasaptarla-Kozlu Bölüm mühendisi, Gelik üretim Başmühendisi, Gelik Bölgesi Teknik muavini, Gelik Bölgesi müdürü, E.K.İ. Etüd müdürü, E.K.İ. Müessese müdürü, Sanayi Bakanlığı İktisadi Devlet Teşekkülleri Merkez Kurulu üyesi ve 12.4.1963 den beri Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğünü ifa etmektedir.

Bu kısa Biyografiden anlaşılacağı üzere, kömür dâvamızın başına Avrupa ve Amerika'da yetişmiş bilgili bir uzman getirilmiştir.

Genel Müdürü bulunduğu müessesede, çok değerli Maden Mühendislerine, Müşavirlerine, jeoloğlara, iktisatçılara, uzmanlara kısaca mesleklerinin ve görevlerinin sorumluluğunu müdrük arkadaşlara sahiptir.

Yardımcılarından, Atila AYBAY, Ticarî ve Mali; Ahmet Demir YÜCE de İdarî ve Sosyal işlere bakmaktadır.

Avrupalı anlamda bir çalışma temposunda olan Kurumun Genel Müdürü, çalışmaları hakkında bize şu bilgileri verdi :

«— 6974 Sayılı kanunla kurulmuş olan T.K.İ'nin aynı kanunla belirtilmiş görevlerini şöyle özetleyebiliriz:

1 — Taşkömürü, linyit, trup gibi kömür madenlerini aramak ve işletmek.

2 — Bu madenlerden kok, briket ve bilcümle tali maddeler imâl ve istihsal etmek.

3 — Mahrukat kanununun verdiği görevleri yerine getirmek.

4 — Bütün bu çalışmaların gerektirdiği her türlü alım ve satım, nakliyat v.s. işleri yapmak.

5 — Devlet, Özel idare ve belediyelerin ve bunlara bağlı işletmelerle, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve müesseselerinin, özel teşebbüsü istihsal ettiği kömürleri ve bunlardan elde edilen kok ve briket kömürlerini ve koklaşma esnasında elde edilen tali maddeler ile bitümlü şistleri yönetmelik esasları dairesinde alıp satmak...

T.K.İ. Bu görevlerini yerine getirirken yurt sanayiinin enerji ihtiyaçlarının karşılanması ve genel enerji dengesinde % 45 paya sahip ticari olmayan yakıtların terk edilmesi yolunda dinamik bir istihsal ve satış politikasını uygulamaktayız.»

— Memleketin karaelmas problemini halle çalışan kurumunuzun sermayesi ne kadardır?

«— T.K.İ. nin nominal sermayesi 750.000.000 TL. olup, 390.299.538 TL. si ödenmiştir.»

— Memleketimizde uygulanması gereken genel kömür politikası ve bu politikanın uygulanmasında T.K.İ. nin rolünün kısaca özetleyebilir misiniz?

«— Mümkündür. Önce taşkömüründen başlayalım:

Merkezi Zonguldak'ta bulunan Mahdud Mes'uliyetli Ereğli Kömürleri İşletmesi Müessesesi'nce üretilmektedir. Müesse-se'nin Nomina Sermayesi 440.000.000 TL. dir. Ödenmiş sermayesi de 327 milyon liradır.

Taşkömürü üretim ve satışında endüstrinin ihtiyaçlarının karşılanması ana prensiptir. Birinci Beş Yıllık Plân Döneminde uygulanması devam eden Zonguldak Taşkömürü Havzası projesi 7 milyon ton tuvanan taşkömürü üretimi olan hedefine, plânda öngörülen tarihten iki yıl önce ulaşmıştır. Bunun üzerine taşkömürü üretiminin endüstrinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir seviyeye getirilmesi için 1972 yılında 1.3. milyon ton satılabilir üretim artışı öngören bir proje hazırlanmış ve 1966 yılı başından itibaren uygulanmasına başlanmıştır. Projenin gerçekleşmesi

Neşe var, neşe yok?

Tarım Bakanlığı varken Köy Bakanlığına ne lüzum var?

Bayındırlık Bakanlığı varken İmar ve İskân Bakanlığına ne lüzum var?

Bu bakanlıkların olması, Devleti kuvvetlendirmiyor; işleri kolaşlaştır-mıyor; tersine devleti zayıflatmakta ve işleri de güçleştirmektedir. Üs-telik yüz milyonlarca lira da boşuna harcanmaktadır.

Devletin alt kademelerinde de buna benzer çok lüzumsuz teşkilât var. Ama kimse bunlarla uğraşarak dü-zeltmiye çalışmıyor.

Bunlara karşılık mutlaka yeni teşkilât kurulması gereken çok önemli sahalarımız da var. Meselâ Maliye Bakanlığı en azından ikiye ayrılmalı; biri devletin gelir ve gider işleriyle öteki de, malî politika ve devlet mal-larının yönetimiyle uğraşmalı.

Neşe lüzumsuzlar var da, lüzum-lular yok?

Sebebini kimse bilmez. Galiba bu işe Rufailer bile karışmaz!

için 780 milyon liralık yatırım yapılacaktır.

Bugünkü durumda taşkömürünün genel enerji dengesindeki payı % 15,9 dur.»

— Taşkömürü rezervlerimiz ne kadardır?

«— Alınan son bilgilere göre, 474.701.000 tonu görünür ve muhtemel 825.369.000 tonu mümkün rezerv olmak üzere Taşkömür Havzası toplam rezervi 1 Milyar 327 Milyon tondur.»

— Gerek sanayicilerin gerekse halkın ısınması için taşkömürü talebi her yıl artıyor, bu talepleri nasıl karşılayacaksınız?

«— Taşkömürü talebinin 1967 de 4.7, 1970 de 5.1, 1972'de ise 6 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir. 1966 yılı başında uygulamasına başlanan Taşkömür Havzası tevsii Projesinin sağlayacağı üretim sayesinde bütün talepleri karşılayabileceğiz.»

— İşçi durumunuz nedir?

«— Birinci Beş Yıllık dönemde işçi yevmiyeleri şöyledir :

Yevmiye başına işçilik (TL.)
Yevmiye başına sosyal masraf

T O P L A M (TL.)

minin büyük bir kısmını yapan Kurumu-
muza bağlı verimli bir işletme müessesesi-
sidir.

1963	1964	1965	1966	1967 (Pr)
20.95	24.76	31.01	35.11	34.19
6.97	7.42	8.65	9.74	9.75
27.92	32.18	39.66	44.85	43.44

— Linyitlerimizde ekonomimizde önem-
li bir yer alıyor. Linyit işletmeciliğimiz na-
sıl geliyor?

«— Genel enerji dengesinde % 45 ora-
mındaki bir payı olan odun ve tezek yeri-
ne, yakıt olarak ucuz linyit ikamesi ve
böylece ticarî olmayan yakıtların kullanıl-
masının önlenmesi linyit politikamızın ana
hedefidir. Ekonomik ve sosyal bakımdan
çok önemli olan bu hedefe ulaşılması için
bölgesel üretim politikası uygulanmasına
başlanılmıştır. Çorum'da ve Beypazarı'nda
yeni linyit ocaklarının işletilmesi, Trak-
ya'da Saray linyitlerinin ele alınması bu
politikamızın olumlu sonucudur.

Merkezi Tavşanlı'da bulunan Mahdud
Mes'uliyetli Garp Linyitleri, linyit üreti-

Müessesenin nominal sermayesi : 75
milyon TL. ve ödenmiş sermayesi de 30
milyon TL. dir.»

— Taşkömürü gibi linyit ihtiyacımız
da artmaktadır, halkın talebi çoğalıyor,
linyit taleplerine kâfi derecede cevap vere-
biliyor musunuz?

«— Dedğiniz doğrudur. Yurdumuzda
hızla artan linyit talebini karşılamak ama-
cıyla bu havzada uygulanmak üzere 4 mil-
yon ton tüvönan linyit üretimini öngören
Garp linyitleri, Seyitömer linyitleri proje-
sinden ayrı olarak 750 bin ton tüvönan
linyit artışı sağlayacak «Tunçbilek geli-
me projesi» ile 1.400.000 ton tüvönan lin-
yit artışı sağlayacak» Seyitömer geli-
me projesi», 325 bin ton üretim artışı ön-

Sayın Halkımıza

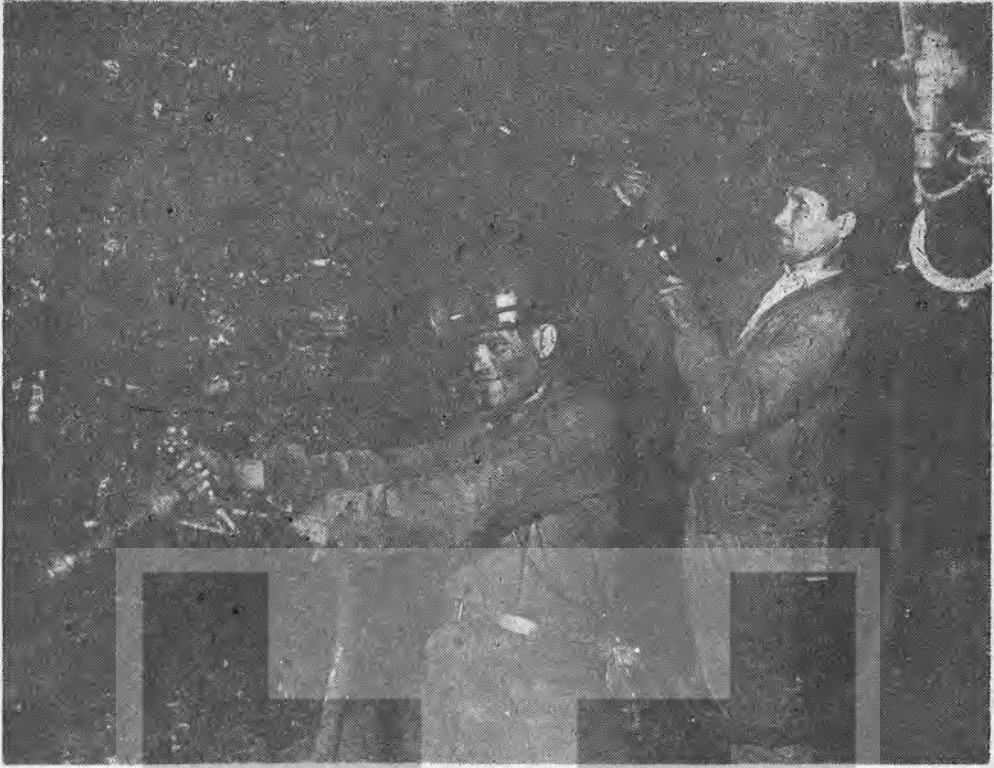
Memleketimizin Linyit Kömürü ihtiyacı her yıl artmakta-
dır. Herhangi bir şekilde linyit sıkıntısına düşülmemesi için,
Kurumumuz ayrıca Özel Sektörle işbirliği yapmak suretiyle
bütün imkânlarını kullanmaktadır.

Kütahya ili hudutları içindeki Seyitömer İşletmemizden
istihsal edilen kömürlerimiz 5 yıldan beri piyasaya arz edilmiş
bulunmaktadır.

Her türlü kalorifer kazanı ve kuzine sobalarda kolaylıkla
yanan, kömürlükte veya stokta çok kısa bir bekleme mütea-
kip 3.500 - 4.000 Kcal/Kgr. lık bir ısı gücü kazanan Seyitömer
kömürlerini sayın halkımızın Kömür Satış ve Tevzi Müessesesi-
miz Merkez ve Şubelerine müracaatla temin etmelerini rica
ederiz.

TÜRKİYE
KÖMÜR İŞLETMELERİ KURUMU
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ANKARA

(Basın : 20672 — 13959)

Şimdi Türkiye'de de kömür modern usullerle çıkarılmaktadır.

gören «Soma Bölgesi tevsii projesi» hazırlanmıştır. Ayrıca Etibankca kurulacak Seyitömer Termik Santralının ihtiyacı olan Közkömürü karşılayacak bir proje hazırlanarak 1967 Eylülünde Devlet Planlama Teşkilâtına intikal ettirilmiştir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde uygulanmasına başlanacak tevsii projesinde öngörülen üretim hedefi 6 milyon 600 bin ton tıvönan, yatırım ise 200 milyon liradır.

Bugünkü durumda linyitin genel enerji dengesindeki payı % 10,1 dir.»

— Linyit rezervlerimiz ne kadardır?

«— T.K.İ. nin linyit rezervi 430 mil-

yon tonu görünür muhtemel, 130 milyon tonu mümkün rezerv olmak üzere 560 milyon tondur.

1970 de linyite olan talebin 7 milyon tona ulaşacağı tahmin edilmektedir. T.K.İ. nin 1970 üretimi 5 milyon ton civarında olacağından aradaki farkı özel sektör linyit işletmelerince karşılanması gerekmektedir.»

— Linyit işletmelerinizde ne kadar işçi çalışıyor?

«— Buradaki işçi miktarı E.K.İ. deki kadar değil, azdır. Birinci 5 yıllık dönemde işçi miktarları şudur :

	1963	1964	1965	1966	1967 (Pr)
İşçi sayısı (ortalama)	5.362	5.420	5.410	5.179	6.042
Yevmiye başına işçilik (TL.)	16.75	20.59	22.06	28.98	29.04
Yevmiye başına sosyal masraf	7.61	8.57	9.09	10.94	11.76
T O P L A M (TL.)	24.36	29.16	31.15	39.92	40.80

Plân gereğince çalışmalarımızla sağladığımız taşkömür ve linyit ürünlerimizi, merkezi Ankara'da olan Mahdud Mes'uliyetli Kömür Satış ve Tevzi Müessesesi dağıtıp satmaktadır.

Bu müessesenin de nominal sermayesi

5 milyon, ödenmiş sermayesi 3 milyon lira müessesenin son 5 yıllık dahili ve harici satışları artmakta ve Hazineye büyük kazançlar sağlamaktadır.»

S O N

ELKASOL

TAHTA YER DÖŞEMELİKLERİ

HEPİMİZ İÇİN...

DİĞER DÖŞEMELİKLERE
NAZARAN

- ✓ en az %50 DAHA UCUZ
- ✓ çok DAHA DAYANIKLI

olarak imâl edildi

- KATIYEN TOPUK İZİ BIRAKMAZ
- ŞAP YE TAHTA DÖŞEME ÜZERİNE KOLAYCA TATBİK EDİLİR.

ELKASOL
BİR ELKA MAMÜLÜDÜR

ELKA ELYAFLI PLAKA SANAYİİ T. A. Ş. Garanti han 4 Bahçekapı Tel : 22 37 06

TÜSTAV

(Barış : 39)

İSTANBUL REKLAM

Fakirlik, Hastalık ve Cehaleti nasıl bertaraf edebilir?

Yazan : David SARNOFF
(Radio Corporation of America
İdare Heyeti Başkanı)

İNSAN topluluklarının bünyesini sar-
san birçok huzursuzluk ve şiddet ha-
reketlerinin çoğu fakirlik, açlık, has-
talık ve cehaletin devam etmesinden ileri
gelmektedir. Bundan başka birçok kıt'ada
nüfus artışı gıda maddeleri istihsalinden
çok daha büyük bir hıza sahiptir.

Asrın sonuna doğru geri kalmış ül-
kelerde, endüstriyel ekonomilere sahip ül-
kelerdekinden dört misli daha fazla insan
yaşayacaktır. Bugünkü temayüller de-
ğiştirilmediği takdirde, bu insanlar, en geri
ülkelerin halkından daha fazla fakir ola-
cak, hastalık ve cehalete maruz kalacak-
lardır.

İnsanların bunlardan kurtarılması fa-
kirlik, kıtlık ve cehalete karşı teşkilâthi
bir taarruza geçilmesini ve insan kabili-
yetlerinin ve kaynaklarının eşi görülme-
miş derecede seferber edilmesini icap et-
tirmektedir.

Son zamanlara kadar bu şekilde gay-
ret sarfedilmesi insanoğlunun kabiliyeti-
nin ötesindeydi. Bugün ise bilim ve tek-
noloji bu yolda pek çok imkân sağlamış-
tır. Son 20-30 yıl zarfında ortaya çıkar-
ılan keşifler, yapılan icatlar ve yenilikler
sayesinde insanların çok daha yüksek re-
fah, sağlık ve eğitim kademelerine yük-
seltilmeleri mümkün olabilecektir.

Meselâ, biyoloji, kimya ve oseonoğrafi
sahasındaki gelişmelerin yardımıyla açlık
ve beslenme kifayetsizliği bertaraf edile-

bilecektir. İnsanlar deniz altında yaşayıp
çalışabilmektedirler, ve yakın bir zaman-
da deniz diplerinden ne şekilde gıda mad-
deleri elde edilebileceğini gösterebilecek-
lerdir.

Kimya laboratuvarları petrol ve pa-
muk çiğidinden proteinler elde etmeye baş-
lamıştır. Bunlar gelecekte her zevke uy-
gun şekilde ve lezzette, ucuz bir fiata i-
mal edilebilecek sentetik gıda maddeleri-
nin öncüleri olabilecektir.

Yeni genetik bilgiler nebatların bü-
yümesi ve irsiyet hakkında bilinmeyen
birçok hususları ortaya koymaktadır. Bu
bilgilerin uygulanması ziraatçilerin daha
fazla mahsul elde etmelerini mümkün kıl-
mak suretiyle ve yılda bir kaç defa mah-
sul elde edilmesini sağlamakla gıda mad-
deleri istihsalini artırmış olacaktır.

Bunlar ve bunlarla ilgili gelişmeler
dünyanın her tarafında insanların daha
iyi beslenmesini mümkün kılacaktır.

İnsanların büyümesi için gıda madde-
leri elzem olduğu gibi, ekonomik gelişme
için de enerji, hayati önem taşımaktadır.
Diğer her hangi bir faktörden ziyade bir
toplumun ilkel bir çevrede mi kalacağını,
yoksa 21. Asra doğru mu ilerliyeceğini e-
nerji kaynakları kararlaştırmaktadır.

Atom enerjisi, büyük enerjiye ihtiyaç
olan yerlerde birçok engeli ortadan kal-
dırmaya muvaffak olmuştur. Atom ener-
jisi ilerideki yıllarda birçok bölgelerde in-

san gücünün ve birçok âletlerin yerini alacaktır.

Daha büyük atom tesisleri bugün, hidroelektrik kaynakları veya fosil ve diğer yakıt kaynaklarından uzak olan, bölgelerdeki fabrikalara hizmet edecektir. Bu atom tesisleri tuzlu suyu tatlı suya çevirmek suretiyle kurak bölgelerin sulanmasını sağlamaktadırlar.

Ucuza mal edilecek atom enerjisi sahil devletlerinin deniz diplerinden masrafsız bir şekilde çeşitli madenlerin çıkarılabilmesini mümkün kılacak, ve ilk defa olarak deniz diplerindeki geniş maden ve kimyevi maddelerden insanların istifadesini sağlayacaktır.

İyi bir beslenme ve refah, bugün dünyanın fakir halkı arasındaki kronik yorgunluk ve enerji azlığını gidermek bakımından önemli bir rol oynayacak, fakat onların bugün maruz kaldıkları hastalıklarla mücadele için de ahenkli bir şekilde gayret sarfedilmesi icap edecektir.

Tıp ilmi bu gaye için kimyasal, biyolojik ve elektronik silâhların geliştirilmesi hususunda büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Yakın bir gelecekte tıp sadece hastalıkların tedavisi ve önlenmesi için son derecede etkili ilaçlara sahip olmakla kalmıyacak, fakat aynı zamanda hastalıklı organların değiştirilmesi hususunda da elektronik cihazlara sahip olacaktır.

Bugün operatörler hasta bir kalbin çalışmasına yardım için insan vücuduna küçük cihazlar yerleştirebilmektedirler. Gelecekte ciğerler, böbrekler ve diğer organların yerini alacak elektronik cihazlar geliştirilecektir.

Muhtemelen bugün en önemli meselelerden biri de cehalettir. Bugün 100 den fazla ülkede halkın yarısından azı okuyup yazabilmekte ve bunların bazılarında da cehalet seviyesi yüzde 90'ı aşmaktadır. Bu şartlar altında sür'atli bir ekonomik kalkınma hemen imkânsızdır.

Yakın bir gelecekte cehalet perdesini yırtacak ve cehaleti ebediyen bertaraf edecek teknolojik çözüm yolları bulunacaktır. Televizyon ve muhabere peykleri insanların tecrit edilmiş halde bulunmasının önüne geçecek, ve dünyanın her tarafında yaşayan halkı bilgiye kavuşturacak

Başkaları cahil olmalı ki..

Başkalarını küçültürsek kendimiz büyürüz.

Bilgin mi olmak istiyoruz? Durmadan başkalarına cahil demeliyiz. Bir solcu genç fikra yazarı, şöyle diyor: «Önce kalkınalım, sonra sağ - sol kavgası yapalım diyenler, sosyolojinin alfabetesini bilmeyen cahillerdir.»

Bu kategoriye biz de giriyoruz!.

Herhangi bir fikir adamı, herhangi bir konuda yeni bir tez mi ortaya atıyor? Türk fikir adamının bu konuda hiç bir şey söylememiş, yazmamış, herşeyi şimdi kendisinin keşfetmiş olduğunu belirtmesi lâzım. Başka türlü mü ayıptır, küçüklüktür.

Şark'ta manevî değerlerin de —maddî değerler gibi— dağıldıkça azaldığına inanılır. Oysa ki bunlar dağılıp yayılmak suretiyle çoğalır. On sahifelik yazısında on kimsenin fikrini kaynak olarak gösteren insan bizde de çıkarsa kaynaklar mutlaka alman, ingiliz, fransız bilgileridir. Bu arada Türk adını kaynak yapmak düpedüz küçüklüktür.

Şarklı ve geri olmamızın bizce en ayrıncı özelliği budur.

dünya çapında bir sisteme yol açacaktır. Sun'i peykler vasıtasıyla bir kıt'adan diğerine ders materyeli gönderilebilecek ve bu suretle bir öğrenciyse her hangi bir konuda bilgi verebilecektir.

Dünyadaki bilginin büyük bir kısmının elektronik beyinlerin kullanıldığı kütüphanelerde muhafaza edileceği günler çok yaklaşmıştır. Dünya çapındaki bir sun'i peyk sistemi vasıtasıyla öğrenciler, araştırma uzmanları ve meslek sahipleri bu bilgiden faydalanabileceklerdir. Bu gayenin tahakkuku dünyanın her tarafında öğretim ve öğrenim için her türlü bilginin sağlanmasını mümkün kılacaktır.

İşte bunlar teknolojinin fakirlik, hastalık ve cehaletin bertaraf edilmesinde yapabileceği önemli işlerden bir kısmını teşkil etmektedir.

İstanbul Esnafı

Yazan : Reşat Ekrem KOÇU

ESNAFIN MESİRE EĞLENCELERİ :

Çok eski bir gelenek olarak İstanbul Esnafının hemen her zümresi yılda bir defa bütün çıraqları, kalfaları, ustaları, âmirleri ve ihtiyarları ile toplu olarak, aralarında süreti mahsusada topladıkları para ile Haydarpaşa Çayırı, Küçüksu Çayırı, Beykoz Çayırı, Büyükdere Çayırı, Florya ve Kâğıthane mesirelerine gider, çadırlar ve lonca malı vakıf mutfak ve sofrta takımları götürerek bir iki gece orada kahırlar, gençler türlü oyunlar, yaşlılar ârifâne sohbet ile eğlenirdi. Her esnaf zümresinin her yıl aynı mesireye gitmesi de gelenek icâbı idi; meselâ Terlikçi Esnafı daima Beykoz Çayırına on senede bâzan yirmi senede bir mesirede 15-20 gün kahırlar, zamanımızın tâbiri ile Çadırh Kamp hayatı geçirirdi.

ESNAF NİZAMI :

Yüzyıllar boyunca İstanbul Esnafının tâbi olduğu nizamlar İstanbul Kadılığınca tarafından tesbit edilmiş ve Esnaf Ketküdâları ile esnafa tebliğ edilmiştir; ve devir devir bu tenbihler tâzelenir, esnafın tenbihlere, nizama riâyet edip etmediği İstanbul Kadısı adına Ayak Nâibi tarafından teftiş edilmiştir. Esnaf nizamlarının birer sùretleri de büyük şehrin diğer üç kadılığınca olan Eyyub, Galata ve Üsküdar Kadıları tarafından kendi bölgelerindeki esnafa bildirilmiştir. Bu eski esnaf nizamları için zamanımızın tâbiri Belediye

Zabıtası Tâlimatnâmesi denilebilir. Örnek olarak aşağıdaki satırları Hicri 1040 (M. 1630-1631) ve Hicri 1091 (M. 1680) tarihli nizamnâmelerden ahıyoruz :

EKMEKÇİLER, ÇÖREKÇİLER — Ekmekçinin ekmeği ve çörekçinin çöreği çi, kara, ekşi ve noksan olmaya, olursa dirheminden 1 akçe cezâ alın (o devrin pa-

Eski İstanbul berberleri

rasına göre çok ağır cezâdır. Eleklere sık olup ekmek kepekli olmaya, olursa ekmekçiye muhkem siyâset oluna.

KASABLAR — Koyunu keçiden ve erkeği dişiden ayırd edip satacaklardır. Koyunun semizi saklanıp arığı kesilmeyecektir. Dükkanlarında her zaman et buldurmaya mecburdurlar. Bunlara riâyet etmeyen kasabın hakkından gelene.

AŞÇILAR — Yemekleri çi ve tuzlu olmaya. Kâseleri temiz, kazanları kalaylı, çanakları yeni ve sırcalı, ve aşçının, ya-

(*) Bundan önceki yazılar 68 ve 69. sayılarımızda çıkmıştır.

mağının, uşağının futaları yeni ve temiz ola.

BÖREKÇİLER — Koyun eti kıyması kullanacaklar, böreğin soğanı çok eti az, ve ekseri yeri boş olmayacaktır, ve iç yağı karıştırılmayacaktır.

LOKMACILAR — İşledikleri lokmanın hamuru çî olmaya ve balı akideli ola.

BAKKALLAR — Malın iyisini fenâsını ayırd edip satacaklardır. Terâzileri çok doğru olacaktır, eksik tartıp satan bakkalın hakkından geline.

YOĞURTÇULAR — Sütleri gözlene, su katılmış sütden yoğurt yapmaya ve yoğurda nişasta katılmaya.

KAYMAKÇILAR — Kaymağa nişasta katmayacaklar.

HELVACILAR — Helvanın her çeşidinde balın en iyisini kullanacaklardır.

ŞERBETÇİLER — Şerbetlerin miski ve gülsuyu ve lezzeti yerinde olacak, karlı buzlu satılacaktır.

TURŞUCULAR — Turşularını iyi ve âlâ sirke ile yapacaklardır, turşuda kepek ekşisi kullanılmayacaktır.

TERZİLER — Dikişlerini sık dikecek, ve esvabı vaad ettikleri günde yetiştireceklerdir, ziyâde iş alıp gününde yetiştirmeyen terziler tâzir edilir (falakaya yatırılıp dayak atılır), bir kimsenin esvabını sakat diken terziye kezâ dayak atılır.

ABACILAR — Abanın sıkını, iyisini satarlar.

GÖMLEKÇİLER — Dikişlerini sağlam dikeler ve âdet üzere gömleklerin yenleri bol ola.

ESİRCİLER — Câriyeyi ve köleyi üzerlerindeki esvabla satarlar, esirleri süslü esvabla gösterip satarken o esvabları soyub alamazlar, câriyelere aklık ve kızılık sürülmeyecektir.

ÇUHACILAR, KEMHÂCILAR, ATLASÇILAR, BÜRÜNCÜKÜLER — Çuhayı, kemhâyı, atlası, bürüncüğü tesbit edilmiş en ve boyda işleyeceklerdir, ondan eksik dokumayacaklardır.

PABUÇÇULAR — Sağlam pabuç dikeceklerdir, bir pabuçu kaç akçeye satarlar ise pabucun miâdı akçe başına iki gündür, bu tez sökülür ise pabuççuya dayak atılır.

ESKİCİLER — Yamaları sahtiyandan koyacaklardır, meşin yama olmaya, ve dikişi sık dikeceklerdir.

MUMCULAR — İyi yağdan mum yapacaklardır, kokmuş bozuk yağdan mum yapılmayacaktır.

HAMAMCILAR — Hamamlar çok temiz, suyu mütedil, hamamın içi sıcak olacaktır. Dellâkler cüstü çâlâk (eline ayağına çabuk canlı, hareketli) olacak, usturaları keskin olacak, ziyâde hizmet idüb muhkem kese süreler; anın usturası ayrı ola, o usturayı başa sürmeyeler. Tasları kalaylı, peştemalları çok temiz ve sağlam ola, Natırlar müşteriye pâk futalar ve silecek vereler.

BERBERLER — Üstleri temiz, elleri ayakları temiz, usturaları keskin, peşkirleri, makremeleri temiz ola.

BOYACILAR — Sâbit boya kullanacaklardır, boyadıkları şeyleri yol üstüne asmayacaklardır.

DEBBAGLAR — Taşradan getirilmiş deriyi ve kurban derilerini işleyemezler; İstanbul salhânelerinde kesilen hayvanların derilerini işlerler. İşledikleri derileri iyi pişireler (pis kokulu olmayacaktır).

KEÇECİLER — Keçeyi çî pişirmeyeler.

HALLAÇLAR — Muhkem pamuk atalar, 50 dirhem pamuğu 1 akçeye.

DEMİRCİLER, KAZANCILAR, KALAYÇILAR — İşlerini kalp işlemeyeler, işlerinde özür bulunmaya.

KILIÇÇILAR, BIÇAKÇILAR — Fırenk demirinden kılıç ve bıçak yapıp Şam demiri diye satmayalar, cinsi cinsine, satarlar.

DÜLGERLER, MİMARLAR, DUVARÇILAR — İşlerinin başına gün doğarken gelecekler ve gün batmadan işi bırakmayacaklardır.

ODUNCULAR — Odunun boyu deve yükü olursa 4, katır yükü olursa 6 karış ola, ve yük, devenin ve katırın taşıyabileceği kararda olacak, eksik olmayacaktır.

Ve bütün esnaf narha mutlaka riâyet edeceklerdir, etmeyenlerin hakkından geline, tâzir olunalar...

Esnafın tâziri dayak; esnafın hakkından gelme hapis, zindan; ve esnafa siyâset idam demektir. Bâzan dayakda, sopa başına 1 akçe almır, dayak cezası nakdî cezaya çevrilirdi.

ESNAF TEFTİŞİ VE CEZALARI :

Esnaf ahlak ve terbiyesine ne kadar dikkat edilse, devir devir ve her zaman için esnaf arasında narha riâyet etmeyen, eksik mal satan, terâzisi, kantarı, arşını, ölçeği hileli bir takım adamlar çıkmıştır, ve esnaf arasında rekabetler, kıskançlıklar, gönül alâkaları ve daha türlü sebepler ile türlü uygunsuzluklar, çirkin, kirli, kanlı vakalar olmuştur.

Tanzimatdan önceki devirde esnafın ahvâlinin teftişi, İstanbul idâre âmirleri Sadırâzam, Yeniçeri Ağası, İhtisab Ağası, semt semt Kolluk Çorbacıları, esnafın kendi teşkilâtı içinde esnaf Kethüdâları (Kâhyaları) şer'i ve adli vazifeleriyle birlikte büyük şehrin belediye işlerine bakmak ile de görevli bulunan İstanbul Kadısı, Eyyub Kadısı, Galata Kadısı ve Üsküdar Kadısı, ve dört kadı efendinin bilhassa esnafı teftişe memur geniş yetkili vekilleri olan Ayak Nâibleri tarafından yapılmıştır (B. : Sadırâzam; İhtisab; Yeniçeri Ağası; Kolluk; Çorbacı, cild 7, sayfa 4098; Çardak Kolluğu, cild 6, sayfa 3748; İstanbul Kadısı; Eyyub Kadısı; Galata Kadısı; Üsküdar Kadısı; Ayak Nâibi, cild 3, sayfa 1427).

Esnafın mutlak şekilde riâyete mecbur oldukları narh defterleri İstanbul Kadılığınca tanzim edilir, ve Divânı Hümayunda pâdişah adına tasdik edildikten sonra tebliğ ve ilân olunurdu; bu defterlerde sâdece eşyâ ve mal fiatlarının tesbiti ile yetinilmez, esnafın riâyete mecbur olduğu nizam da kaydedilirdi.

Hilesi, hırsızlığı, yolsuzluğu ve sâir uygunsuzluğu görülen, tutulan esnafa ve-

rilen cezâlar yazılı bir nizama değil, geneğe dayanırdı ve dayak ile hapis cezâları idi. Bozuk, eksik, hileli tartı ve ölçü âletleri musâdere edilir, bozuk ve hileli mallar da musâdere olunurdu. Hapis cezâları esnafın yerinin, dükkânının bulunduğu bölgenin şer'i mahkemesince verilir, dayak cezâları da ekseriya ve bilâ muhâkeme, hemen yerinde tatbik edilirdi, esnafın servetine, yaşına bakılmaz, suçlu ve suç ortakları, usta, kalfa, çırak dükkândan çıkarılıp dükkân kapusu önünde, sokakda falakaya yatırılırdı. Çıplak ayak tabanına vurulan sopa, değnek sayısı, suçun ağırlığına göre teftiş âmirinin keyfi takdirine bağlıydı.

Mutlaka bir mahkemede verilen hapis cezâlarının infaz yerleri, bir kaç gün için kolluk bodurumları, mahkeme binâsı bodurumları, uzunca, uzun ve hattâ bilâhâpisler için de Babacâfer Zindanı, İplikhâne, Tersâne Zindanı idi.

Yeniçerilerin de esnaflık yapmaya başladığı devirlerde, bir yeniçeri kendi zâbitlerinden başkası tedib edemeyeceğinden dolayı hile, hırsız veya herhangi bir uygunsuzluk suçu ile yakalanan yeniçeri esnaf, eğer sâdece dayak yemesi gerekiyorsa Ağakapusuna teslim edilir, dayak orada atılırdı; mahkemece hapse mahkûm edilirse yine önce Ağakapusuna gönderilir, Yeniçeri Ağası tarafından da bir Yeniçeri Hapishânesi olarak kullanılan Rumeli Hisarı Zindanına atılırdı (B. : Babacâfer Zindanı, cild 4, sayfa 1734; İplikhâne; Tersâne Zindanı; Boğazkesen Kalesi, cild 6, sayfa 2910).

Esnaf Loncası ve Kethüdâsı, kadimden beri devam eden gelen usûl ve nizâma aykırı hareket eden, hilekârlığı, hırsızlığı huy edindiği meslekdaşlarıncâ da söylenen ve birkaç defa zâbitaca da yakalanan, dayak veya hapis cezâlarına çarptırılan esnafı bir müddet için zanaatdan veya ticâretten men ederdi.

Esnafa verilen hapis cezâları onu sâdece bir müddet zindanda kapatmaktan ibâret kalmazdı, gündüzleri Tersâne ve ya İplikhâne ağır işlerde amele yerine

Gelecek yazı :

**ORDU ESNAFI VE
YENİÇERİLİK**

Dış âlem - Olaylar

Fas Kralının Yurdumuzu

Ziyareti

XVII asırda Fas'a İspanyollar ve Portekizliler tarafından hücum edildi. Fas sömürge olmak üzereydi. Cezayir'den 5000 Türk levendi imdada yetişti. Tanca'nın güneyinde «Üç Krallar» çarpışması cereyan etti, ve müstevliler mahvoldular. Savaşa üç Krallar ismi verilmesine sebep; İspanyol ve Portekiz Kralları ile sonuncunun yerine geçen Veliahdin de maktul düşmeleridir.

Faslılar bu savaştan tarih kitaplarında bahsetmezler. Galiba şimdiki Kralın cedleri Filali şeriflere o zaman Osmanlı padişahları tarafından diğer Arap sultanlarına yapıldığı gibi muamele edilmek istenmiş. Filali şerifler hazreti Peygamberin ahfadı olduklarına inanırlar; gayet mağrurdurlar. Galiba o zamandanberi bize alınmışlar.

Ben Fas'da üç sene müddetle Birleşmiş Milletler namına kaldım. Cumhuriyet hükümeti şimdiki Kralın pederi Mohammet V. i belki üç kerre memleketimize davet etti. Her yeni gelen sefir davetiye getirirdi. Para etmedi. Mısır Başkını Nasır gibi bir şarklı zihniyeti ile evvelâ Türk Cumhuriyeti gelsin dediler. On sene evvel Savarona, Kazablanka'ya gelmişti. O zaman veliaht olan Prens Hasan, daveti kabul etmiş olmasına rağmen, Kazablanka'da başka bir davete gitti. Vapura suareye gelmedi. O zaman Fas sefiri olan dostum Veyzel Zeki'nin az kaldı yüreğine iniyordu. Yine o devirde Türkiye ve İran'a ilk Fas sefiri tayin edildiği zaman, sefirin merkezinin Ankara değil, Tahran olacağını işitmiş ve yeni sefir Elfasi'ye «Nasıl olur?» diye sormuştum. Gülererek başını sallamıştı.

Gösteriş olsun diye tam şark usulü 141-

Yazan :
Dr. İhrami MASAR

kişi ile gelmesine ve İran ve Suudi Arabistan'da daha fazla kalmasına mukabil Ankara'ya şöyle bir uğramasına rağmen, Majeste Hasan, bize gelmek ile güzel bir jest yapmıştır. Ben Faslıları çok iyi tanırım. İnşallah bundan sonra münasebetimiz iyileşir. Kral Hasan'ın, kabul resminden mütehasıs olduğunu duydum.

Bulgar Başvekilinin Memleketimizi Ziyareti

B ULGAR başvekilii güzel sözler söyledi; eli senedir sulh içinde beraberce yaşadığımızı belirtti. Bulgarların tavırları bize karşı son senelerde çok yumuşamıştır. Turist olarak Bulgaristan'da hiç olmazsa bir gece kalan Türklerden vize aranmıyor ve kendilerine dostça muamele ediliyor. Turizm ile ilgili olanlara bu hususta yukardan icabeden direktiflerin verilmiş bulunduğu besbelli. Hele Turizm ile alakadar tesislerde Türk bayraklarının da bulunuşu insanın içini açıyor.

Bu böyle olmakla beraber bana verilen ve Karadenizin «Varna» «Slantchew Briag» «Brauzhba» plajlarını metheden broşürlerde yine de fırsat düşüldükçe bize çatılmaktadır. Bakınız size aşağıda bir kaç misâl vereyim :

«Varna büyük bir kültür merkezi olmak üzere iken Osmanlılar memleketi istilâ ettiler, ve karanlık devir başladı. 1444 de Polonyalı ve Macar hıristiyan orduları yardımımıza geldiler; fakat mağlup oldular. Türkler Doğu Bulgaristan'a yerleşme-

ye başladılar. Varna pis bir şark limanı oldu; dar sokaklarda gürültülü kahveler, kervansaraylar, camiler inşa olundu. Şehir 1828 de Rus kardeşlerimiz tarafından kurtarıldı, fakat Türkler burayı yine geri aldılar, 25 aylık hürriyetten sonra Türk mezalimi yine başladı. Şehir 1878 de özgürlüğüne kavuştu, geniş caddeler açıldı »

Bu yazı kısmen doğru da olsa, daha dostane bir tarzda da yazılabilirdi. Oysaki tarihi gerçek şudur:

1 — Türkler doğu Bulgaristan'ı zaptettikleri zaman asırlarca süren Haçlı - Koman - Peçenek - Slav - Bizans çekişmelerinden dolayı orada zaten nüfus namına bir şey kalmamıştı.

2 — Varna bir Elen kolonisi gibi, ve civarda büyük Gagavuz (Hristiyan Türk) toplulukları vardı. Elen şehirlerinde sokaklar daima dardı.

3 — Eski Türkler hiç bir zaman pis değildi. O zaman ülkemize gelen seyyahlar sokakların temizliğine şaşmışlardı.

4 — Biz cami yaptık ise kilise yıkdık.

5 — Varna 400 senelik Osmanlı hakimiyeti zarfında sulh içinde büyük bir inkişaf göstermiştir.

Broşürde yukarki satırlar yazılmasa Türk - Bulgar ilişkileri yönünden daha iyi olurdu. Böyle yazıların ne mânası var?

Zenci Lider Martin Lüther King

KİNG muhterem bir adamdı; toprağı bol olsun. Tabii beyaz veya zenci Amerika'da kargaşalıklar çıksın ve Başkan Johnson güç duruma düşsün diye düşünen biri tarafından öldürüldü. Her şeyin organize olduğu, katlin akabinde her tarafda birden kargaşalıklar çıkmasından belliydi.

Ama zavallı King boşuna öldü. Çünkü Başkan Johnson yeni seçimlerde adaylığını koymayacağını ve Vietnam'da bombardu-

manları durduracağını iki gün evvel zaten ilân etmişti.

Fakat boşuna öldü de denemez; çünkü Kongrede daha senelerce beklemesi muhtemel olan «Medeni haklar kanunu» üç gün içinde kabul olundu.

Zenci gençler yağmacılık yapmakla kendilerini haksız düşürüyorlar. Fakat öğrencilerin solculuğu ve zenci dostluğu ile tanınmış bir kolej binasını, beyaz öğrencilerin ateşe verdiklerini bir radyoda duyduğum, doğrumu bilmem. Doğru ise Avrupa'nın siyah ve sarı ırk dostu azgın öğrencilerine bir ders olur.

Ben bundan sonra da zenci gençlerin, medeni haklar kanununun çıktığı diye rahat duracaklarını zannetmiyorum.

Gelişmiş ve Gelişmemiş Memleketler

BUNDAN bir kaç sene evvel yine bu sütunlarda dünya ticaretinde sanayici milletlerin payının gittikçe yükseldiğine işaret etmiş, ve bu hal devam ettiği süre zengin ülkelerin daha da zenginleşeceğini, fakir ülkelerin ise daha da fakirleşeceğini yazmıştım.

Mart 1968 zarfında Yeni Delhi'de, 132 memleketin 1400 delegesinin iştirak ettiği Dünya Ticaret konferansında bu husus daha açık bir surette meydana çıkmıştır.

Gelişmiş Milletlerin, milli gelirlerinin yüzde bire yakın bir kısmını fakir memleketlere yardım olarak hediye etmiş olmalarına rağmen, son konferansın tarihi olan 1964 senesinden beri gelişmiş ülkeler ihracatının senede 800 milyar lira artmasına mukabil, gelişmemiş ülkeler ihracatı ancak 35 milyar Türk lirası artmıştır.

Bu gibi konferansların havasını gayet iyi tanırım. 1950 senesinde «Singapore» Dünya Ticaret konferansına B.M.FAO teşkilâtının Asya baş iktisatçısı olarak iştirak etmişdim. Orada da aynı teraneler tekrar edilmişti.

Sanayici ülkeler ile aramızdaki açığı kapamak için kemerleri sıkıp durmadan

yatırım yapmak ve üretim vasıtalarını arttırmaktan başka çare yoktur. Bunu başarmak için her vasıttan ve hattâ yabancı sermayeden istifade etmeye mecburuz. Fakat bu da kâfi değildir. İşçilerimizde kendi paylarına düşen feragati göstermeleri ve hiç olmazsa millet malı olan devlet sektöründe gündelik avcılığından vaz geçmeleri lâzımdır.

Komünist memleketleri misâl olarak alınlar.

Komünist iş Kahramanları

HER insan gibi bir işçi de günde 8 ve azami 10 saatten fazla çalışmamalıdır. Çalışır ise sıhhati bozulur.

Oysaki Stalin devrinde Rus radyoları fazla mesai yaparak istihsal rekorları kıran işçileri saatlerce metheder, ve bu radyoları dinleyenleri bıktırır usandırır.

Alman «Der Spiegel» mecmuası bu gibi iş kahramanlarının akıbeti mevzuunu ele almış ve bir yazı yayınlamıştır. Bu yazıdan bir parçayı ele alıyorum:

Yugoslav banknotlarının üzerinde bir bosnalı müslüman olan Arif Heralic'in resmi vardır. Bu adam arkası arkasına on sekiz sene müddetle Zenica çelikhanesinde fazla mesai yaparak rekor kırmıştır. Aynı gayreti ailesi çerçevesi içinde de göstererek on çocuk yetiştirmiştir.

1968 senesi başında bu zavallı adam zehirli çelikhane gazlarından zehirlenmiş; ciğerleri ve sinirleri harab olmuş; alkolden başka hiç bir şeyden zevk almayan sarhoş bir et yığını haline gelmiş.

Çalışmadığından dolayı çocuk zamları dahil aldığı 410 lira tekaüt maaşı ile bir tek odalı kulübede sefalet içinde yaşıyor ve en küçük çocukları yemek masasının üstünde yatıyormuş.

Zavallı iş kahramanı!

Gelecek sayıda: İstanbul Esnafı

«Selâm Peygamberimiz Efendimiz üzerine olsun. Bismillâh-irrahmanirrahim.»

Fas Kıralkı memleketimize geldi.. Genç bir kıralkı. Kız kardeşi de genç ve güzel; Londra Büyük elçileri.. Bu görünüşe bakarak, uzun süre Batı sömürgesi olmuş, Batıya yakın bu memleketin modernleştiğini sanırsınız.. Şaşırıldık aklıdık doğrusu.

Önce kıralkı entarisi ve başındaki fesıyla bu sanıyı alt üst etti. Sonra, 6 karısı ve ayrıca cariyele de varmış. Hepsini 150 ye yakın malıyetle birlikte yanına almış. Şerefine Cumhurbaşkanımızın verdiği ziyafette de söze şöyle başlamış :

«Selâm Peygamberimiz Efendimiz üzerine olsun, Bismillâh-irrahmanirrahim.»

Hangi devirde, hangi dünyada yaşıyorsunuz şevketlim?

Bu gidişle sizi selâmını üzerine olsun dediğiniz Peygamberimiz bile kurtaramaz. Fas'a yazık olacak diyemeyiz ama, genç yaşınızda size yazık olacak!..

Vietnam Konusu Kaoki'nin Demeci

BAŞKAN Johnson gelecek seçimlerde adaylığını koymayacakmış! Amerikanlar artık Kuzey Vietnam şehirlerini bombardıman etmeyeceklermiş!

Amerikalılar nihayet üç milyonluk katolik ve Kaotay-Hohohay mezhepleri saliklerine dayanarak memleket çoğunluğunu teşkil eden budistlere dirsek çevirmenin yanlış olduğunu anlamışlar.

Üstün Amerikan atış kudretine rağmen

men başarısızlığa uğrayan Amerikan general Westmorland'ın durumundan bütün Amerikalılar utanıyorlar.

Bence bunlardan daha çok mühim bir olay var, o da Güney Vietnam başkan muavini Kaoki'nin demecidir. Kaoki benim bundan 18 sene evvel Kamboç Kralı Norodom Sihanuk ile yaptığım konuşmadan beri inandığım bir şeyi bu sefer açıkça söylemiş ve şöylece konuşmuştur:

«Şundan eminim ki, Kuzey Vietnamlı

ırkdaşlarımız Çinlilerden bizim kadar nefret ederler. Beyazlar Fransız olsun, Amerikan olsun, Rus olsun günün birinde gideceklerdir. Çinliler bir kerre gelirlerse bir daha gitmezler.

Çin düşmanlığı bizi Kuzey Vietnam'la anlaşmamıza yardım edecektir. Çin yayılmasını bütün Vietnamlıların durdurmaya hazır olduklarına göre bu kadar kan dökmeye ne mâna vardı?

«O»

0/0 6,5 a kadar faiz 0/0 6,5 a kadar faiz

Konforlu apartman daireleri Konforlu apa

Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikra

0/0 6,5 a kadar faiz 0/0 6,5 a kadar faiz

Konforlu apartman daireleri Konforlu apa

Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikra

0/0 6,5 a kadar faiz 0/0 6,5 a kadar faiz

Konforlu apartman daireleri Konforlu apa

Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikra

0/0 6,5 a kadar faiz 0/0 6,5 a kadar faiz

Konforlu apartman daireleri Konforlu apa

Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikra

0/0 6,5 a kadar faiz 0/0 6,5 a kadar faiz

Konforlu apartman daireleri Konforlu apa

Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikra

0/0 6,5 a kadar faiz 0/0 6,5 a kadar faiz

Konforlu apartman daireleri Konforlu apa

Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikra

0/0 6,5 a kadar faiz 0/0 6,5 a kadar faiz

Konforlu apartman daireleri Konforlu apa

Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikra

0/0 6,5 a kadar faiz 0/0 6,5 a kadar faiz

Konforlu apartman daireleri Konforlu apa

Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikra

0/0 6,5 a kadar faiz 0/0 6,5 a kadar faiz

Konforlu apartman daireleri Konforlu apa

Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikra

0/0 6,5 a kadar faiz 0/0 6,5 a kadar faiz

Konforlu apartman daireleri Konforlu apa

Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikra

0/0 6,5 a kadar faiz 0/0 6,5 a kadar faiz

Konforlu apartman daireleri Konforlu apa

Çeşitli para ikramiyeleri Çeşitli para ikra

Tasarruflarınıza

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

(Basın : 20191 — 10728)

51 — 307

Buhran Bizim Kafamızdadır

«Buhran bizim kafamızdadır» — Türkiye 1923 lerden bu yana nereye gideceğini bilmiyen, el yordamıyla kendisine yol aramaya çalışan mutsuz bir memleket — Gazi'nin ilim adamlarımıza karşı güven-sizliği — 1931 seçimlerinde mebus olmayı çok istemişim; fakat “gel, diyen olmadı — Buğday dâvası, Nasreddin Hoca'nın hikâyesine döndü — Serbest Fırka'dan sonra tek değişiklik: Buhran Vergisi — Gazi'nin devlet idaresini İsmet Paşa'ya bırakması — İktisadi Devletçilik kitabıyla bir fikir savaşı nasıl atıldım?

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

A TATÜRK'LE üç ay seyahat böyle bitti. Gazi'nin emriyle hazırladığım rapor bavulumda, hüznüyle Ankara'dan ayrılarak İstanbul'daki işime döndüm.

1930 - 1931 yılları Türkiye için, bu fakir, bu geri memleketin toptan kalkınması için bulunmaz, son derecede mutlu bir tesadüf, bir şanslı.

(1) Hatıra serisinin şimdiye kadar çıkan kısımları :

27 Mayıs İhtilâli. Sayı: 1—8.

Demokrat Parti Nasıl Kuruldu? Sayı: 9—16.

DP İktidarının Baskı ve Dikta Devri. Sayı: 17—41.

DP nin İlk İktidar Devri. Sayı: 41—49.

Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e. Sayı: 50—71.

Vakıa Türkiye son üç asırdır önüne gelen bütün tarihî fırsatları kaçırmış; yüzüne gülen şansları fark etmemiş ve tepip itmiştir. Fakat bu sefer başımızda Gazi gibi tarihimizin en büyük adamı vardı. 1930 dünya buhranı bizim için bir piyango, emsalsiz bir nimetti. Yüzyıllar boyu Türkiye'yi ve bizim gibi geri memleketleri hürriyetten, medeniyetten, refahtan ve insan olarak yaşamak hakkından yoksun bırakmış, ve dolaylı dolaysız yollarla iliklerine kadar sömürmüş olan Batı emperyalizminin dayandığı bütün direkleriyle çökmesiydi bu buhran.. Onlar yıkılıyordu; biz kurtulacaktık. Onlar çökerken biz kurulacaktık.

Oysa ki dünya buhranı patladı diye bizde bir telâş başlamıştı. Batan gemiye sarılmış, biz de batmak istiyorduk. Başlamış kalkınma hareketlerimiz durmuş; her iş yüzüstü bırakılmış; doğan her ümit ışığı sönmüş; hele «şu dünya buhranı geçsin de..» diyen Şarkvari bir tevekkül ve tesli miyet, ruhlarımızı karartmıştı.

Ben Atatürk'ün muayyetinde, İktisat müşaviri olarak üç ay yurdu dolaşırken, makûs taliimizi yenecek çok müstesna bir tarihî fırsat kazandığımız inancıyla, bu karanlığın artık yırtılabileceğini sanmıştım. Konya'da Vali'nin, yapamadığı bir iş için :

«— Ne yapalım Paşam, buhran var» dediği zamañ, Gazi'den aldığı cevap şu olmuştu:

«— Buhran sizin kafanızdadır, Vali Bey!»

Bu söz, bir ay önce Dolmabahçe sarayındaki toplantıda buhran için benim kendilerine arzettiğim teşhis ifadesine ne kadar benziyordu:

«— Paşam, buhran bizim kafamızdadır!»

Sanayici ve kapitalist memleketlerin içine düştükleri buhran, ekonomi ilminin zaman zaman olacağını söylediği siklik piyasa buhranlarından değildi. Bir medeniyet düzeni yıkılıyordu; dünya değişiyordu. Batı artık dünya efendiliğini kaybediyordu. Artık Doğu esir olmaktan kurtuluyordu. Bu, ne ihtilâllerle, ne topyekûn silâha sarılmakla oluyordu. Kurulu düzen kendi şartları içinde bu sonucu vermişti. Nasıl sonbaharda yapraklar dökülürse, nasıl ilkbaharda Tabiat yeşil örtülere bürünürse; gecenin oluşu, yağmurun yağışı gibi Tabiatın yaptığı bir işti bu.

Emperyalizmin batışını bütün

dünyada ilk defa sezen adam Atatürk'tü. Yoksa deli miydi ki silâhsız, takatsiz, herşeyile bitmiş bir milleti ayaklandırıp emperyalizme karşı savaş açsın? Emperyalizmin temellerinden sarsılarak çökmeye mahkûm olduğunu sezen bu Büyük Adam, emsalsiz sezgisiyle keşfettiği tarihin yolunda yürüyerek, Türk milletini muhakkak bir ölümden kurtarmış; bütün sömürülen milletlere de önderlik ederek kurtuluş ışığı serpmişti.

Ama, bundan sonra hangi yola ve nasıl gidilecekti? Türkiye tarihinin ve bünyesinin yarattığı buhrandan nasıl kurtulurdu?

İşte bu iş sezgi ile değil, bilgi ile olurdu. Türkiye'de de bu bilgi yoktu.

EVET, o zaman da söyledim, şimdi de söylüyorum. Türkiye 1923 lerde, 1930 larda, hattâ bunlardan sonra bugünlere kadar korkunç bir cehalet karanlığı içinde nereye gideceğini bilmiyen, el yordamıyla şuraya buraya yaslanarak kendine yol aramaya çalışan mutsuz bir memleketti. Cumhuriyet'ten önceki devirlerde Türkiye'yi din âlimleri batırdı. Cumhuriyet'ten sonra da Üniversitelerde okumuş, Avrupa'da tahsil etmiş, orada gördükleri karşısında aşağılık duyguları altında Garba hayran olmuş, onu her şeyiyle taklit etmeden başka hiçbir yol olamayacağına inanmış toplum âlimleri batırmıştır. Hukukçusu, iktisatçısı, sosyoloğu, tarihçisi, el ve sözbirliği ederek, yeni Türkiye'nin kurtuluş yolu için Gazi'ye gösterdikleri yön yalnız yalnız şu olmuştur:

«Paşam; fazla yorulmaya, düşünmeye ne hacet? İşte Batı'da herşey yapılmış, hazır, önümüzdedir. Bi-

zim için yalnız seçmek kalıyor. Hangisinde ve nerede en iyisi varsa gidip oradan alıp kullanmaktan başka işimiz yok.. Haydi Paşam, haydi.. Sizin yüksek ve insan üstü iradeniz sayesinde batılaşalım; ileri bir millet olalım.»

Mübalâğa etmiyorum; ne ironi ve ne de söz temsili yapmıyorum. Hakikati konuşuyorum. 1924 Teşkilâtı Esasiye Kanunu yapılırken, 1926 lar da Medenî kanun alınırken, Ceza Kanunları, Ticaret Kanunları ve bütün ana kanunlar yalan yanlış, yangından mal kaçırılırcasına tercüme edilip tümü birden okunmadan konuşulmadan Büyük Millet Meclisinde kabul olunurken, Atatürk İnkilâbının temel direği olan lâiklik tarifi ve tatbikatı yapılırken, 1930 da Serbest Fırka çıktığı zaman esen li-

beralizm havası içinde hürriyet fikirleri konuşulurken, lâfı uzatmıyalım 1930 Dünya buhranı, İkinci Dünya harbi, 1945 çok partili rejime geçiş, nihayet Demokrat Parti ve hattâ 27 Mayısı içine alan ve hâlâ da devam edip giden bütün olaylarda bizim cahil olduğumu bilmeyecek kadar cahil âlimlerimizin, aydınlarımızın gösterdiği yola, hep aynı «armut piş ağzıma düş» gibi Batı'ya yönelmişti.

1930 da Gazi, emir vererek kurdurduğu Serbest Fırka'yı, yine emir vererek kapattıktan sonra, memlekette esmesi kısa sürmüş hürriyet havası sayesinde su üstüne çıkan iztirapların nedenlerini yerinde görmek ve hastalığa teşhis koymak için büyük bir yurt seyahatine çıkmıştı. Üç ay yakınlarında bulduğum için kesin olarak söyleyebilirim;

SANDER KİTABEVİ SUNAR :

J. J. Servan - schreiber

Amerika Meydan Okuyor

Türkçesi : Necdet SANDER

Amerika'nın Avrupa'yı silâh ya da Dolar kuvvetiyle değil, fakat organizasyon ve teknik yollarıyla ele geçirmekte olduğunu açıklayan bu eser, bütün dünyada YILIN KİTABI olmuştur. Fransa'da 5 ayda 500.000, Almanya'da 3 haftada 70.000 satılan bu kitabı Türkiye'nin geleceği ile ilgilenen bütün aydınlarla tavsiye ederiz. 280 sayfa, 15 Lira.

SANDER KİTABEVİ'nin diğer yayınları :

Lord Kinross — ATATÜRK, Bir Milletin Yeniden Doğuşu, Cilt I, 20 Lira.
Lord Kinross — ATATÜRK, Bir Milletin Yeniden Doğuşu, Cilt II, 20 Lira.
Homeros — ILYADA (Tek cilt, 620 sayfa) 25 Lira.

SANDER KİTABEVİ - GALATASARAY - İSTANBUL

(Barış : 36)

onda bizim âlimlerimize karşı çok haklı olarak belirmiş derin bir güvensizlik vardı. Gazi, yine büyük seziş gücü dolayısıyla onların ağızbirliği ederek gösterdikleri yolun çıkmaz olduğunu anlamıştı. Hiç birine, hiçbirinin söylediğine inanmazdı. Sofrasında onlarla alay etmesi, herkesin karşısında iskemleye çıkartarak onlara: «ben cahilim» dedirtmesi, ya da «İktisat nedir?», «Hukuk nedir?» falan gibi sorular sorarak cehaletlerini yüzlerine vurması bundandı. Bu mutlak güvensizliği dolayısıyla 1930 lardan sonra giriştiği Dil ve Tarih devrimlerinde etrafına bu kadro dışında insanlar tophiyarak yeni âlimler yetiştirme denemesine bile girişti.

Tarihin bir devirden ötekine geçtiği zamanlarda yetişen en büyük adamlardan biri olan Gazi, Türkiye'nin kalkınması için bize özgü yolların bulunması gerektiği sezişini besliyecek ve bunu hayatta gerçekleştirecek kendi dışında hiçbir dayanak bulamadı. Serbest Fırkanın su üstüne çıkardığı şikâyet ve iztirapların sebeplerine teşhis koymak maksadiyle yaptığı büyük yurt seyahatinden, edindiğim kanaate göre, hayli ümitsiz dönmüştü. Memlekette nekadarmükünse okadar çok iş yaparak mesafe almak ve büyük dâvaların çözümünü ilerdeki gelişmelere bırakmak inancı içinde Ankara'ya döndüğünü sanmaktayım.

ANKARA'YA döndükten hemen sonra Meclis, kendi kendini fesheetme kararını verdi. Nisan ayında yeni seçimler yapıldı. Gazi'nin bu seçime dolayısıyla millete hitaben yayınladığı beyannamede, Cumhuriyet Halk Fırkasının 6 ilkesi yer almış bu-

lunuyordu. Bu fırka (Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Lâik ve İnkilâpçı) idi. Sonra bu ilkelerin, 10 Mayıs 1931 tarihinde toplanan Fırkanın ikinci büyük kongresinde, tarifleri yapılarak Fırka programına kondu. Dördüncü Büyük Millet Meclisi o senenin Mayısı başında toplanmış ve İcra Vekilleri Heyeti Reisi (Başbakan) İsmet Paşa 9 Mayısta hükümet programını okumuştur.

Yeni seçimlerde arkadaşım Memduh Şevket de Mebus olmuş; fakat bana böyle birşey teklif eden olmamıştı. Oysa ki ben, Meclise girmek istiyordum. Bu, benim için bir fedakârlık olacaktı. İstanbul'daki işim beni maddî bakımdan çok tatmin ediyordu. Liman Şirketi Umum Müdürü olarak elime ayda 1000 liraya yakın para geçiyordu. Mebus olursam bunun üçte birini bile alamıyacaktım. Fakat «gel» deselerdi, bir an tereddüt etmeden kabul edebilirdim. Seçim sırasında Fırkaya resmen müracaat ederek adaylığımı bile koydum. Tabii cevap dahi vermediler.

Sonsuz bir üzüntü içindeydim. Buna üzüntü demek bile az; buhran içindeydim. Olan olmuştu: Dünya buhranı, bizim buhranımız falan derken asıl ben buhrana yakalanmıştım.

Buğday meselesi içimi kurt gibi yiyip duruyordu. Her şeyi bir yana bıraksak bile, buğdayı bu felâketli halden kurtarmalıydık. Buğdayın kilosu 3 kuruşa düşüp ekmek ucuzladı diye sevinenleri ve bunların başında Recep Beyi hatırladıkça, kabıma sığmıyor; herşeyi göze alarak gerekirse sokaklara düşüp haykırmak isteyen bir ruh haleti içinde bunalıyordum. Tabii ben bütün meselelerimizi buğday işiyle olur biter demişyordum.

Ama bir yerde yangın çıkarsa herşey bırakılır; önce yangın söndürülür. Bence memlekette müthiş bir yangın vardı; bunu bütün gücümüzü kullanarak söndürmeliydik. Ondan sonra başka işlere başlayabilirdik.

10 Mayıs'ta Fırka Büyük Kongresinde bulunsaydım da bu dâvayı anlatsaydım, ne güzel olurdu!.. Fakat Mebus değildim ve bir yerden de delege seçilip gitmenin imkânı yoktu.

BUĞDAY dâvasını benimle beraber savunmuş olan arkadaşım Memduh Şevket Mebustu, ve bu sıfatla Fırka Büyük Kongresinde bulunuyordu. Ona uzun bir mektup yazarak bu işi kongrede savunmasını istedim. Ne yazdığımı şimdi bilmiyorum. Çünkü mektubum kopyasızmış. Belki de eski harflerle yazdım.

Ondan aldığım cevap bakınız ne kadar şaşırtıcı bir şeydi. Memduh Şevket'in mektubu, aynen şöyledir:

Ankara, 18.V.1931

HAMDİ BEYEFENDİYE

Aziz kardeşim;

Kongre kâğıtlarına mektup yazmak pek sık değilse de milli tasarrufa uygundur. Eğer şimdi bir de mektup kâğıdı ararsam bir gün de mektubum bunun için geç kalacak, kusura bakmayınız.

Buğday fiyatları buhranı meselesi bu kongrede de hayli müzakere ve münakaşaya sebep oldu. Birkaç takrir verildi. Programına bir madde ilâvesi, hiç olmazsa bir fıkra ilâvesi istendi. Neticede fırka umumi kâtibi Recep beyin teklifi üzerine, bu iş için verilen takrirlerin, kongrenin diğer temennileri ile birlikte hükûmete arz edilmek üzere lâyiha encümenine havalesi ile iktifa olundu.

Bir gün sonra, takrir verenlerden İstanbul mebusu Sadettin bey söz alarak, İ-

Sevgili Okuyucular:

Fiat ve Kalite Garantinizin

S I R R I

Başarınızın Sırrı

GİMA ile Üreticinin

İşbirliğidir

TÜSTAV

GİMA

(Barış : 37)

tisat Vekili Şeref beyin lâyiha encümeninde verdiği izahata teşekkür etti, ancak izahatın neden ibaret olduğunu söylemedi. Ben Şeref beyi bulup, buğday fiyatları buhranı hakkında fikri ne olduğunu sordum. İzahat verdi: «Bu mesele bugün artık beynelmilel ve tamamen ilmi bir safhaya girmiştir; dedi. Avrupada toplanan kongrelerde âza bulunduruyoruz. Bugün bile Tevfik Rüşti bey Cenevrededir. Sonra beynelmilel ziraat kredi meselesi var. Buradan bizim de istifade etmemiz lâzım. Olmazsa banka ziraat bir ikraz yapar...»

İstikraz ile gelecek para ne olacak diye sordum, cevap verdi: «Evvelâ köylüyü kap kakak ile techiz etmeli, köylünün elinde kap kakak yoktur; sonra kredi vermeli ve nihayet rasyonel ziraata alıştırmalı!»

Bu “kap kakak” sözünü ya o yanlış söyledi; yahut ben anıyamadım. Bu söz kalabalık içinde, ayakta geçtiği için tavzihine de imkân olmadı. Bu ya yanlış bir şeydir, yahut yepyeni bir fikir ki ben hiç işitmemiştim.

Burada fırka ve hükümet mahfillerinde bu buğday meselesine, hemen tedbir alınması iktiza eder bir mesele olarak bakılmıyor, “Buhran umumîdir, kredi bulmak lâzımdır, elbette hükümet bazı şeyler düşünecek, ihtimal önümüzdeki sene buğday fiyatlarını tutmak için tedbir arayacağız, bizde köylünün vergileri ağır değildir; Yunanistanda vergiler iki misli fazladır.” gibi sözler duyuluyor.

Sizin yazdıklarınız doğrudur, düşüncüklerinizi söylemek bir borçtur. Ancak bana öyle geliyor ki siz bu borcu ifa ettiniz. Sizin fikrinizi, gerek liderlerimizin, gerek fırka umumî kâtibinin bilmediklerine veya unutmuş olduklarına ihtimal verilemez. Şu halde bu fikirleri kabul ve tatbik etmek zamanı gelmediğine hükmetmek iktiza eder sanırım.

Bu böyle olmakla beraber, sizce müdafaa edilen tezi ve ona esas olan görüşü bir defa daha şifahen veya tahriren bildirmekte hiçbir ciddi mahzur olmayacağı meydandadır.

Zannedirim ki şu birkaç gün içinde yalnız birkaç gün kalmak üzere, fırka umumî kâtibi Recep bey İstanbula giderler. Orada görüşülerek ağızdan da mesele sorulabilir.

Belki, ümit hilâfına iyi bir netice alınır.

Eğer bir fırsat çıkarsa, bu günlerde, ben de bir İstanbul ziyareti yapmak niyetindeyim. Size Meclis hayat ve hikâyesini anlatırım.

Birkaç gün içinde Meclise o kadar alıştım ki kendimi yıllanmış mebuslardan farkedemiyorum. Birlikte bulunduğumuzu istirdim. Yalnız şurasını da ilâve etmelidir ki Mecliste muvaffakiyet için, insanın sesi biraz gür ve sözü biraz dik olmalı. Ben yanlış bir şey söylememek için, çok defa susan bir adamım. Bu sebeple muvaffakiyetim yoktur.

Uzun yazdım, ama kabahat bende değil. Bu yeni yazı çok yer tutuyor. Yoksa sözüm yazım kadar uzun değildir samyorum.

Arzı hürmet eder, gözlerinizden öperim kardeşim.

MEMDUH ŞEVKET

B U vesikaya şimdi hiç bir şey eklemeye lüzum görmüyorum. Zamanın âlim ve profesör iktisat vekilinin sözlerine bakınız: “Türkiye’de buğday işine ne çare bulacağız?” diyorsunuz; bu işin beynelmilel sahada halledileceği, Cenevre’de Tevfik Rüşti beyin uğraştığı, beynelmilel bir ziraat kredi meselesinden istifade edilerek köylüye kap kakak verileceği, sonra kredi açılacağı, sonra da rasyonel ziraat yapılacağı yolunda öyle bir fikir beyan ediyor ki... İnsanın ister istemez Nasreddin Hoca’nın meşhur pamuk hikâyesi aklına geliyor. Gülmeli mi, ağlamalı mı? Anlaşılan profesör iktisat vekilinin kongre encümeninde verdiği izahat da bu!..

Bu mektubu aldıktan sonra hayretim büsbütün arttı. Kongreye davet edilmemi, fikirlerimi dinlemelerini telgrafla Gazi’den, İsmet Paşa’dan rica etmeği düşündüm. Ne faydası var? Yanlarında iken beni dinlemediler; şimdi nasıl dinletebilirdim?

Recep bey İstanbul’a gelince kendisini görmek, Ona bir daha başvurup dâvayı anlatmaya çalışmak ne fayda verir?

Yapabileceğim tek şey kalmıştı: fikirlerimi matbuat hürriyetine dayanarak neşretmek. Yazı mücadelede sahifelerini açacak bir gazete bulmak güçtü. Sonra ele aldığım meseleleri topluca ortaya atmak için

gazete uygun bir vasıta da değildi. Kitaplarla fikirlerimi yaymağa karar verdim.

Hazırladığım raporu, bütün uğraşmalarıma rağmen, Gazi'ye arz edemedim. Bu raporda tetkik edilen başlıca iki meseleyi —buğday ve vergi meselesini— hemen ele almak lüzumuna inanmıştım. Onun için, özellikle bu meseleleri ortaya atan ve "İktisadi Devletçilik - Birinci Cilt" ismi ile adlanan kitabımı, gece gündüz çalışarak, hazırladım. 14 Haziran 1931 tarihini taşıyan şu mektupla Recep bey vasıtasıyla Gazi'ye kitabımın basılmasından önce makine ile yazılmış bir nüshasını sundum :

İstanbul, 14 Haziran 1931

RECEP BEYEFENDİ HAZRETLERİNE

C. H. P. Umumî Kâtibi — Ankara
Pek Muhterem Efendim;

Büyük Reismizin emir ve irşatları ile hazırladığım iktisadi notların, bendenizce müstacel gördüğüm kısımları "İktisadi Devletçilik" namı altında tahririne başladığım âcizane eserin birinci cildini teşkil etmektedir. Bu kısım hazırlanmış, makine ile yazılarak bir nüshası ilişik olarak sunulmuştur. Bu cildin muhteviyatı şudur:

İktisadi buhran ve sebepleri,
İktisadi devletçilik ve mevzuları,
Buğday siyaseti,
Vergi siyaseti.

Bu mevzular üzerindeki tahlillerde orijinal bazı fikirler bulunacağını tahmin edmekteyim. Bendenizin kanaatınca, iktisadi buhranın sebebi haricden değil, içimizden gelmektedir, ve Türkiye'deki iktisadi buhran, dünya ile alakadar olmayan, kendimize ait ve binaenaleyh izalesi elimizde olan sebeplerden neş'et etmektedir.

Mevzu bahis eserde müdafaaya çalışılan mühim noktalar, "İktisadi Devletçilik mevzuu ve prensipleri" etrafındaki tahlillerde hülâsa olunmuştur. Bu prensipler, Büyük Reismizin ve fırkamızın esas umdelerinin bir nevi ideolojisi gibi mütalâaya müsaittir.

Kitabın bu iki bahis haricinde kalan (buğday siyaseti), (vergi siyaseti) kısımları, bugün için derhal nazarı dikkate alınmağa lâyık mevzular olduğu için iktisadi devletçiliğin bu iki mevzudaki tatbiki programı izah olunmuştur. (Buğday siyaseti)

bahsine bendeniz fevkalâde ehemmiyet vermekteyim. Bilmünasebe zatı devletinize arzettiğim veçhile Türkiye'de geçen sene başlamış büyük bir buhran vardır. 1929 senesine nazaran 1930 senesinin paraya, haricî ticarete ve sair maddî ve istatistikî vaziyetlere göre daha müsait olmasına rağmen, iktisadî sıkıntı ve buhran daha fazladır. Bunun yegâne sebebi ise buğdaydır. (Buğday siyaseti) Türkiye'de her türlü meselelerin başındadır, ve memleketi kurtarmak için evvelâ bu işten başlamak lâzımdır. Bu kanaat, bendenizde sabit bir fikir haline gelmiştir. Âcizane tetkikatım ile, rakamlarla, nihayet müsbet ve kat'î mahiyette tekliflerle bu bahisteki noktaları nazarlarımı arz ve izaha âmadeyim. (Buğday siyaseti) mevzuunu derhal tatbiki kabul olan bir teşkilât projesi ile amelî bir şekle sokmağa çalıştım, ve bu mevzuu her şekilde münakaşa ve müdafaadan azamî zevk duyacağım.

(Vergi siyaseti) bahsine gelince, iktisadi devletçilik programında başlıca bir mevzudur, ve arz ve iddia ettiğim gibi icabında (doğrudan doğruya alınan bütün vergileri kaldırmak) ve maliye işlerini çok basitleştirmek şartıyla bütçemizi 200 milyon liradan aşağı düşürmemek imkânı vardır; ve bu imkân yine hesaplara ve müsbet ve kat'î tekliflere müstenit olarak (Vergi siyaseti) bahsinde izah olunmuştur.

Tabedilmek üzere olan nâçiz eserimin, bugün için inkılabımızın aziz şefleri başta olduğu halde bütün milleti alakadar eden mevzulara temas etmesi dolayısıyla büyük Reismiz Gazi hazretlerine şimdiden müveddelerini arz ve takdim için lütufkâr müsaadenizi istirham ediyorum. Aynı zamanda eserim hakkında kendilerine şifâhen maruzatta bulunmak şerefini umuyorum. Ankara'dan avdet ederken lütuf buyurulmuş olan tezkerede nâçiz raporunun Reisi umumimiz hazretleri tarafından lütfen dinlenmek şerefine mazhar olacağı ve intizar etmem lüzumu emir ve iş'ar buyurulmuştu. Bugün için bulunduğumuz sıkıntılı meselelerin tetkik ve halli zamanında bu hususta tekrar emir almağı doğru mütalâa ettim.

Tasdiimden dolayı affımı istirham ve emri devletlerine intizar vesilesile en de-

rin ve hürmetkâr hislerimi arz ve teyit eylerim efendim hazretleri.

Istanbul Liman Şirketi
Umum Müdürü
AHMET HAMDİ

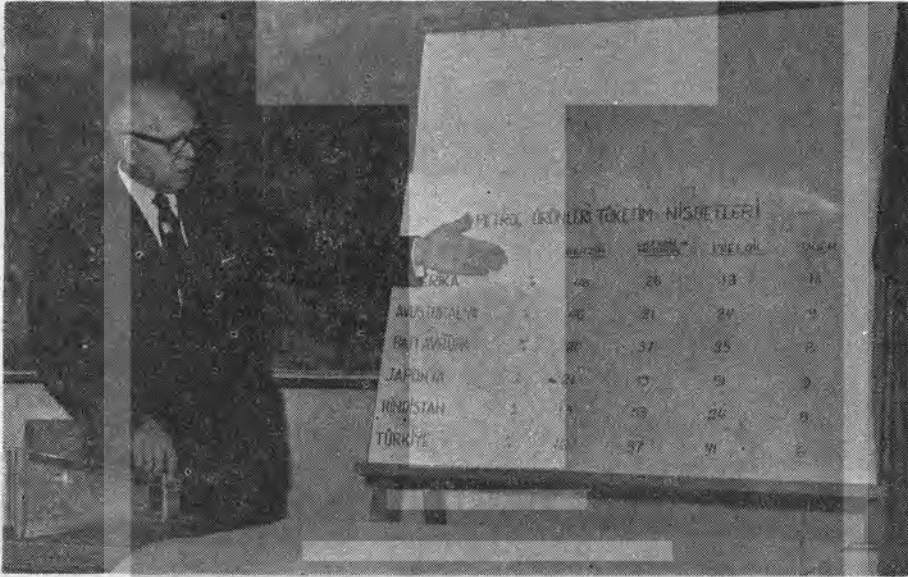
MEKTUBUMA cevap beklemiyordum. Ama, Gazi'nin emri üzerine kendilerine sunmak için hazırladığım rapordan bir kısmını kitap halinde bastıracağımı haber vermek istiyordum. Yani benimkisi bir formalite.

Recep Bey, yolladığım kitap müsveddesini Gazi'ye verdi mi? Kendisi okudu mu? Ne oldu? Tabii bunların hepsi bence meçhul.. Zaten kitabım baskıdaydı. İki hafta sonra bit-

ti. Gazi de İsmet Paşa ile beraber Yalova'daydılar. Henüz satışa çıkmadan iki nüshayı yanıma alarak Yalova'ya gittim. Birini Gazi'nin Başyaverine, ötekini de İsmet Paşa'nın Özel Kalem Müdürüne bıraktım.

O zaman henüz Termal yapılmamıştı. Yukarda Büyük Otelde bir geceliğine misafir kalmıştım. Otelin lokantasında akşam yemeğini yerken telefona çağırıldılar. Gazi, benim sofraya gelmemi emrediyordu. Tabii yemeği bırakarak köşke gittim, ve hemen sofraya alındım.

Gazi bana eskisi gibi çok sıcak muamele ediyordu. Bastırdığım ki-

8 Nisan 1968 Pazartesi günü Galatasaray Yüksek İktisat ve Ticaret Okulunda Mobil Şirketleri İdare Meclisi üyesi Bay Şerafettin Eranlı tarafından «PETROL VE ENERJİ İHTİYACINI KARŞILAMADAKİ ROLÜ» konulu bir konferans verilmiştir.

Konferansın ana hatları aşağıdaki hususları kapsamaktaydı :

- Dünya petrol sanayiinin özellikleri
- İstikbale bakış
- Enerji kaynaklarının, bu arada petrol enerjisiyle nükleer enerjinin mukayesesi
- Türkiye'de petrol sanayiinin durumu.

tabın ilk nüshasını kendilerine sunmak için geldiğimi söyledim :

«— Aldım, dediler; okuyup istifade edeceğiz.» Fakat bütün gece bunun üzerinde hiç durmadılar.

Bir yıl önce yine bugünlerde, yine Yalova'da memleketin uçuruma doğru gittiği sözleri edilmiş, ve Gazi'nin değer verdiği eski arkadaşı Fethi Beyin bir fırka (parti) kurarak demokratik yollarla mücadeleye girişmesi kararlaştırılmıştı. Serbest Fırkanın çıkmasıyla yurdun her tarafından acı acı sesler işitilmiş ve hürriyet havası esip giderse çok şeyin değişeceği anlaşılmıştı.

Sonra Gazi, bu Fırkayı feshettirdi ve halkın şikâyet ve iztirabına çareler aramak üzere yanına memleketin en mütehassıs sanılan insanların alarak yurdun büyük kısmını dolaştı. Üç ay sonra Ankara'ya dönünce ne değişti?

Yalnız Büyük Millet Meclisinin bazı üyeleri.. Bir de hem buhrandan, hem de vergilerin ağırlığından şikâyet eden halka «Buhran vergisi» adıyla yeni bir yük daha yükletildi. Serbest Fırka tecrübesinden alınan ders, daha doğrusu Gazi'nin aldığı ders, çok partili demokrasinin bize uymıyacağı, söziün ayağa düşmesinin felâket olduğunu, tutulan yolun bir kadar çizgisi gibi değiştirilemeyeceği ve her şeyin oluruna bırakılması gerektiğinden ibaret kaldı.

Böyle bir sonuç, aynı zamanda İsmet Paşa'nın ikinci adam olmanın çıkararak, memleket idaresinde tek adam olmaya doğru yönelmesinin de başlangıcı olmuştu. Gazi, bu tecrübeden sonra, İsmet Paşa'nın gittikçe koyulaşan memur devletçiliği ile İş Bankası etrafında toplanan Celâl

Bayar özalciliği arasındaki mücadelede bile tarafsız kaldı.

Daha sonra derinliğine işleyeceğimiz bu bahse şimdi değinmemizin nedeni, sadece 1931 lerden sonra, Gazi'nin çok partili demokrasiden vazgeçmesine karşılık, devlet idaresinde demokrasi anlayışına bağlı kalmış bulunduğunu belirtmektir. Gazi, hükümet işlerine müdahale etmiyor ve Başbakan İnönü'yü bu konudaki kararlarında ve hareketlerinde serbest bırakıyordu. Devlet idaresinde demokratik anlayışa bağlandığının bir örneği de tek partili Mecliste muhalif ve tarafsız Milletvekillerinin de bulunabilmesi için 1931 seçimlerinde bütün seçim dairelerinde partinin eksik aday göstererek Büyük Millet Meclisinde yüzde 20 oranında üyeliklerin muhalifler ve bağımsızlar tarafından doldurulması kararıdır. Vakıa bu teşebbüs pek başarılı sonuç vermedi; fakat Mecliste Halk Fırkası Mebusları arasında merhum Ali Rıza Tarhan Beyin Başkanlığında bir müstakil grup kurulmasına yol açtı. Parti içi demokrasinin bundan sonra hayli geliştiği, hükümetin daha sert ve etkili bir kontrol altına konduğu söylenir, ama, ben buna pek ihtimal ve imkân vermemeekteyim.

GAZİ'NİN devlet idaresini İsmet Paşa'ya bırakıp yüksek ve emsâlsiz gücünü milleti millet yapmak için daha önemli gördüğü tarih ve dil devrim çalışmalarına harcaması, hiçbir suretle tenkit edilemez. Gazi, kendi kırılmaz gücünü kullanarak adam yaratmaya hiç bir zaman gitmedi. Bir kere düzenin, devrimci bir disiplin altında yürütülebileceğine inanınca, bu ortam içinde hükümetin ve partinin başına gelecek ikinci ada-

mın İsmet Paşa olmasını normâl karşılamak gerekir. İsmet Paşa'nın karşısına politikada Fethi Bey, devletçilikte Celâl Bayar çıktı ama, onlara yalnız serbestçe, medenî ölçüleraltında, devrim disiplini kurallarına uygun mücadele için fırsat verdi. Yoksa 1930 da Gazi İsmet Paşayı bırakarak Başbakanlığa Fethi Beyi getiremez miydi? Celâl Beyin İktisat vekili olduğu zamanlarda kabine içinde İsmet Paşa ile mücadele edebilmesine yardım etti ama, son zamana kadar Celâl Bayar'ı Onun yerine Başbakan yapmadı. Bayar'ın sonunda Başbakan olmasını gerektiren olaylar ve durum üzerinde sırası gelince şahsî görüşümü açıklayacağım. Bu, bardağı taşıran son damla mıdır? Sofrada sık sık: «—Şurada şu rakıyı huzurla içiyorsak bu İsmet Paşa'nın sayesinde» diyecek kadar takdir ettiği bir inkilâp arkadaşını feda etmesi için Gazi'de ruhî bir değişiklik mi olmuştur? Yoksa, bunu dememesine rağmen, Onda İsmet Paşa'dan kurtulmayı zorlayan bir şuur altı duygu mu yaşamaktaydı? Bunların da, bana göre, tahlilini ilerde yapmaya çalışacağım.

1 1931 yılı Temmuzunun başlarında Yalova'da Gazi'nin sofrasında, 1930 Temmuzunda estirilen telâşlı ve kötümser havadan eser kalmamıştı. Sanki bu bir sene içinde herşey düzelmiş; kötülükler ortadan kalkmış ve doğru yol bulunmuştu. Şunu da hemen belirtiyim ki 1930 da Serbest Fırkanın kurulmasına yol açan kötümser havanın estiği sıralarda dahi Gazi'nin hiç değişmediğini, ancak söylenenler karşısında bir denemeye girişmeyi zararlı bulmadığını sanmaktayım. Benim burada «eski

kötümserlikten eser kalmamış» derken dilimin ucunda olan başkalarıdır; Gazi değildir.

Sofrada huzuru mutad zevat dışında kimlerin bulunduğunu şimdi pek hatırlamıyorum. Sabaha kadar içildi, yendi, şakalaşıldı. Zeybek oynandı. Ama hiç bir ciddi meselenin konuşulmadığını iyice hatırlıyorum. Çünkü ben böyle bir konuşma olsaydı, fırsat bulup lâfa karışacaktım. Gazi benim lâf etmemden ise, zeybek talimi yapmamı daha uygun buldu. Muhafız alayı erlerinden Egeli zeybekler bana da hayli ders verdiler.

Yalova gecesi bozuk sinirlerime düzeltici bir etki yapmadı. Ertesi günü akşamı vapurla İstanbul'a dönerken güvertede Falih Rıfkı beyle konuştum. O da dün gece sofradaydı. Ballandıra ballandıra dâvamdan bahsetmeye başladım. Canı sıkılmıştı. Beni dinlemiyordu bile.. Akıl hocalığına kalkmış bir haddini bilmezdim ben.. Hakkı vardı!.

Fakat kitabımın satışa çıkışından, yayılışından sonra durumum değişti. Tutulduğum ruhî hastalıktan kurtulmuş gibiydim. Bir boşanma oldu. Aylarca kendi kendimi meğer ne

Ahmet Hamdi Başar'ın kitaplarından az sayıda mevcudu kalmış olan şu kitaplar okuyucularımıza ödemeli olarak gönderilebilir :

	Fiatı
Milletçe Kalkınma Dâvası	5
Demokrasi Buhranları	3
Demokrasi Yolunda Nereye Gidiyoruz?	2
Yaşadığımız Devrin İçyüzü ...	10

korkunç bir psikolojik baskı altında tutuyormuşum!.. Gazetelerde kitabımı öven kadar yeren yazılar da çıktı. İsterlerse sövsünler; kitabımdan bahsetsinler, bu bana fazlasiyle yetişirdi.

Ogünlerde birçok mektuplar da almaktaydım. Bunların arasında Burhan Belge imzasını taşıyan bir tanesi, Ankara'da birkaç arkadaşın aynı

fikirleri savunma ve yayma çalışmalarına giriştiklerinden bahsediyordu. Bu vesile ile Burhan Belge'yi, sonra Kadrocu Şevket Süreyya ve arkadaşlarını tanımış oldum.

Gelecek Yazı

İktisadî Devletçilik Dâvası

İyi bir elbise kendinizin...

güzel bir boya da evinizin itibarını artırır!

Biz Hocanın "itibar bizim kürke" sözünü doğru bulmuyoruz. İtibar sadece kürke değildir. İtibar, zevkle giyilmiş bir kimseye, zevkle boyanmış bir evdedir. Zira, güzel bir elbise, güzel bir dekor kadar, onların içindeki şey de ruhu okşar, hayranlık uyandırır. DYOLUX'te boyanmış evlerin daima albenisi vardır. DYOLUX en nefis renklere sahip yegâne markadır. Her sathihta kullanılır. Dayanıktır. Çabuk kurur. Katiyen solmaz. Evinizin misafirlerinizin hayranlığını kazanması için, DYOLUX'u siz de tercih ediniz.

SENTETİK BOYA

DYOLUX

BİR *dyo* MAMULÜDÜR

TÜSTAV

ELEKTRO - METAL SANAYİİ

Anonim Şirketi

- ★ Çimento Fabrikaları
- ★ Denizcilik - Tersaneler
- ★ Karayolları
- ★ Limanlar
- ★ Maden İşletmeleri
- ★ Şeker Fabrikaları
- ★ Oto ve Kamyon Sanayii
- ★ Demiryolları
- ★ Sair Sanayi İhtiyaçları

İmalâtımız

- ★ Karbonlu Çelikler
- ★ Manganlı Çelikler
- ★ Silisyumlu Çelikler
- ★ Kromlu Çelikler
- ★ Nikelli Çelikler
- ★ Molibdenli Çelikler
- ★ Diğer Halitah Çelikler

F A B R İ K A

ELEKTRO - METAL SANAYİİ A. Ş.

Silâhtar - Alibeyköy yolunda

P.K. 5 - EYÜP

Tel. : 21 18 72

TÜSTAV

(Barış : 46)

Anne, çocuğuna
yürümeyi
öğrettiği gibi,
tasarrufuda
öğretir.

Delta Reklamcılık

Yavrunuz için yapacağınız her türlü tasarruf, ona hayatı boyunca tutumlu olmasını öğrettiği gibi, istikbal de hazırlar.

**TÜRKİYE
HALK
BANKASI**

PROFİLO

çeşitli sahalarda
yurt hizmetinde

Enerji nakil hatları için pylon imalatı

Fabrika konstrüksiyonları

Petrol tankları imalatı

Portatif evler, demir ve alüminyum doğrama işleri

Otomotiv endüstrisi için karoseri imalatı

Deniz üstü, altı ve iskele inşaatı

Turistler için karavan imalatı

Buzdolabı, çamaşır makinesi ve elektrikli ev aletleri
imalat ve montaj

TÜSİAV

PROFİLO
SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

Profilo Sanayi ve Ticaret A.Ş. - 2. Taşoğlu Sok. 26-28, Mecidiyeköy, İstanbul
Tel: 47 79 90, Telg.: Profilode, P.K. 98 Beyoğlu

makina-takım
MTE
endüstrisi

makina-takım endüstrisi A. Ş.

UHB
UDDEHOLM MARTIN MILLER

May

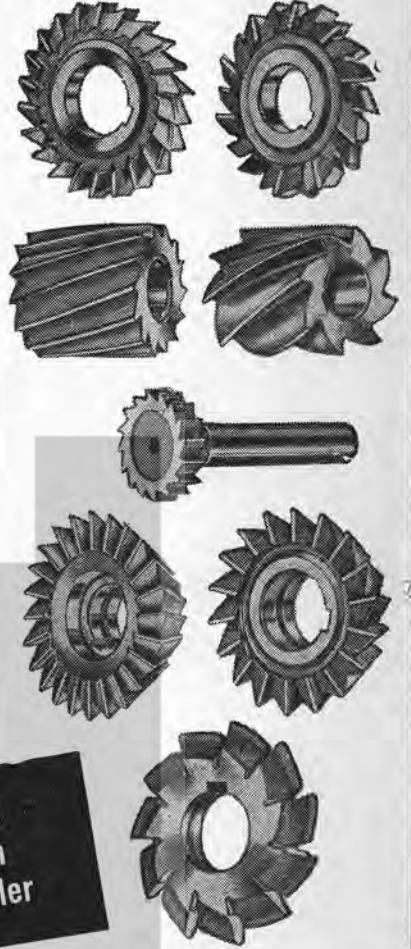

MAY patenti ile hava ve takım çeliği kalitesinde her nevi MATKAP UÇLARI, MARTIN MILLER (Avusturya), UDDEHOLM, SANDVIK (İsveç) ŞERİT, EL ve MAKİNA TESTERELERİ, TORNA KALEMLERİ imalatına ilâveten şimdî tevsi tesileri ile

EL KILAVUZLARI
(Metrik ve Whit Worth)
MAKİNA KILAVUZLARI
PAFTALAR (Metrik ve Whit Worth)
KONİK RAYBALAR
EL RAYBALARI
MAKİNA RAYBALARI
PARMAK FREZELERİ
DELİK FREZELERİ
KANAL FREZELERİ
AÇILI ALIN FREZELERİ
PRİZMA FREZELERİ
YARIK FREZELERİ
VALS FREZELERİ
AÇI FREZELERİ
MODÜL FREZELERİ
PUNTA MATKAPLARI
FREZE TESTERELERİ

ile DİĞER ÖZEL KESİCİ TAKIMLARIN memleket ihtiyacının tamamına cevap verebilecek kapasitede

seri imalâtına geçtiğini
arzeder, müşterilerinin
değerli siparişlerini bekler

Makina-Takım Endüstrisi A. Ş.

(Gebze - Çayırova)

Genel Distribütörü:

Metal Ticaret T.A.Ş.

Tünel Caddesi 18, Tröstürk Han, Karaköy, İstanbul
Tel.: 49 51 10, Telg.: METURAS - İstanbul

Ankara Mağazası:

Çankırı Caddesi 15/A, Tel.: 11 09 82

İzmir Satış Yeri:

Olgu Teknik Ticaret Koll. Şh.
Cumhuriyet Bulvarı 84, İzmir, Tel.: 22 452